

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
RÍMSKOKATOLÍCKA CYRILOMETODSKÁ
BOHOSLOVECKÁ FAKULTA

**Analýza virtuálneho sveta v kontexte
náboženskej formácie, pôsobenia a života
Cirkvi**

Licenciátska práca

Študijný program: katolícka teológia, externá forma

Študijný odbor: 2.1.13 katolícka teológia

Katedra: Katedra katechetiky a pedagogiky

Školiteľ: ThDr. Tibor Reimer, PhD.

2017

Mgr. Ing. Peter Šantavý

Univerzita Komenského v Bratislave
Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Mgr. Ing. Peter Šantavý
Študijný program: katolícka teológia (Jednoodborové štúdium, doktorandské III. st., externá forma)
Študijný odbor: katolícka teológia
Typ záverečnej práce: Licenciátska
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Analýza virtuálneho sveta v kontexte náboženskej formácie, pôsobenia a života Cirkvi
Analysis of Virtual World in the Context of Religious Formation, Activities and Life of the Church

Cieľ: Analýza rizík virtuálneho sveta a postoja i pôsobenia Cirkvi v tejto oblasti.

Anotácia: Práca chce predstaviť internet ako virtuálny svet, v ktorom sa ľudia – najmä, no nielen mladí – aktuálne pohybujú, ako jasnú výzvu pre súčasnú evanjelizáciu, pastoráciu i katechézu. Chce zmapovať možnosti i riziká virtuálneho sveta a aktuálny stav pôsobenia Cirkvi v tejto oblasti.

Školiteľ: ThDr. Tibor Reimer, PhD.
Oddelenie: RKCMBF.KaP.BA - Katedra katechetiky a pedagogiky, Bratislava
RKCMBF vedúci katedry: ThDr. Tibor Reimer, PhD.

Dátum zadania: 14.10.2010

Dátum schválenia: 05.11.2010
ThDr. Tibor Reimer, PhD.
vedúci katedry

.....
študent

.....
školiteľ

Čestné vyhlásenie

Vyhlasujem, že som licenciátsku prácu vypracoval samostatne a uviedol som všetku použitú literatúru.

Podakovanie

Srdečne ďakujem môjmu školiteľovi, ThDr. Tiborovi Reimerovi, PhD., za cenné rady a pripomienky, trpezlivosť i povzbudenie pri písaní licenciátskej práce.

Motto

Cirkev nie je vyzvaná len na to, aby médiá využívala na šírenie evanjelia, ale viac než kedykoľvek predtým i na to, aby spásne posolstvo integrovala do „novej kultúry“, ktorú tieto vplyvné komunikačné prostriedky vytvárajú a šíria. Uvedomuje si, že používanie dnešných komunikačných techník a technológií je integrálnou súčasťou jej poslania v treťom tisícročí.

Ján Pavol II.

Abstrakt

Bibliografická identifikácia	ŠANTAVÝ Peter. <i>Analýza virtuálneho sveta v kontexte náboženskej formácie, pôsobenia a života Cirkvi</i> . Univerzita Komenského v Bratislave. Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta. Katedra katechetiky a pedagogiky. Školiteľ: ThDr. Tibor Reimer, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: licenciát teológie
Abstrakt	Práca chce predstaviť internet ako virtuálny svet, v ktorom sa ľudia – najmä, no nielen mladí – aktuálne pohybujú, ako jasnú výzvu pre súčasnú evanjelizáciu, pastoráciu i katechézu. Chce zmapovať možnosti i riziká virtuálneho sveta a aktuálny stav pôsobenia Cirkvi v tejto oblasti.
Cieľ práce	Analýza rizík virtuálneho sveta a postoja i pôsobenia Cirkvi v tejto oblasti.
Kľúčové slová	virtuálny svet, informačná spoločnosť, informačné technológie, formácia, výchova, náboženstvo, viera, Cirkev.
Znak MDT	27-75:004.738.5

Abstract

Bibliographic identification	ŠANTAVÝ Peter. <i>Analysis of the Virtual World in the Context of Religious Formation, Activities and Life of the Church</i> . Comenius University in Bratislava. Roman Catholic Faculty of Theology. Department of Catechetics and Education. Supervisor: ThDr. Tibor Reimer, PhD. Degree of professional qualifications: licentiate of theology
Abstract	The work wants to introduce the Internet like a virtual world in which people - especially, but not only young - currently live as a clear call for contemporary evangelization, catechesis and pastoral care. The work wants to survey options and risks of the virtual world and current state of Church activities in this area.
Objective	Analysis of risks of the virtual world, attitudes and activities of the Church in this area.
Keywords	virtual world, cyberspace, information society, information technology, formation, education, religion, faith, the Church.
UDT	27-75:004.738.5

Obsah

Zadanie licenciátskej práce.....	2
Čestné vyhlásenie.....	3
Podakovanie.....	4
Motto.....	5
Abstrakt.....	6
Abstract.....	7
Obsah.....	8
Zoznam tabuliek.....	12
Zoznam skratiek a symbolov.....	13
Slovník termínov.....	14
Úvod.....	17
1. Popis virtuálneho sveta.....	19
1.1. Informačné a komunikačné technológie ako prostriedok.....	19
1.2. Fenomén rodiacej sa informačnej spoločnosti – zmena paradigmy.....	21
1.3. Čo v súčasnosti tvorí virtuálny svet.....	22
2. Vplyv virtuálneho sveta na život človeka a spoločnosti.....	25
2.1. Fenomény vplyvu rodiacej sa informačnej spoločnosti.....	26
2.2. Relativizácia priestoru a času.....	27
2.3. Virtualizácia vzťahov, virtuálne komunity.....	27
2.4. Relativizácia a erózia hodnôt.....	28
2.5. Celé spektrum postojov doplnené o hľadanie nových foriem spolupráce.....	29
2.6. Bezprecedentná dostupnosť prakticky čohokoľvek.....	30
2.7. Disproporcía medzi technikou a spoločnosťou.....	31
2.8. Veľká dynamika vývoja informačného priestoru.....	32
2.9. Digitálne diferencovanie ľudstva (digital divide).....	32

2.10. Informačná explózia.....	34
2.11. Preťaženie a stres.....	35
2.12. Závislosť.....	35
2.13. Autorský vzťah k dielam a informáciám v informačnej spoločnosti.....	36
2.14. Chyby v prostriedkoch informačných a komunikačných technológií; informačná kriminalita.....	38
2.15. Informácia ako nástroj moci.....	39
2.16. Postmoderna vo virtuálnom svete.....	41
2.17. Osobné dáta a digitálna identita.....	42
2.18. Mediálna a digitálna existencia.....	43
2.19. eGovernment, eHealth, znalostná spoločnosť – politický tlak na smerovanie k informačnej spoločnosti.....	44
2.20. Mýty informačnej spoločnosti.....	46
3. Postoj Magistéria k informačným a komunikačným technológiám, informačnej spoločnosti a virtuálnemu svetu.....	48
3.1. Princiipiálny pohľad na základe Božieho zjavenia.....	48
3.2. Postoj Magistéria.....	51
3.3. Koncilové dokumenty.....	51
3.3.1 Inter mirifica.....	52
3.3.2. Gaudium et spes.....	55
3.3.3. Ad gentes.....	56
3.3.4. Apostolicam actuositatem.....	56
3.3.5. Gravissimum educationis.....	57
3.3.6. Christus Dominus.....	57
3.3.7. Lumen gentium.....	58
3.3.8. Optatam totius.....	58
3.3.9. Presbyterorum ordinis.....	59

3.3.10. Unitatis redintegratio.....	59
3.4. Dokumenty pápežov.....	59
3.4.1. Gregor XVI.....	60
3.4.2. Pius IX.....	60
3.4.3. Lev XIII.....	61
3.4.4. Pius X.....	62
3.4.5. Benedikt XV.....	62
3.4.6. Pius XI.....	62
3.4.7. Pius XII.....	64
3.4.8. Ján XXIII.....	66
3.4.9. Pavol VI.....	67
3.4.10. Ján Pavol II.....	69
3.4.11. Benedikt XVI.....	72
3.4.12. František.....	75
3.5. Ostatné dokumenty Magistéria.....	77
3.5.1. Communio et progressio.....	78
3.5.2. Aetatis Novae.....	78
3.5.3. Etika v spoločenskej komunikácii.....	79
3.5.4. Etika a internet.....	79
3.5.5. Cirkev a internet.....	80
3.6. Postoj a dokumenty Katolíckej cirkvi na Slovensku.....	81
3.6.1. Dokumenty Konferencie biskupov Slovenska.....	82
3.6.2. Dokumenty na diecéznej úrovni.....	85
4. Kresťan a virtuálny svet – súčasný stav.....	89
4.1. Vplyv spoločenských komunikačných prostriedkov a informačných a komunikačných technológií na život kresťanov v spoločnosti.....	89
4.2. Využívanie informačných a komunikačných technológií i možností virtuálneho sveta	

v náboženskej a duchovnej oblasti veriacimi.....	91
4.2.1. Spravodajská a informačná rovina.....	92
4.2.2. Komunikačná rovina.....	93
4.2.3. Rovina osobného posväcovania a vzdelávania.....	96
4.2.4. Rovina angažovania sa a aktivizmu.....	109
5. Cirkev a virtuálny svet.....	115
5.1. Súčasné pôsobenie Cirkvi vo virtuálnom svete.....	115
5.1.1. Oficiálne cirkevné médiá.....	115
5.1.2. Verejnoprávne médiá.....	118
5.1.3. Médiá vo vlastníctve Cirkvi alebo Cirkvou založených a kontrolovaných organizácií	120
5.1.4. Médiá, ktoré sa oficiálne hlásia k Cirkvi.....	123
5.2. Technologické aspekty pôsobenia vo virtuálnom svete.....	127
5.2.1. Formácia a vzdelávanie.....	127
5.2.2. Informačná a kybernetická bezpečnosť.....	131
5.3. Výzvy, pred ktorými Cirkev stojí.....	136
5.3.1. Aktuálne výzvy a problémy.....	136
5.3.2. Cirkev a informačná spoločnosť v budúcnosti.....	137
Záver.....	139
Zoznam použitej literatúry.....	141

Zoznam tabuliek

Tabuľka č. 1 – informačné formáty jednotlivých diecéz	115
Tabuľka č. 2 – informačné formáty hlavných cirkevných médií	120
Tabuľka č. 3 – aktuálny stav informačnej bezpečnosti KBS a diecéz	131
Tabuľka č. 4 – aktuálny stav informačnej bezpečnosti médií z kategórie vo vlastníctve Cirkvi, resp. hlásiacich sa k Cirkvi	133

Zoznam skratiek a symbolov

AA	dokument II. vatikánskeho koncilu Apostolicam actuositatem
AG	dokument II. vatikánskeho koncilu Ad gentes
CHD	dokument II. vatikánskeho koncilu Christus Dominus
DVK	II. vatikánsky koncil
EN	apoštolská exhortácia Evangelii nuntiandi
GE	dokument II. vatikánskeho koncilu Gravissimum educationis
GS	dokument II. vatikánskeho koncilu Gaudium et spes
IKT	informačné a komunikačné technológie
IM	dokument II. vatikánskeho koncilu Inter mirifica
IS	informačná spoločnosť
KBS	Konferencia biskupov Slovenska
KKC	Katechizmus Katolíckej cirkvi
KKP	Kódex kánonického práva
LG	dokument II. vatikánskeho koncilu Lumen gentium
OT	dokument II. vatikánskeho koncilu Optatam totius
PO	dokument II. vatikánskeho koncilu Presbyterorum ordinis
SKP	spoločenské komunikačné prostriedky
SSV	Spolok svätého Vojtecha
TK KBS	Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska
UR	dokument II. vatikánskeho koncilu Unitatis redintegratio

Slovník termínov

Adhocracia	spôsob organizácie spoločenstva ľudí. V <i>ad hoc</i> (k určitému účelu vytvorenej) organizácii je každá organizačná zložka modulárna a disponibilná, každá laterálne interaguje s mnohými inými jednotkami. Rozhodnutia sú prijímané podľa okolností, nie štandardným spôsobom.
Cyberspace	virtuálny životný priestor, často nazývaný aj kybernetický priestor, či virtuálny svet, je fiktívny priestor, v ktorom prebieha komunikácia medzi jednotlivými subjektami, pričom tieto sú celkom reálne.
Data mining	(dolovanie dát) je analytický proces navrhnutý na skúmanie veľkého množstva dát podľa konkrétnych vzorov a väzieb. Výsledkom sú množiny dát, splňujúcich žiadané podmienky, prípadne predikcia ďalšieho vývoja, správania, atď.
Digital Age	digitálny vek – obdobie rozvoja spoločnosti po druhej priemyselnej revolúcii, kedy sa na základe využívania IKT spoločnosť mení na spoločnosť založenú na vedomostiach.
Digital divide	digitálne rozdelenie ako dôsledok informačnej nerovnosti, ktorá prerastá do digitálnej chudoby a má evidentné dôsledky na život ľudí.
Digitálna identita	je súbor informácií v elektronickej forme, ktoré reprezentujú subjekt, ktorým môže byť osoba, organizácia alebo objekt reálneho sveta.
eGovernment	elektronická forma výkonu verejnej správy prostredníctvom informačno-komunikačných technológií (IKT). eGovernment je využitie prostriedkov a nástrojov informačných technológií (najmä siete Internet) na skvalitnenie verejných služieb pre občanov, podnikateľov a celú spoločnosť.
eHealth	zdravotnícka starostlivosť podporovaná elektronickými procesmi, informatizáciou a prostriedkami IKT.
Global village	vnímanie spoločnosti ako spoločenského priestoru prirovnávaného celosvetovej dedine. Ide o dôsledok enormného rozvoja využívania prostriedkov IKT, ktoré sú masovo prijímané populáciou, presahujú

geografické i kultúrne vzdialenosti a pretvárajú vnímanie spoločnosti, resp. sveta ako jedného spoločného celku.

- Haktivizmus** značuje používanie prostriedkov IKT na podporu politickej, či ideologickej agendy. I keď mnohokrát ide o informačnú analógiu protestných akcií, či demonštrácií z reálneho sveta, existujú i početné prípady podvratného, či neetického využitia IKT v presadzovaní politickej agendy. Cieľom hacktivizmu často krát býva reálna, či falošná sloboda slova, ľudské práva a sloboda informácií.
- Internet** je celosvetový systém prepojených počítačových sietí na základe štandardizovaných pravidiel (súbor protokolov TCP/IP,...). Internet v súčasnosti navzájom prepája milióny rôznych počítačových sietí a v nich prakticky miliardy zariadení, pričom zastrešuje neustále rastúci počet informačných zdrojov a služieb.
- Sieťová neutralita** je princíp, podľa ktorého by poskytovatelia internetových služieb a vlády mali zaobchádzať so všetkými dátami na internete rovnako, nediskriminujúc, či nepreferujúc podľa užívateľa, obsahu, webovej stránky, platformy, aplikácie, typu pripojeného zariadenia, alebo spôsob komunikácie.
- Šifrovanie** je proces, ktorým sa nezabezpečené elektronické dáta prevádzajú pomocou kryptografie na dáta šifrované, čitateľná len tým, kto pozná dešifrovací kľúč, či pravodlo. Šifrovanie dát slúži k ich ochrane pred cudzími osobami a používa sa pri ich ukladaní i prenose prostredníctvom telekomunikačných a informačných kanálov.
- Web** je distribuovaný informačný systém navzájom prepojených hypertextových dokumentov, ktoré sú dostupné prostredníctvom internetu. Distribuovaný znamená, že jednotlivé dokumenty sa môžu nachádzať kdekoľvek na internete. Hypertextové dokumenty sú dokumenty, ktoré obsahujú časti textu s odkazmi (referenciami) na iné dokumenty, umožňujúc tak priamy prístup k odkazovaným informáciám.

Úvod

Spásonosné poslanie Cirkvi, jej pastoračné pôsobenie a osobitne náboženská formácia ponúkajú prostriedky budovania vzťahu človeka voči Bohu a nástroje formovania života človeka podľa evanjelia. Toto poslanie stojí vždy v interakcii s konkrétnou dobou a vstupuje do života ľudí, ktorí sú *deťmi svojej doby*. Snaží sa byť adekvátnym všetkým výzvam, ktoré daná doba prináša, aby bolo možné v premenách času autenticky a účinne dostať úlohe pre spásu a dobro človeka.

Zmeny, ktoré sprevádzajú putovanie človeka na tejto zemi, zasahujú aj do jeho duchovného a hodnotového sveta. Navyiac zmeny paradigmatické častokrát znamenajú revolučný posun v ponímaní základných hodnôt a mnohokrát i v snahe redefinovať postoj človeka voči Bohu.

Žijeme v dobe, o ktorej môžeme povedať, že sa v nej snúbi paradigmatická zmena spoločnosti s jej neustálym rozvojom. Paradigmatická zmena je podstatným aspektom rodiacej sa informačnej spoločnosti a neustály rozvoj v dnešnej dobe sa častokrát vyjadruje ako permanentná technická revolúcia.

Do tohoto kontextu sú vsadené výzvy, ktorým čelí náboženská formácia i celkové pôsobenie Cirkvi v súčasnosti – aby i v dnešnej dobe dokázala autenticky a účinne formovať život podľa evanjelia v živom a osobnom vzťahu voči Bohu.

Cieľom tejto práce je napomôcť modernej náboženskej formácii a prehĺbovaniu duchovného života veriacich ponajprv predstavením a analýzou informačných a komunikačných technológií i virtuálneho sveta, ktoré tvoria podstatné prvky rodiacej sa informačnej spoločnosti a permanentnej technickej revolúcie. Súčasťou tejto prvej časti analýzy je aj zhodnotenie možností a rizík pre náboženskú formáciu a duchovný život.

Druhú časť analýzy tvorí kontextualizácia virtuálneho sveta s postojom Magistéria, náukou a aktuálnymi výzvami, s ktorými sa vo svetle dokumentov Magistéria, Konferencie biskupov Slovenska, či diecéznych biskupov Cirkev na Slovensku potýka.

Rozbor súčasného stavu v pohľade na život veriacich vo virtuálnom svete a osobitne pôsobenie Cirkvi na Slovensku v rodiacej sa informačnej spoločnosti tvoria tretí rozmer ponúkanej analýzy.

Popis obsahu jednotlivých kapitol viac približuje rozsah, v ktorom sa analýzou virtuálneho sveta v tejto práci zaoberáme.

Prvá kapitola sa venuje popisu virtuálneho sveta a informačných i komunikačných technológií (IKT) nielen z pohľadu prostriedku, ale i z pohľadu kontextu spoločnosti v mnohorakej šírke dopadu na jej fungovanie a premenu.

Vplyvu virtuálneho sveta na život človeka a spoločnosti sa venuje kapitola druhá, v ktorej je predstavený celý rozsah vplyvov od fundamentálnych cez psychologické až po spoločenské a takpovediac politicky strategické.

Postoj Magistéria k IKT a virtuálnemu svetu je predstavený v tretej kapitole v snahe ponúknuť pohľad principiálny, prameniacy z Božieho zjavenia i pohľad aktuálny, podporený aktuálnymi dokumentami Magistéria i Cirkvi na Slovensku.

Analýze súčasného stavu, v ktorom sa nachádzajú kresťania pohybujúci sa vo svete moderných technológií, je venovaná štvrtá kapitola. Pohľad je zameraný nielen na vplyv IKT na život kresťanov, ale aj – a to predovšetkým – na ich adaptáciu vo využívaní možností virtuálneho sveta v duchovnej a náboženskej oblasti.

Podobne, analýzou pôsobenia Cirkvi v kontexte virtuálneho sveta a IKT, sa zaoberá kapitola piata, snažiac sa ponúknuť ucelený obraz súčasného stavu na Slovensku. Mapuje nielen aktuálny stav, ale poukazuje na možnosti, potenciál a existujúce nedostatky i riziká.

Ponúknutá analýza súčasného stavu a zhodnotenie možností i rizík vychádzajú z dlhoročnej praxe v tejto oblasti. Keďže sa pohybujeme aj priamo v oblasti technologických návrhov a bezpečnosti IKT, predstavený pohľad je ovplyvnený i týmto aspektom nášho pôsobenia.

1. Popis virtuálneho sveta

Potreba a schopnosť komunikovať patrí k bytostným prejavom ľudského bytia, ktorého existencia na svete je spätá s ľuďmi, ktorých má okolo seba.

Nutnosť komunikácie na väčšie vzdialenosti patrila k dôležitým aspektom prežitia, či už išlo o lov, boj, putovanie, či iný dôvod a potrebu informovania.

Rovnako sa rozvíjala i potreba uchovávať informácie a schopnosť ich odovzdávať ďalej.

Postupne tak vznikajú technológie – od najjednoduchších nástenných malieb a dymových, či zvukových signálov – pomocou ktorých sa človek snažil realizovať komunikáciu a uchovávanie i odovzdávanie informácií¹.

S ďalším rozvojom civilizácie sa postupne rozvíjajú a stávajú sofistikovanejšími i metódy a prostriedky uchovávania i šírenia informácií.

Postupne sa k nim pridávajú i snahy o spracovanie, klasifikáciu a rôznorodé triedenie informácií.

1.1. Informačné a komunikačné technológie ako prostriedok

V nadväznosti na rozvoj kníhtlače a následnú priemyselnú revolúciu a vedecký i technologický rozvoj na sklonku 19. a začiatkom 20. storočia² sa rapídny spôsobom rozvíjajú technické aspekty informačných a komunikačných technológií (IKT). Súčasne stúpa ich dôležitosť pre každodenný život človeka i celej spoločnosti.

1 MILLER, D. Cave art: an early example of information processing. In: *MD Comput* 1999, Jan-Feb; 16(1):56-9.

2 Hovoríme o tzv. Druhej a Tretej priemyselnej revolúcii.

Druhá priemyselná revolúcia spadá do obdobia druhej polovice 19. storočia až po 1. svetovú vojnu. V tomto čase sa masívnym spôsobom rozrastá priemyselná výroba a prichádza k elektrifikácii spoločnosti.

Tretia priemyselná revolúcia je skôr známa ako digitálna. Je obdobím nástupu digitálnych technológií, počítačov a moderných foriem spracovania informácií i komunikácie.

Digitálna revolúcia bola začiatkom informačného veku a premeny spoločnosti na spoločnosť založenú na vedomostiach.

HUMBER, MATHAIS. *Technology and Workforce: Comparison between the Information Revolution and the Industrial Revolution* [on-line]. Berkeley: University of California, 2007. [cit. 16. mája 2015].

Dostupné na internete: <<http://infoscience.epfl.ch/record/146804/files/InformationSchool.pdf>>

Rôznorodým spôsobom sa rozvíja i postoj spoločnosti k rozsahu, obsahu a dostupnosti informácií, čo však nie je témou tejto práce.

Z IKT sa stáva *dôležitý prostriedok života dnešnej spoločnosti*, ktorý ponúka moderné a efektívne formy komunikácie, uchovávanía i spracovávanía informácií z celého spektra ľudskej činnosti.

Informačné a komunikačné technológie ako prostriedok sa etablujú:

- v práci a službách;
- vo verejnom živote;
- v komunikácii;
- v zábave a relaxe;
- v osobnom živote.

Vo využívaní IKT badať *kontinuálny nárast*, ktorý nielenže kopíruje takmer exponenciálny rozvoj vedy a techniky, ale kvantom informácií ho pomaly presahuje³.

Zároveň sa uskutočňuje evidentný posun vo využívaní IKT z *roviny možnosti do roviny nutnosti* – ide predovšetkým o niektoré oblasti v pracovnom sektore a úradnom styku.

Oblasť IKT je jednou z tých oblastí života modernej spoločnosti, v ktorej môžeme najviac badať *technologický pokrok a jeho dôsledky* na život veľkého množstva ľudí, či zmien medzi generáciami. V tejto oblasti ide prakticky o *permanentnú technologickú revolúciu*, ktorá preniká do širokého spektra každodenného života.

Prostriedky IKT sú masovo prijímané populáciou, presahujú geografické i kultúrne vzdialenosti a pretvárajú vnímanie spoločnosti ako *global village*⁴.

3 Erich Smid, v tom čase CEO Google vyhlásil na konferencii Techonomy kalifornskom Lake Tahoe: „Every two days now we create as much information as we did from the dawn of civilization up until 2003.“
MG SIEGLER. *Eric Schmidt: Every 2 Days We Create As Much Information As We Did Up To 2003* [on-line]. [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <<http://techcrunch.com/2010/08/04/schmidt-data/>>

4 Termín *the global village* bol prvý raz v tomto kontexte použitý filozofom a mediálnym teoretikom Marshallom McLuhanom v jeho dielach *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man* (1962) a *Understanding Media: The Extensions of Man* (1964).

MCLUHAN, ERIC. The source of the term, "Global Village" [on-line], In: *Marshall McLuhan Studies: Issue 2*, 17.5.2000. [cit. 14. mája 2015].

Dostupné na internete: <http://projects.chass.utoronto.ca/mcluhan-studies/v1_iss2/1_2art2.htm>

Dôsledkom intenzívneho a masívneho využívania prostriedkov IKT sú výrazné zmeny v psychológii a sociológii vzťahov.

Postupne sa tak vytvára virtuálny životný priestor, v ktorom sa spoločnosť vo svojom fungovaní stáva nezávislou od priestoru⁵.

1.2. Fenomén rodiacej sa informačnej spoločnosti – zmena paradigmy

Ovocím rozvoja informačných technológií, ich prenikania do každodenného života i informačnej a komunikačnej premeny v priemysle a v ostatných spoločenských oblastiach, sú postupné zmeny v spoločnosti ako takej:

- spoločnosť sa mení na *vedomostnú* a zameranú na špičkové technológie⁶;
- informačné a komunikačné technológie už nie sú iba prostriedkom, ale sa stávajú *kontextom*;
- mení sa nielen spôsob práce, ale i čas a životný priestor: prichádza k *virtualizácii* času a priestoru;
- medziľudské vzťahy zažívajú boom rôznych foriem spolupráce a koexistencie: adhocracia⁷, hierarchia, totalita, social production, individualizmus,...;
- obrovská dynamika vývoja a zmien informačného priestoru.

Uvedené aspekty sa podpisujú pod meniaci sa spôsob života i kultúrne zmeny a bytostne sa odrážajú na psychológii vzťahov – postupne prichádza k *zмене paradigmy*.

5 ŠANTAVÝ, PETER. *Informačné a komunikačné technológie (1)* [on-line]. Bratislava: RKCMBF UK, 2013. [cit. 14. mája 2015].

Dostupné na internete: <<https://paulus.frcth.uniba.sk/moodle/course/view.php?id=244>>

6 HUMBER, MATHAIS. *Technology and Workforce: Comparison between the Information Revolution and the Industrial Revolution* [on-line]. Berkeley: University of California, 2007. [cit. 16. mája 2015].

Dostupné na internete: <<http://infoscience.epfl.ch/record/146804/files/InformationSchool.pdf>>

7 STERLING, BRUCE. The Hacker Crackdown. In: *Natura* 12/1995-07/1996: "...skupiny ľudí spontánne vznikajúce naprieč tradičnou organizovanou štruktúrou pre riešenie konkrétneho problému, s významnou pomocou počítačom podporovaných expertíz, a opäť zanikajúce po jeho vyriešení..."

VACEK, JIŘÍ, SKALICKÝ, JIŘÍ, VOSTRACKÝ, ZDENĚK, POTMĚŠIL, JAROSLAV. *Společnost, věda a technologie* [on-line]: Z charakteristik společnosti znalostí: "Najlepším spôsobom organizácie nie je byrokracia, ale adhocracia. V ad hoc (k určitému účelu vytvorenej) organizácii je každá organizačná zložka modulárna a disponibilná, každá laterálne interaguje s mnohými inými jednotkami. Rozhodnutia sú prijímané podľa okolností, nie štandardným spôsobom." [cit. 16. mája 2015]

Dostupné na internete: <http://www.kip.zcu.cz/kursy/svt/svt_www/2_soubory/2_7.html>

Paradigmatickou zmenou vyjadrujeme skutočnosť, že na základe zmien v technológiách a vzhľadom na prevratný vedecký i technologický pokrok sa mení medziľudská komunikácia vo svojej podstate, menia sa vzťahy, mení sa spoločnosť a princípy jej fungovania.

1.3. Čo v súčasnosti tvorí virtuálny svet

Ako už bolo skôr uvedené, jedným z dôsledkov rozvoja informačných a komunikačných technológií je zmena v chápaní priestoru a času. Vzhľadom na rýchlosť prenosu, spracovania a šírenia informácií sa relativizuje čas a priestor až do takej miery, že právom hovoríme o *relativizácii priestoru a času*.

Na základe intenzívneho využívania IKT v modernej spoločnosti prakticky celý pracovný, úradný, či medziľudský proces prebieha v digitálnej forme len v rámci informačných prostriedkov. Postupne sa tak skutočne vytvára *virtuálny životný priestor*, v ktorom sa spoločnosť vo svojom fungovaní stáva nezávislou od priestoru.

Virtuálny životný priestor, často nazývaný aj *kybernetický priestor* (cyberspace⁸), či virtuálny svet, je fiktívny priestor, v ktorom prebieha komunikácia medzi jednotlivými subjektami, pričom tieto sú celkom reálne⁹.

V rámci prostriedkov IKT je možné prvky kybernetického priestoru vytvárať prostredníctvom moderných počítačových sietí. S rozvojom internetu – veľmi zjednodušene povedané: celosvetovej počítačovej siete – sa tento priestor stáva súčasťou života čoraz väčšieho počtu obyvateľov tejto planéty.

Súčasne však možno povedať, že čím sofistikovanejšie sú internetové technológie, kvalitnejšie prepojenia a prehlbujúca sa počítačová gramotnosť, čím viac internet v sebe integruje aj predtým samostatné technologické celky (napríklad mobilné siete), tým viac pojem kybernetického priestoru splýva s obsahom pojmu *internet*¹⁰.

8 Tento termín prvý raz použil sci-fi spisovateľ William Gibson v roku 1992 a odvtedy sa stal neoddeliteľnou súčasťou slovníka informatikov, sociológov a politikov zaoberajúcich sa prvkami informačnej spoločnosti.

9 V súčasnosti už prebiehajú pokusy o redefinovanie virtuálneho sveta, v ktorom aspoň jeden zo subjektov komunikácie už nemusí byť človek, ale stroj s prvkami umelej inteligencie a strojového učenia.

10 ŠANTAVÝ, PETER. Internet – nové fórum na ohlasovanie evanjelia [on-line]. In: *Potrebujeme mediálnu výchovu?* Bratislava: RKCMBF UK, 2002. [cit. 16. mája 2015].

Dostupné na internete: <<http://paulus.frcth.uniba.sk/faculty/new/science/conferences/20020504/5->

Internet¹¹ je tak *aktuálnou technologickou realizáciu* virtuálneho sveta.

Internet ako taký, resp. súbor technických prostriedkov, ktorými je tvorený, obsahuje celú škálu možností pre fungovanie informačnej spoločnosti. V súčasnosti pre fungovanie kybernetického priestoru sú podstatné dve množiny prostriedkov: *webové technológie*¹² a *mobilné siete*¹³.

Zároveň nemožno nespomenúť i nastupujúci *internet vecí*, ktorého podstatou je integrovanie objektov reálneho sveta do navzájom prepojenej siete a internetu prostredníctvom inteligentných senzorov, elektroniky a pokračujúcej miniaturizácie jednoúčelových mikropočítačov¹⁴.

Ide prakticky o snahu čo najviac integrovať reálny svet so svetom virtuálnym.

Treba poznamenať, že vzhľadom na neustály rozvoj technologických prostriedkov

Santavy.html>

- 11 Internet je celosvetový systém prepojených počítačových sietí na základe štandardizovaných pravidiel (súbor protokolov TCP/IP,...). Internet v súčasnosti navzájom prepája milióny rôznych počítačových sietí a v nich prakticky miliardy zariadení, pričom zastrešuje neustále rastúci počet informačných zdrojov a služieb.
Internet [on-line]. [cit. 16. mája 2015].
Dostupné na internete: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Internet>>
- 12 World Wide Web, zjednodušene web, je distribuovaný informačný systém navzájom prepojených hypertextových dokumentov, ktoré sú dostupné prostredníctvom internetu. Distribuovaný znamená, že jednotlivé dokumenty sa môžu nachádzať kdekoľvek na internete. Hypertextové dokumenty sú dokumenty, ktoré obsahujú časti textu s odkazmi (referenciami) na iné dokumenty, umožňujú tak priamy prístup k odkazovaným informáciám.
World Wide Web [on-line]. [cit. 16. mája 2015].
Dostupné na internete: <http://en.wikipedia.org/wiki/World_Wide_Web>
- 13 Mobilné siete sú územne veľkoplošné bezdrôtové počítačové siete využívajúce infraštruktúru mobilných hlasových sietí a umožňujúce pripojenie do internetu i využitie dátových služieb.
Cellular network [on-line]. [cit. 22. júna 2015].
Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/?title=Cellular_network>
- 14 Dokumenty a štandardizácia venujúca sa fenoménu Internet of things sú k dispozícii na webovej stránke *International Telecommunication Union* – špecializovanej organizácie OSN, ktorá sa zaoberá problematikou IKT.
Dostupné na internete: <<http://www.itu.int/en/ITU-T/gsi/iot/Pages/default.aspx>>

podieľajúcich sa na fungovaní internetu a smerovanie k internetu vecí, sa uvedená paradigmatická zmena v spoločnosti neustále prehľbuje a tým aj *pokračuje premena celej spoločnosti na spoločnosť informačnú*. Ruka v ruke s tým prichádza i k prehľbovaniu dôsledkov takejto zmeny na život ľudskej spoločnosti v celej jeho šírke.

V neposlednom rade treba spomenúť, že orientácia na vedomostnú a informačnú spoločnosť sa stala jasnou *politickou voľbou* prakticky vo všetkých rozvinutých častiach sveta (USA, EÚ, Japonsko a ďalšie ázijské ekonomiky, Rusko, Čína, India,...)¹⁵.

15 Napríklad orientácia Európskej únie na vedomostnú spoločnosť (knowledge-based society) bola deklarovaná vo všetkých stratégiách terajšieho milénia – Lisabonská stratégia 2000, Lisabonská stratégia 2005 i Európa 2020.

Lisabonská stratégia [on-line]. [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <<http://www.eu2020.gov.sk/lisabonska-strategia/>>

Európska stratégia 2020 [on-line]. [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <<http://www.eu2020.gov.sk/strategia-europa-2020/>>

2. Vplyv virtuálneho sveta na život človeka a spoločnosti

Informačné a komunikačné technológie už *ako prostriedok* znamenali veľký zásah do života ľudí. V kapitole 1.1. spomenutá druhá priemyselná revolúcia znamenala enormný posun v možnostiach spoločnosti a začiatok premeny chápania ľudskej komunikácie a spracovávaní informácií. S príchodom digitálneho veku sa v rozvinutých častiach sveta život bez prostriedkov IKT stáva pre nastupujúce generácie prakticky *nemysliteľný*. Samotné technológie čoraz hlbšie a zároveň intenzívnejšie vplyvajú na ľudský život, ktorý sa pod ich vplyvom u nastupujúcich generácií *radikálne mení*¹⁶.

Takto sa postupne digitálny vek stáva priestorom pre zmenu paradigmy a postupný príchod informačnej spoločnosti, ktorej prejavy najviac badáme vo virtuálnom svete, ktorý ako kybernetický priestor – ako sme uviedli v kapitole 1.3 – je v súčasnosti tvorený predovšetkým internetom.

Pripomeňme niektoré črty rodiacej sa informačnej spoločnosti tak, ako boli spomenuté v kapitolách 1.1 – 1.3:

- exponenciálny vedecký rozvoj a jeho aplikácia na poli IKT;
- v dnešnej dobe prakticky permanentná technologická revolúcia;
- geometrický rast spracovávaných informácií a uchovávaných dát;
- posun vo využívaní IKT z roviny možnosti do roviny nutnosti;
- presahovanie geografických i kultúrnych vzdialeností a pretváranie vnímania spoločnosti ako *global village*. Spoločnosť sa vo svojom fungovaní stáva nezávislou od priestoru;
- spoločnosť sa mení na *vedomostnú* a zameranú na špičkové technológie;
- informačné a komunikačné technológie už nie sú iba prostriedkom, ale sa stávajú kontextom;
- mení sa nielen spôsob práce, ale i čas a životný priestor: prichádza k virtualizácii času a priestoru;
- medziľudské vzťahy zažívajú boom rôznych foriem spolupráce a koexistencie, čo

16 HUMBER, MATHAIS. *Technology and Workforce: Comparison between the Information Revolution and the Industrial Revolution* [on-line]. Berkeley: University of California, 2007. [cit. 16. mája 2015]. Dostupné na internete: <<http://infoscience.epfl.ch/record/146804/files/InformationSchool.pdf>>

len odráža obrovskú dynamiku vývoja a zmien informačného priestoru presahujúcu technológie a meniacu spoločnosť.

2.1. Fenomény vplyvu rodiacej sa informačnej spoločnosti

Vplyv virtuálneho sveta na život človeka a rodiacej sa informačnej spoločnosti možno badať na viacerých aspektoch dnešného života:

- relativizácia priestoru a času;
- virtualizácia vzťahov, virtuálne komunity;
- relativizácia hodnôt;
- celé spektrum postojov doplnené o hľadanie nových foriem spolupráce;
- bezprecedentná dostupnosť prakticky čohokoľvek;
- disproporcja medzi technikou a spoločnosťou;
- veľká dynamika vývoja informačného priestoru;
- digitálne diferencovanie ľudstva (digital divide);
- informačná explózia;
- preťaženie a stres;
- závislosť;
- autorský vzťah k dielam a informáciám v IS;
- chyby v prostriedkoch IKT a informačná kriminalita;
- informácia ako nástroj moci;
- postmoderna vo virtuálnom svete;
- osobné dáta a digitálna identita;
- mediálna a digitálna existencia;
- eGovernment, eHealth, znalostná spoločnosť – politický tlak na smerovanie k informačnej spoločnosti;
- mýty informačnej spoločnosti.

2.2. Relativizácia priestoru a času

V rodiacej sa informačnej spoločnosti psychologicky vnímanie času a priestoru podlieha veľkému tlaku možností modernej multimediálnej komunikácie, pričom prichádza až k *redefinovaníu* vzťahu človeka k priestoru a k času.

Moderný človek v komunikačnom a informačnom svete úplne inak chápe vzdialenosti a čas. Mení sa spôsob, obsah i rozsah komunikovaných informácií. Udalosť z reálneho sveta sa stáva prakticky okamžite komunikovanou naprieč celým svetom. Ba dokonca prichádza trend priameho mediálneho a informačného pokrytia prebiehajúcich udalostí.

Na jednej strane to človeku umožňuje byť oveľa viac informovaný o aktuálnom dianí. Ovocím môže byť vedomostný a odborný rast, rozhľad, odborná spolupráca na diaľku, ľudská spoluúčasť na udalostiach, ktoré vyžadujú zaangažovanosť alebo trébnie postojov.

Na druhej strane však badať aj fenomén *straty citlivosti voči realite* a relativizácie postojov k udalosti vo vzťahu k prostriedkom IKT (podstatným už prestáva byť obsah, ale akcent skôr dostáva forma).

Sú známe prípady, keď táto relativizácia postoja k udalosti viedla až k takej miere odosobnenia a necitlivosti voči prebiehajúcemu násiliu, či ubližovaniu, keď pred pomocou trpiacemu bola uprednostnená možnosť informovať o udalosti prostredníctvom sociálnych sietí.

2.3. Virtualizácia vzťahov, virtuálne komunity

Kybernetický priestor slúži nielen na sprostredkovanie reality, ale vytvára i imaginárne prostredie, ktoré už netvorí iba rovinu komunikácie, ale sa stáva *životným priestorom*.

Generácia geekov¹⁷, ktorí stáli pri zrode digitálneho veku, pod vplyvom hnutia *hipies* hľadala aj *nové formy informačnej kultúry*, prejavujúce sa v undergroundových skupinách, tzv. *subkultúrach*¹⁸. Toto hľadanie bolo podporené i určitým elitárstvom technologicky zdatných ľudí, no predovšetkým stálo na komunikačných a technologických možnostiach, o ktorých sa väčšine z nich dovtedy ani nesnívalo.

17 Slangové pomenovanie pre excentrických, či alternatívne založených ľudí, ktorí kladú dôraz na intelektuálne schopnosti v niektorej technologickej oblasti.

Geek [on-line]. [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <<https://en.wikipedia.org/wiki/Geek>>

18 STERLING, BRUCE. The Hacker Crackdown. In: *Natura* 12/1995-07/1996, str. 20.

Pri príchode nasledovných generácií postupne viac a viac prichádzalo k ich intenzívnemu kontaktu s IKT už od útleho detstva. Dôsledkom bolo a je čoraz plnšie *integrovanie* prostriedkov IKT do profilu formovanej osoby a následne budovanie vzťahov prostredníctvom IKT.

Pre nastupujúce generácie už virtuálne vzťahy, t.j. vzťahy budované prevažne alebo čisto na báze IKT tvoria *dominantnú zložku*, presahujúc tak vzťahy, ktoré človek tvorí priamo bez využitia technologických prostriedkov. Akonáhle sa k tomu pridali vhodné technologické formy, umožňujúce rádovo oveľa intenzívnejšie budovať mnohoraké vzťahy (e-mail, instant messaging a webové diskusné fóra sú nahrádzané sociálnymi sieťami mediálnymi centrami a prostriedkami virtuálnej reality), nič už nebráni tomu, aby sa *virtuálne komunity*, ktoré boli ponajprv prejavom informačnej kultúry okrajových skupín (geekov a alternatívnych spoločenstiev), stali dôležitou zložkou života pre veľké masy ľudí.

Osobitne sa tak stáva v kontexte *sociálnych sietí*, ktoré významnou mierou zasahujú do spôsobu, akým ľudia komunikujú, pracujú a rozvíjajú svoje vzťahy¹⁹.

S pokračujúcou permanentnou technologickou revolúciou a premenou spoločnosti na informačnú badať i *splývanie a prenikanie reálneho a virtuálneho sveta*. Toto splývanie niekedy vedie až k pomýlenému vnímaniu, v rámci ktorého prichádza k problému s rozlišovaním a chápaním reálnych skutočností, či k úniku do virtuálneho sveta. Pokiaľ však toto splývanie je zvládnuté a sprevádzané zdravým úsudkom, môže napomáhať pri budovaní lepšieho sveta.

2.4. Relativizácia a erózia hodnôt

Modernistická racionalizácia etiky a morálnych hodnôt prerastá do postmodernistickej rezignácie na ráciu²⁰. Osobitným dejiskom tejto premeny je virtuálny svet, ktorého prostriedky umocňujú dynamiku týchto zmien a ich relativistický dopad na spoločnosť.

Pod neustálym vplyvom mediálnych vnemov prichádza k *náboženskému i mravnému relativizmu*. Základné hodnoty podliehajú mediálnemu tlaku a prichádza k ich erózii.

19 Sociálna sieť je spoločenská štruktúra tvorená prostriedkami IKT, zabezpečujúca technologické prvky, vďaka ktorým môžu jednotlivci i organizácie vstupovať do vzájomných väzieb, spoločenskej i pracovnej interakcie.

WASSERMAN, STANLEY, FAUST, KATHERINE. *Social network analysis: methods and applications*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994, str. 1-27.

20 KONDRLA, PETER. Postmoderna – priestor pre svojské alternatívy. In: *Rozmer* 1/2013, str. 16-20.

Relativizuje sa vnímanie duchovných hodnôt a akceptácia Božieho zjavenia.

Zároveň sa vo virtuálnom svete rozvíja konzumný prístup k informáciám, médiám, komunikácii i osobám – postupne sa prichádza k *individualistickým konzumným postojom*.

Toto všetko vplýva i na *stratu citlivosti voči realite života*, utrpeniu a potrebám iných a podpisuje sa pod disproporcionálne budovanie vzťahov.

2.5. Celé spektrum postojov doplnené o hľadanie nových foriem spolupráce

Celé spektrum postojov od adhokracie až po kvázi „hierarchiu“ internetu a byrokraciu, pričom podľa viacerých autorov je práve adhokracia základným organizačným faktorom informačnej spoločnosti²¹.

Taktiež s prispením búrlivého angažovania sa subkultúr vo vznikajúcej informačnej spoločnosti sledujeme vytvorenie celého spektra nových, či modifikovaných foriem spolupráce a komunikácie, či už ide o nastupujúci fenomén sociálnych sietí, snahy o legislatívne usmernenia a ovládnutie virtuálneho priestoru, dark web²² a informačnú kriminalitu, hacktivizmus²³ a pod.

Kým v priemyselnej spoločnosti bol dôraz kladený na byrokraciu, v ktorej mali jednotlivé organizačné jednotky svoje stále a jasne definované miesta v hierarchickej štruktúre, v informačnej spoločnosti sa dôraz presúva na *adhokraciu*, kde v organizácii, či

21 VACEK, JIŘÍ, SKALICKÝ, JIŘÍ, VOSTRACKÝ, ZDENĚK, POTMĚŠIL, JAROSLAV. *Společnost, věda a technologie* [on-line]. [cit. 16. mája 2015].

Dostupné na internete: <http://www.kip.zcu.cz/kursy/svt/svt_www/2_soubory/2_7.html>

22 Dark Web – je termín označujúci informačný obsah (predovšetkým dostupný cez webové technológie), ktorý je skrytý, t.j. nedostupný na verejnom internete. Prístupný je použitím špecializovaného technologického vybavenia (predovšetkým šifrovacie a sieťové technológie) uzavretým záujmovým komunitám a subkultúram.

Dark Web [on-line]. [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/wiki/Dark_Web>

23 Hacktivizmus (hacktivism) – označuje používanie prostriedkov IKT na podporu politickej, či ideologickej agendy. I keď mnohokrát ide o informačnú analógiu protestných akcií, či demonštrácií z reálneho sveta, existujú aj početné prípady podvratného, či neetického využitia IKT v presadzovaní politickej agendy. Cieľom hacktivizmu často krát býva reálna, či falošná sloboda slova, ľudské práva a sloboda informácií.

Hacktivism [on-line]. [cit. 24. júna 2015].

Dostupné na internete: <<https://en.wikipedia.org/wiki/Hacktivism>>

spoločenskej štruktúre je každá organizačná zložka modulárna a disponibilná, každá laterálne interaguje s rôznymi inými jednotkami²⁴.

2.6. Bezprecedentná dostupnosť prakticky čohokoľvek

Kybernetický priestor a internet ako taký bol od začiatku tvorený na princípe *sieťovej neutrality*²⁵, všeobecnej dostupnosti obsahu a služieb pre všetkých. Virtuálny svet na základe neustále narastajúcich možností IKT reprezentuje nový typ životného priestoru, v ktorom padajú bariéry oddeľujúce rôznorodý obsah a prináša možnosti dostupnosti, ktoré boli v reálnom svete nepredstaviteľné²⁶.

Stierajú sa hranice medzi „zónami“ dobra a zla, prakticky všetko je dostupné na *niekoľko klikov*, t.j. behom niekoľkých sekúnd a zadaním niekoľkých príkazov na počítači.

Virtuálny svet ako *global village*, ponúka bezprecedentnú dostupnosť prakticky čohokoľvek – od najtvrdšej pornografie, hlásania xenofóbie, počítačovej kriminality, šikany, útokov až po ohlasovanie evanjelia a najväčšie diela ľudského ducha.

Dnešný človek má tak prístup k veciam, ku ktorým by sa predtým v reálnom svete nikdy nedostal, resp. by musel pre to vynaložiť enormnú snahu. Z negatívnych vecí ide napríklad o prístup k zvráteným formám sexuality, násilia, detskej pronografie a pod. Z pozitívnych možno spomenúť veľké diela umenia a vedy, ktoré sú v niektorých krajinách chránené ako súčasť národného pokladu a pod. (napr. Kumránske zvitky, exponáty múzea Louvre, ...).

Uvedená bezprecedentná dostupnosť prakticky čohokoľvek sa stáva nástrojom

24 VACEK, JIŘÍ, SKALICKÝ, JIŘÍ, VOSTRACKÝ, ZDENĚK, POTMĚŠIL, JAROSLAV. *Společnost, věda a technologie* [online]. [cit. 16. mája 2015].

Dostupné na internete: <http://www.kip.zcu.cz/kursy/svt/svt_www/2_soubory/2_7.html>

25 Sieťová neutralita (network neutrality, Internet neutrality) - je princíp, podľa ktorého by poskytovatelia internetových služieb a vlády mali zaobchádzať so všetkými dátami na internete rovnako, nediskriminujúc, či nepreferujúc podľa užívateľa, obsahu, webovej stránky, platformy, aplikácie, typu pripojeného zariadenia, alebo spôsob komunikácie.

Net neutrality [on-line]. [cit. 24. júna 2015].

Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/wiki/Net_neutrality>

26 Lawrence Landweber, emeritný profesor počítačových vied na University of Wisconsin a jeden z pionierov internetu, nazval virtuálny priestor „najväčším úložiskom informácií a poznania, aké kedy existovalo“.

How the Web Was Won [on-line]. [cit. 29. marca 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.vanityfair.com/news/2008/07/internet200807>>

mediálneho boja o človeka, či už ide z pohľadu zisku, alebo z pohľadu vplyvu a ideového pôsobenia. Spojené s už skôr spomínaným konzumným využívaním informácií a prenikajúcim individualistickým prístupom sa táto *dostupnosť stáva prostriedkom relativizácie a erózie hodnôt*, keďže v rámci mediálneho zápasu o vplyv je častokrát využívaný obsah nemorálny, či na hranici morálnosti. Osobitný dopad majú tieto skutočnosti na nastupujúce generácie, u ktorých mediálne vplyvy veľmi hlboko vstupujú do procesu formovania osobnosti.

Súčasne však treba povedať, že *princíp sieťovej neutrality chráni modernú spoločnosť pred rizikom zneužitia moci* vládami a pred rizikom stupňovania vplyvu veľkých korporácií. Umožňuje slobodne zdieľať informácie, komunikovať, budovať spoločenstvá a rozvíjať kultúru.

V snahe zamedziť vplyvu nemorálneho, neetického, či kriminálneho obsahu niekedy prichádza k *obmedzovaniu dostupnosti tohoto obsahu*. Je to však veľmi zložitá téma, keďže nielen technologicky to mnohokrát nie je ľahké, ale častokrát sa to stretáva i so skrytým zámerom, či pokusmi využívať prostriedky IKT ako nástroj moci (monitorovanie, blokovanie, perzekúcia), či záujmov veľkých korporácií.

2.7. Disproporcja medzi technikou a spoločnosťou

Vzhľadom na realitu permanentnej technickej revolúcie, ktorá sa nie že udiala, ale stále trvá, zažívame úžasnú dynamiku technického pokroku. Priamo pred očami a vo veľmi krátkych časových intervaloch sa menia technológie používané v bežnom živote a nastupujú technológie nové. V najbližšom období je tento trend jasný a súvisí s takmer exponenciálnym rastom vo vede a jej aplikácii v odvetviach znalostnej ekonomiky.

S touto dynamikou technického pokroku nestačí držať krok sociologický vývoj, filozofické podchytenie a psychologické zvládnutie virtuálneho sveta.

V súčasnosti stále častejšie používame technológie, ktoré po ľudskej stránke *nemáme zvládnuté*, nevedomujeme si ich dosah na naše konanie a zmýšľanie a v kombinácii s už spomenutou eróziou hodnôt ich častokrát neeticky využívame.

Mnohokrát sa prostriedky IKT chápu ako pomôcka v rozličných oblastiach života až do tej miery, že sa s nich stáva náhražka za overené postupy a spôsoby vo výchove, vzdelávaní, komunikácii a budovaní medziľudských vzťahov.

Ak by však tieto prostriedky IKT boli pochopené a adekvátne

zvládnuté, mohli by sa stávať skutočne účinným fenoménom civilizačného rozvoja a zvyšovania kvality života modernej spoločnosti.

V každej dobe existovali fenomény, ktoré spoločnosť veľmi ovplyvňovali a spoločnosť v svojom rozvoji i premenách ich dokázala postupne integrovať. No v dnešnej dobe sa stráca priestor pre pochopenie, adaptáciu a postupné integrovanie dôsledkov IKT, takže zmeny sú mnohokrát nielenže nepredvídateľné, ale niekedy i nepozorované v neustálej dynamike konfrontácie s tým, čo na spoločnosť vplýva a z vedy i prostriedkov IKT sa do reálneho života dostáva.

Z rizikových faktorov by bolo dobré upozorniť na *fenomén virtuálna* – virtuálne vzťahy, virtuálna realita a umelá inteligencia, ktoré bez adekvátneho pochopenia ich dôsledkov môžu veľmi devastujúco pôsobiť na nastupujúce generácie, keďže psychologický náboj fenoménu virtuálna môže veľmi hlboko vstupovať do procesu formovania osobnosti.

2.8. Veľká dynamika vývoja informačného priestoru

Informácia ako taká sa v informačnej spoločnosti stáva *základnou komoditou jej fungovania*. Je nielen predmetom činnosti znalostnej ekonomiky, ale stáva sa i nástrojom moci, či drogou informačnej závislosti.

Obsah informácie sa taktiež vyvíja. *Prichádza k defraudácii slova a obsahu informácie*, jej pravdivosť a stálosť sa vytráca. Informačný obsah je v čím ďalej tým kratších intervaloch vymieňaný za obsah nový, či recyklovaný.

Informačné zdroje majú *krátke trvanie svojej existencie*, keďže virtuálny svet je síce mohutný a rozsiahly, no veľmi dynamický a určitým spôsobom i nestály.

2.9. Digitálne diferencovanie ľudstva (digital divide)

Ekonomický potenciál, stav vzdelanosti i kultúrny kontext spoločnosti veľmi vplývajú na rozvoj informačnej spoločnosti a využívania prostriedkov IKT. Tento vplyv sa rôznorodým spôsobom v lokálnom, ale i v globálnom meradle odráža na prístupe k IKT a fungovaní informačnej spoločnosti.

Podobne, ako je realitou majetková nerovnosť a rôznorodosť postojov k materiálnym veciam, existuje i *informačná nerovnosť* ako prirodzený stav a dôsledkok rôznorodých vplyvov a podmienok.

Informačná nerovnosť sa však stáva problémom, ak prerastá do informačnej chudoby ako dôsledok nespravodlivosti a nedostatku solidarity v informačnej spoločnosti.

Tam, kde informačná nerovnosť prerastá do digitálnej chudoby a má evidentné dôsledky na život ľudí, hovoríme o *digitálnom rozdelení* (digital divide).

Digitálne rozdelenie v rámci informačnej nerovnosti rozlišujeme *na základe rozdielov v prístupe*:

- k informáciám;
- k prostriedkom IKT (internet, médiá, komunikácia);
- k službám.

Dôsledkom digitálneho rozdelenia sú *skupiny informačnej chudoby* vychádzajúce:

- z kultúrnej a sociálnej chudoby (negramotnosť)²⁷;
- z ekonomického zaostávania (rozvojové krajiny);
- z geografickej izolácie (vidiek);
- z politických problémov;
- z fyzických hendikepov.

Ako bolo uvedené v kapitole 1.3, orientácia na vedomostnú a informačnú spoločnosť je jasnou politickou voľbou prakticky vo všetkých rozvinutých častiach sveta. Spojená s mnohorakou snahou o pozdvínutie človeka vedie k mnohým aktivitám a programom eliminácie digitálnej chudoby na národnej i nadnárodnej úrovni.

Treba však poznamenať, že existujú pokusy digitálne rozdelenie a chudobu zachovať ako nástroj moci, či zisku. V niektorých prípadoch neide o zámer zachovať, či rozvíjať digitálnu chudobu v celej jej komplexnosti, ale skôr o jej parciálne zachovanie, t.j. zachovanie určitých oblastí digitálnej chudoby v živote moderných ľudí²⁸.

27 V kontexte aktuálneho zápasu o hodnotové smerovanie sveta sa osobitne poukazuje i na *gender-based digital divide*, t.j. digitálne rozdelenie na základe pohlavia. Ako príklad môžeme uviesť článok: *Rise Of a Second Digital Divide* [on-line]. [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <<https://pinigeria.org/media-centre/blog/rise-of-a-second-digital-divide/>>

28 Možno badať príchod generácie, ktorá výborne dokáže ovládať a používať prostriedky IKT, no nemá záujem pochopiť ich fungovanie, či dôsledky pre život.

Vo väčšine prípadov však môžeme pozorovať nie zámerné, ale skôr spontánne prenikanie fenoménu *parciálnej digitálnej chudoby* do života spoločnosti, t.j. prenikanie, ktoré je:

- dôsledkom aktuálneho ekonomického a politického stavu spoločnosti;
- ktoré sa veľmi dynamicky rozvíja v kontexte kultúrnych a sociologických zmien.

Ako dôsledky pôsobenia digitálneho rozdelenia môžeme badať:

- spoločenské riziká;
- vytváranie marginálnych skupín;
- nezáujem o informácie a informačnú spoločnosť (IS);
- dedičnosť informačnej chudoby (narastanie);
- neschopnosť prijímať a chápať všetky aspekty IS;
- nedostupnosť mnohých možností IS;
- dôsledky pre ekonomiku a znalostnú spoločnosť;
- dôsledky pre slobodu, hodnotový systém, demokraciu;

2.10. Informačná explózia

Ako sme uviedli v kapitole 1.1, vo využívaní IKT badať kontinuálny nárast, ktorý nielenže kopíruje takmer exponenciálny rozvoj vedy a techniky, ale kvantom informácií ho pomaly presahuje. Informačná explózia patrí k podstatným vlastnostiam informačnej spoločnosti. Je komplexná a zahŕňa celú spoločnosť.

Erich Smid, v tom čase CEO Google, vyhlásil v roku 2010 na konferencii Techonomy v kalifornskom Lake Tahoe: „*V súčasnosti každé dva dni vyprodukuje iba toľko informácií, koľko sme vytvorili od úsvitu civilizácie až do roku 2003*“²⁹

Každodenne sme zahŕňaní obrovským kvantom informácií, pričom ich množstvo neustále narastá. Zároveň sa mení i spôsob predkladania informácie, ktorého cieľom je informáciu *predať*, t.j. ponúknuť ju takou formou, aby ju človek akceptoval a adekvátne spracoval.

²⁹ Erich Smid, v tom čase CEO Google vyhlásil na konferencii Techonomy kalifornskom Lake Tahoe: „Every two days now we create as much information as we did from the dawn of civilization up until 2003.“

MG SIEGLER. *Eric Schmidt: Every 2 Days We Create As Much Information As We Did Up To 2003* [online]. [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <<http://techcrunch.com/2010/08/04/schmidt-data/>>

Neustály nápor informácií vyvoláva rozpor medzi dostupnosťou informácií a ich spracovaním, medzi ich množstvom a kvalitou. Môžeme tak hovoriť o *informačnom smogu*, ktorého dôsledkom je konzumný spôsob prijímania informácií, neschopnosť rozlišovať ich obsah a kvalitu i postupná strata záujmu o zmysluplný a vyrovnaný informačný rozhľad.

Informačná explózia prináša³⁰:

- nutnosť úzkej špecializácie;
- informačnú nadprodukciu (exponenciálny rast, recyklovanie);
- redundanciu a zahusťovanie informačného toku;
- zneužitie:
 - obsahové (manipulácia, hodnoty...);
 - nástroj moci (monitorovanie,...);
 - atakovanie spoločnosti (terorizmus,...);
 - vykorisťovanie (monopoly,...).

2.11. Preťaženie a stres

Informačná explózia, ktorej dôsledkom je informačný smog, spolu s orientáciou modenej spoločnosti na intelektuálny výkon sa podpisuje pod informačné preťaženie a stres. Nadbytok informácií a mediálnych vnemov znižuje percepčné a intelektuálne schopnosti v práci, tvorivosť i úroveň relaxácie. Dôsledkom je permanentný stav preťaženia, ktorý

30 ŠANTAVÝ, PETER. *Informačné a komunikačné technológie (2) - vybrané kapitoly* [on-line]. Bratislava: RKCMBF UK 2013. [cit. 1. septembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://paulus.frcth.uniba.sk/moodle/course/view.php?id=245>>

veľmi často prerastá do stavu prokrastinácie³¹ a vyhorenia³².

2.12. Závislosť

Bezprecedentná dostupnosť prostriedkov IKT, mediálneho obsahu a informácií spojená v kontexte informačného smogu a jeho dôsledkov okrem vyhorenia a prokrastinácie môže viesť k skratovým reakciám a psychologickým ventilom. Nejde len o konzumný relax, skratové reakcie, či ventilovanie cez pornografiu, ale aj o vytváranie nových foriem závislostí.

Vo svete IKT môžeme hovoriť o závislosti:

- na prostriedkoch, či forme (mobilné zariadenia, technologické výstrelky, konkrétne technológie...);
- na obsahu (pornografia, informačný servis a spravodajstvo, sociálne siete, počítačové hry...).

V súčasnosti majú závislosti na IKT a médiách už svoje prvé obete na životoch a v niektorých častiach sveta začínajú vznikať zdravotnícke zariadenia na ich liečbu³³.

V pohľade na fenomén informačných závislostí si môžeme uvedomiť, aké riziká vzhľadom na psychologický a sociálny dosah médií nesie so sebou informačná spoločnosť.

31 Prokrastinácia (z latinského pro crastinus – na zajtrajšok) je označenie pre chorobné odkladanie dôležitých úloh na neskôr (na zajtra). Ide o psychickú záležitosť.

Prokrastinácia [on-line]. [cit. 1. septembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://sk.wikipedia.org/wiki/Prokrastin%C3%A1cia>>

Viac o prokrastinácii:

FIORE, NEIL A. *The Now Habit: A Strategic Program for Overcoming Procrastination and Enjoying Guilt-Free Play*. New York: Penguin Group, 2006.

LUDWIG, PETR. *Konec prokrastinace: Jak přestat odkládat a začít žít naplno*. Brno: Jan Melvil Publishing, 2013.

32 Ide o psychický stav vyčerpanosti, pri ktorom nastáva strana nadšenia a vnímania zmyslu činnosti, pričom kľúčovou je emočná i kognitívna vyčerpanosť a častokrát celková únava vychádzajúca z chronického stresu. Syndróm vyhorenia je sprevádzaný rôznymi psychickými, sociálnymi i somatickými symptómami.

BAŠTECKÁ, BOHUMILA. *Klinická psychologie v praxi*. Praha: Portál, 2003, str. 416n.

33 Napr. v Číne a v krajinách tzv. ázijských tigrov (Južná Kórea, Taiwan, Honkong,...).

2.13. Autorský vzťah k dielam a informáciám v informačnej spoločnosti

V kontexte mediálneho sveta a rodiacej sa informačnej spoločnosti nové technológie i zmena paradigmy umožňujú nielen vytváranie nového obsahu, ale aj foriem jeho zdieľania a komunikácie.

V súčasnosti sme tak svedkami prebiehajúceho zápasu o podobu kultúry, jej rozvoja a kreatívnosti, ktorá častokrát nadväzuje na už vytvorené diela. Súčasťou tohoto zápasu je i hľadanie adekvátnej formy slobodného, resp. komerčného využívania tzv. intelektuálneho vlastníctva³⁴ (napr. fotografie, videá, hudba a pod.) vo virtuálnom svete.

Autorský vzťah k dielam a informáciám sa postupne vyvíja: iný bol v *orálnej kultúre*, v ktorej išlo o dielo spoločenstva postupne vytvárané komunikujúcimi osobami; menil sa s *príchodom písma*, keď začalo byť evidentné oddelenie autora od interpreta a išlo tak o univerzálne posolstvo. Úplne iný rozmer dostáva s príchodom *kníhtlače* a hromadnou produkciou, kedy vyvstáva dobová potreba zabezpečiť rovnováhu medzi autormi, či producentmi a konzumentmi diel.

V rodiacej sa informačnej spoločnosti vzniká kybernetická kultúra – nielen v kontexte virtuálnych komunít a subkultúr (viď kapitola 2.3), ale i v kontexte premeny v tvorbe, interpretácii a šírenia diel.

Keďže prostriedky IKT umožňujú ľahké zdieľanie, modifikáciu i integráciu informácií a médií, dielo v informačnej spoločnosti je mnohokrát viacvrstvé, vychádzajúce z iných diel a stáva sa tak súčasťou kultúrneho kontextu³⁵.

Kyberkultúra tak smeruje k modernej *kvázi orálnej* spoločnosti, v ktorej je kladený dôraz na informáciu, resp. dielo a primárnym nositeľom, či vlastníkom je spoločenstvo.

Smerovanie k modernej kvázi orálnej spoločnosti v sebe nesie:

- napätie medzi existujúcimi formami tvorby a konzumu informácií, vedeckých

34 Termínom intelektuálne vlastníctvo (intellectual property) definujeme také intelektuálne dielo, na ktoré má jeho vlastník podľa zákona výhradné právo. Medzi bežné typy intelektuálneho vlastníctva patrí napríklad copyright, patent, priemyselný dizajn, ochranná známka a pod.

Intellectual property [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/wiki/Intellectual_property>

35 Hovoríme o tzv. *smrti autora*, keďže dielo šírené vo virtuálnom svete býva častokrát modifikované a pozmenené, na jeho výslednej podobe sa podieľa na sebe viacero nezávislých ľudí.

i kultúrnych diel a hľadaním nových, adekvátnych foriem, zodpovedajúcich informačnej spoločnosti;

– zápas o vnímanie vlastníctva a zdieľania tvorby produkovanej modernou spoločnosťou.

Informačná spoločnosť tak so svojím produktom vo forme (mediálnej) informácie so sebou prináša aj hľadanie novej rovnováhy medzi právami tvorcov a možnosťami využitia konzumentmi a používateľmi³⁶ – to všetko v neustálej dynamike vyššie spomínanej premeny na modernú kvázi orálnu spoločnosť.

Ovocím tohoto zápasu a premeny je vznik tzv. *slobodných licencií*, ktoré vychádzajú z princípov viacvrstvej, či kolektívnej tvorby a umožňujú, aby informácie a diela mohli byť využívané adekvátne modernej dobe na prospech čo najširšieho spektra ľudí³⁷.

2.14. Chyby v prostriedkoch informačných a komunikačných technológií; informačná kriminalita

Vzhľadom na komplexnosť a neustály vývoj prostriedkov IKT sa informačné technológie potýkajú s realitou *technologických chýb*. Keďže fungovanie informačnej spoločnosti je závislé na prostriedkoch IKT, ich zlyhanie môže viesť k vážnym problémom v zabezpečení komunikácie a spracovávaní informácií a následne tak k zlyhávaniu dôležitých funkcií spoločnosti³⁸.

Nakoľko na prostriedkoch IKT sú čím ďalej tým viac závislé ľudské zdroje, ekonomika i finančné systémy, zneužitie chýb v prostriedkoch IKT sa stáva predmetom kriminálnych živlov, vzniká tak *informačná kriminalita*.

Informačná kriminalita má v súčasnosti stúpajúcu tendenciu a je čím ďalej tým väčším problémom rodiacej sa informačnej spoločnosti.

36 Celý tento fenomén je dobre spracovaný napr. v knihe amerického profesora práva Lawrence Lessiga s názvom *Free Culture*. Jej český preklad pod názvom *Svobodná kultura* je k dispozícii na prevzatie v elektronickej knižnici Root.Cz.

Dostupné na internete: <<http://www.root.cz/knihy/svobodna-kultura/>>

37 ŠANTAVÝ, PETER. *Využívanie obrázkov, fotografií a iných materiálov z rôznych zdrojov* [on-line]. [cit. 1. septembra 2015].

Dostupné na internete: <http://www.christ-net.sk/slobodne_media>

38 Kritickým býva zlyhanie zdravotníckych prostriedkov zabezpečujúcich životné funkcie, výpadky systémov riadiacich dopravnú, či energetickú infraštruktúru a pod.

Informačná kriminalita v súčasnosti patrí spolu s drogami a obchodovaním s ľuďmi medzi tri najvýnosnejšie oblasti kriminality.

Masívnemu rozšíreniu informačnej kriminality napomáha možnosť technologické chyby opakovane zneužívať na veľkom množstve prostriedkov IKT, keďže:

- prostriedky IKT sú unifikované systémy;
- prostriedky IKT sú často krát neudržiavané systémy.

Chyby v prostriedkoch IKT bývajú zneužívané v nasledovných oblastiach:

- krádeže identity a podvody;
- vykrádanie, či vydieranie vzhľadom na obsah počítačov;
- botnety (nelegálny obsah, spam, DDOS), zneužívanie ovládnutých počítačov na nelegálnu činnosť.

Problematický je i prístup k problematike informačnej kriminality vyjadrený postojmi:

- kto by mal o mňa záujem³⁹?
- *black box* je bezpečný⁴⁰.

Pričom realita je častokrát úplne iná:

- nedostatočný stav zabezpečenia prostriedkov IKT (neaktuálnosť operačných systémov a softvérového vybavenia, zložitosť bezpečnej konfigurácie techniky);
- rizikové správanie vo virtuálnom svete (absentujúce alebo nedostatočné bezpečnostné povedomie, mýtus anonymity a bezpečia, psychologické aspekty kompromitácie a sociálne inžinierstvo).

2.15. Informácia ako nástroj moci

V rodiacej sa informačnej spoločnosti a v rozvíjajúcej sa znalostnej ekonomike sa informácia stáva základným artiklom ekonomiky i fungovania spoločnosti. Keďže

39 Existujú rôznorodé možnosti zneužitia kompromitovanej techniky počnúc od vyťažovania kompromitovaného zariadenia, cez zneužívanie počítačov na nelegálnu činnosť, vydieranie až po narábanie s metadátami a následný data mining.

40 Čierna skrinka (black box) vyjadruje zariadenie, ku ktorému pristupujeme ako používatelia, nepoznajúc princípy a podmienky jeho fungovania a dôverujúc v jeho správne fungovanie a bezpečnosť.

spoločnosť i jednotlivci sa stávajú čím ďalej tým viac závislí na informáciách, ich spracovaní a použití, akékoľvek zlyhanie v narábaní s informáciami môže mať nedozerne následky – zavádzaním a manipuláciou počnúc, cez nesprávne rozhodnutia až po perzekúciu a fatálne dôsledky.

Virtuálny svet sa stáva dejiskom ľudských rozhodnutí, priestorom na vyjadrenie názorov i na rozvíjanie vzťahov. Ako je vidieť i na spomenutých problémoch a výzvach z predchádzajúcich kapitol, do virtuálneho sveta sú rôznorodým spôsobom v rozličnej miere prenášané i všetky aktuálne ťažkosti a drámy civilizácie.

Virtuálny priestor ako integrálna a dôležitá súčasť rodiacej sa informačnej spoločnosti je tak kľúčový do spoločenského diania a stáva sa predmetom legislatívy i rôznorodého spoločenského a politického konania.

Keďže potenciál narábania s informáciami a možností IKT je obrovský, neprekvapí, že okrem možnosti legálneho a korektného pôsobenia vo virtuálnom svete existuje pokušenie a častokrát i túžba zneužiť, či intenzívne využiť obrovské možnosti informačného sveta na svoje vlastné ciele:

- politické;
- vojenské;
- ideologické;
- teroristické.

Medzi politické ciele patrí:

- manipulácia a filtrovanie informácií⁴¹;
- monitoring a špehovanie⁴²;

41 Častokrát pod rúškom boja proti terorizmu a extrémizmu sú atakované základné princípy fungovania modernej spoločnosti. Napríklad o snahe potlačiť slobodu slova v *мене slobody slova* hovorí článok: UK Plans To Do Away With Free Speech. In: *The Name Of Free Speech*. [cit. 7. decembra 2015]. Dostupné na internete: <<https://www.techdirt.com/articles/20150513/07020630985/uk-plans-to-do-away-with-free-speech-name-free-speech.shtml>>

42 Vo svetle teroristických útokov a zápasu s niektorými formami počítačovej kriminality sa monitorovanie a špehovanie ľudí v mnohých krajinách v nebývalej miere rozmáha. Je na pováženie, že je tomu i napriek zjavnej neschopnosti doložiť účinnosť týchto metód, pričom existujú mnohé dôkazy o ich

- haktivizmus⁴³.

K vojenským cieľom môžeme zaradiť:

- obranné technológie a ich využitie;
- útočné využitie;
- diverzná a výzvedná činnosť a skrytý boj⁴⁴.

Ideologické ciele sú:

- propaganda;
- psychologické nástroje komunikácie a obchodu;
- manipulácia.

Terorizmus ako samostatný fenomén v sebe obsahuje prvky:

- kybernetický terorizmus (cyberterrorism);
- osвета a boj proti terorizmu.

2.16. Postmoderna vo virtuálnom svete

Ako sme uviedli v kapitole 2.4, virtuálny svet je dejiskom i katalizátorom prerastania modernistickej racionalizácie etiky a morálnych hodnôt do postmodernistickej rezignácie na ráció⁴⁵. Stráca sa schopnosť vnímať a hodnotiť veci i udalosti racionálne a objektívne.

zneužívaní.

43 Haktivizmus je moderný fenomén využívania prostriedkov IKT na politické protesty a ciele. Ide o prerastanie občianskej angažovanosti do informačnej kultúry a virtuálneho sveta.

Haktivizmus má rôzne formy:

- aktívny/pasívny;
- násilný/nenásilný.

Medzi násilným haktivizmom a kybernetickým terorizmom (cyberterrorism) je niekedy len jemná hranica. Častokrát badať snahy o obmedzovanie a perzekúciu haktivizmu.

44 V odbornej tlači boli popísané škodlivé kódy Stuxnet, Flame, Gauss and DuQu, ktoré sú po technickej stránke veľmi sofistikované a po praktickej stránke veľmi nebezpečné – nielen ako kvalitné špionážne nástroje, ale i ako nebezpečné prostriedky diverzie.

Viac o týchto škodlivých kódoch:

DALZIEL, HENRY. *The four amigos: Stuxnet, Flame, Gauss and DuQu* [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.concise-courses.com/security/stuxnet-flame-gauss-duqu/>>

45 KONDRLA, PETER. Postmoderna – priestor pre svojské alternatív. In: *Rozmer* 1/2013, str. 16-20.

Čoraz väčší dôraz sa kladie na formu a zážitok, resp. emócie, ktoré sú prostredníctvom informačných technológií v mediálnom svete navodené. Človek následne častokrát hodnotí a rozhoduje sa pudovo alebo podvedome, povrchno, len na základe pozitívnej, či negatívnej emócie.

I keď badať reálny odstup od racionálneho vnímania, rozvíjanie postmodernej práve v rámci virtuálneho sveta a prostredníctvom prostriedkov IKT navodzuje falošnú atmosféru pseudovedeckých a pseudohodnotových postojov.

Dôsledky sa postupne osobitne stávajú viditeľnými na nastupujúcej generácii:

- prichádza generácia, ktorá bravúrne zvláda používanie najnovších technológií, no oveľa menej chápe princípy ich fungovania;
- prichádza generácia, ktorá je mentálne nastavená na mediálny komzum, ktorý v nej ubíja reálnu tvorivosť a predstavivosť.⁴⁶

Na druhej strane treba povedať, že rozvážne využívanie prostriedkov IKT, v rámci ktorého sa dokážeme vyhnúť uvedeným rizikám, umožňuje prehĺbovať poznanie, pomáha rozvíjať kreativitu a tvorivý potenciál v skĺbení racionálneho základu informačnej spoločnosti s emotívnym a skúsenostným rozmerom života.

2.17. Osobné dáta a digitálna identita

Digitálna identita je súbor informácií v elektronickej forme, ktoré reprezentujú *subjekt*, ktorým môže byť osoba, organizácia alebo objekt reálneho sveta⁴⁷. Digitálna identita identifikuje subjekt vo virtuálnom svete a patrí tak k dôležitým osobným dátam. Čím viac služieb a činností každodenného života sa presúva do virtuálneho sveta, tým viac je dôležitá digitálna identita a s ňou zviazané činnosti, ktoré subjekt vo virtuálnom svete

46 Giovanni Sartori, taliansky spisovateľ, pedagóg a politológ, ktorý zomrel 5. apríla 2017 vo veku nedožitých 93 rokov, varuje pred kultúrnym úpadkom, ktorý podľa neho súvisí s rozmachom vizuálnej, resp. mediálnej komunikácie na úkor písomnej. Varoval, že prichádza nový typ človeka, ktorý nebude schopný pojmovej abstrakcie, pretože je navyknutý na kŕmenie mysle mediálnymi obrazmi. V tom videl veľmi veľké nebezpečenstvo pre budúce pokolenia.

Morto Giovanni Sartori. Politologo fuori dagli schemi [on-line]. [cit. 6. apríla 2017].

Dostupné na internete: <http://www.corriere.it/cultura/17_aprile_04/morto-giovanni-sartori-politologo-fuori-schemi-c501d986-1940-11e7-abec-63a8e356a8af.shtml>

47 ISO/IEC 24760-1:2011 [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <http://www.iso.org/iso/iso_catalogue/catalogue_tc/catalogue_detail.htm?csnumber=57914>

vykonáva. Môžeme tak hovoriť o *digitálnej stope*, ktorú človek vo virtuálnom svete zanecháva, a to i napriek falošnému pocitu anonymity kybernetického priestoru.

Osobné údaje a digitálna stopa sú dôležitým zdrojom informácií o osobách a ďalších subjektoch. Metódami *data miningu*⁴⁸ sa dá z týchto informácií o subjektoch vyťažiť, napr. psychologický profil, politické a hodnotové zmýšľanie, sexuálna orientácia, slabosti, silné stránky, záujmy, finančné zabezpečenie a pod.

Vzhľadom na rozvoj sociálnych sietí a presúvanie činností z reálneho do virtuálneho sveta *narastá rozsah osobných informácií, ktoré sú o jednotlivcoch k dispozícii*. To na jednej strane môže byť nápomocné pri rôznych činnostiach (napr. hľadanie stratenej osoby, vyšetrovanie trestného činu), na druhej strane to prináša nové riziká:

- zneužitie osobných údajov v rámci informačnej kriminality (viď kapitola 2.14);
- mocenské zneužitie (viď kapitola 2.15);
- vyťažovanie, analýza a speňažiteľnosť pre komerčné využitie⁴⁹.

Treba vždy pamätať, že akýkoľvek osobný údaj (informácia, fotografia, video, komentár,...) uvedený na internete, môže byť v nejakej forme archivovaný⁵⁰ a stáva sa súčasťou digitálnej identity a profilu jednotlivca.

48 Data mining (dolovanie dát) je analytický proces navrhnutý na skúmanie veľkého množstva dát podľa konkrétnych vzorov a väzieb. Výsledkom sú množiny dát, splňujúcich žiadané podmienky, prípadne predikcia ďalšieho vývoja, správania, atď.

Data Mining Techniques [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<http://documents.software.dell.com/statistics/textbook/data-mining-techniques>>

49 Mnohokrát je vyťažovanie spojené s reklamnými systémami, ktoré extrémnym spôsobom monitorujú digitálne správanie ľudí: „Reklama dneška není o agresivitě, ale o nás samotných. Velké reklamní sítě se o nás snaží zjistit co možná nejvíce a pak nám naservírovat to, co chceme, doslova na stříbrném podnose.“

SÁRKOZI, IVAN. *Jak mohu jako majitel webu docílit toho, aby uživatelé neblokovali reklamu?* [on-line]. [cit. 9. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<http://www.podnikatel.cz/clanky/jak-mohu-jako-majitel-webu-docilit-toho-aby-uzivatele-neblokovali-reklamu/>>

50 DOČEKAL, DANIEL. *Facebook léta sbíral data o brouzdacích návycích lidí, teď je využije v reklamách* [on-line]. [cit. 9. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<http://www.lupa.cz/clanky/facebook-leta-sbiral-informace-o-navycich-lidi-ted-je-vyuzije-v-reklamach/>>

2.18. Mediálna a digitálna existencia

Čím viac činností sa presúva z reálneho do virtuálneho sveta a čím viac reálny svet s virtuálnym sa prelína, tým viac je spoločnosť, jej formovanie a fungovanie závislé na prostriedkoch IKT a na virtuálnom svete. Dôsledkom je i *osobná závislosť* nielen v základných činnostiach, akými sú vzdelávanie, práca, komunikácia s úradmi a pod., ale i v schopnostiach a možnostiach angažovania sa a aktívnej spoluúčasti na rozvoji a smerovaní spoločnosti.

Rizikom pre tieto činnosti v informačnej spoločnosti je nielen *digitálne rozdelenie a chudoba*, o ktorých sme písali v kapitole 2.9, ale aj *digitálne ignorovanie* ako súčasť politiky, či *haktivizmu* v modernej spoločnosti (viď kapitola 2.15).

Existuje riziko, že reálne existujúci človek, či organizácia tak pre svoje názory, postoje, hodnoty a činnosť môžu byť takpovediac *vymazaní* z virtuálneho sveta – či už čiastočne, napr. totálnym ignorovaním v médiách a informačných kanáloch, alebo takmer úplne technologickým a legislatívnym blokovaním.

2.19. eGovernment, eHealth, znalostná spoločnosť – politický tlak na smerovanie k informačnej spoločnosti

Ako bolo nakrátko spomenuté v závere kapitoly 1.3, premena spoločnosti na informačnú spoločnosť v sebe zahŕňa dôraz na vedomostný a inovačný aspekt, bez ktorých by sa informačná spoločnosť nedala budovať.

Keďže prechod k informačnej spoločnosti so sebou prináša značné technologické a tým aj ekonomické i politické výhody, orientácia na vedomostnú a informačnú spoločnosť sa stala jasnou politickou voľbou prakticky vo všetkých rozvinutých častiach sveta, ktoré sa snažia takto vytvoriť konkurencieschopnejšie a dynamickejšie poznatkovo orientované ekonomiky sveta schopné trvalo udržateľného rastu, s väčším množstvom pracovných miest a väčšou sociálnou súdržnosťou⁵¹.

Táto politická voľba sa premieta nielen do rozvojových programov jednotlivých krajín a zoskupení, ale tiež do mechanizmov fungovania štátov.

51 *Lisabonská stratégia 2000* [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <http://consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm>

Európska únia už druhú dekádu premieta víziu informačnej a znalostnej ekonomiky do svojich programových vyhlásení, akčných programov a zmlúv. Napríklad orientácia Európskej únie na vedomostnú spoločnosť (knowledge-based society) bola deklarovaná vo všetkých stratégiách terajšieho milénia – Lisabonská stratégia 2000, Lisabonská stratégia 2005 i Európa 2020⁵². Osobitne môžeme spomenúť i nový program Európskej Únie pre financovanie výskumu a inovácií *Horizont 2020*, ktorý bude na nasledujúcich sedem rokov hlavným nástrojom pre realizáciu hlavnej iniciatívy únie – výskumu a inovácií⁵³.

Na úrovni Organizácie spojených národov existuje snaha vytvoriť podmienky pre rozvoj informačnej a znalostnej ekonomiky v najnovšie stanovených *Cieľoch udržateľného rozvoja* (Sustainable development goals), v rámci ktorých je technologický rozvoj predstavený naprieč rôznymi oblasťami rozvoja, univerzálny prístup k internetu prisľúbený do roku 2020 a zadaný cieľ vyriešiť digitálne rozdelenie⁵⁴.

Smerovanie k informačnej spoločnosti by nemohlo napredovať, ak by štátna správa neimplementovala prvky znalostnej spoločnosti a nevyužívala prostriedky IKT pre zabezpečenie svojich procesov. Medzi základné piliere informatizácie patrí tzv. *eGovernment*⁵⁵ (informatizácia širokého spektra procesov štátnej správy) a *eHealth*⁵⁶

52 *Lisabonská stratégia* [on-line]. [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <<http://www.eu2020.gov.sk/lisabonska-strategia/>>

Európska stratégia 2020 [on-line]. [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <<http://www.eu2020.gov.sk/strategia-europa-2020/>>

53 *What is Horizon 2020?* [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>>

54 GALATSIDAS, ACHILLEAS. *Sustainable development goals: changing the world in 17 steps – interactive* [on-line]. [cit. 9. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<http://www.theguardian.com/global-development/ng-interactive/2015/jan/19/sustainable-development-goals-changing-world-17-steps-interactive>>

55 eGovernment je definovaný ako elektronická forma výkonu verejnej správy prostredníctvom informačno-komunikačných technológií (IKT). eGovernment je využitie prostriedkov a nástrojov informačných technológií (najmä siete Internet) na skvalitnenie verejných služieb pre občanov, podnikateľov a celú spoločnosť.

eGovernment [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<http://portal.egov.sk/sk/content/egovernment>>

56 Termínom eHealth označujeme zdravotnícku starostlivosť podporovanú elektronickými procesmi, informatizáciou a prostriedkami IKT.

(informatizácia zdravotníctva).

Na Slovensku je informatizácia spoločnosti, výskum a inovačný rozvoj financovaný zo štrukturálnych fondov v rámci Operačného programu Informatizácia spoločnosti (OPIS)⁵⁷.

Dôsledkom týchto aktivít je nielen stimulácia jednotlivých odvetví a štátnej správy, ale aj aktivity vo výchovno-vzdelávacom procese a osveta spoločnosti.

Keďže existuje riziko digitálneho vyčlenenia informačne málo gramotných skupín obyvateľstva (viď kapitola 2.9) i riziko zneužitia osobných informácií (viď kapitola 2.17), *informatizácia procesov štátnej správy by mala prebiehať zodpovedne, transparentne a celospoločenskom konsenze.*

2.20. Mýty informačnej spoločnosti

Aspekty virtuálneho sveta a rodiacej sa informačnej spoločnosti, ktoré sme uviedli v kapitolách 2.2 až 2.20, poukazujú na viaceré riziká i bezprecedentné možnosti, ktoré sú výzvou pre modernú civilizáciu. Zároveň však rúcajú viaceré mýty, ktoré si pri všeobecnom pohľade na informačnú spoločnosť nesieme.

Medzi skutočné mýty informačnej spoločnosti môžeme zaradiť:

- bezpečnosť, anonymita a súkromie vo virtuálnom svete;
- sloboda a objektivita vyplývajúca z podstaty informačnej spoločnosti;
- automaticky racionálny, vedecký a hodnotovo založený ráz spoločnosti postavenej na prostriedkoch IKT;
- kvalitatívny posun spoločnosti založený len na schopnosti využiť informačné technológie a vedecko-technický pokrok;
- vyriešenie veľkých civilizačných problémov (napr. chudoba, kriminalita,...) premenou spoločnosti na spoločnosť informačnú.

Ak teda chceme hodnotiť možnosti i riziká virtuálneho sveta a navrhnúť formy náboženskej formácie, výchovy, či pôsobenia Cirkvi a prípadne načrtnúť konkrétne cesty ich realizácie,

eHealth [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://en.wikipedia.org/wiki/EHealth>>

⁵⁷ *Operačný program Informatizácia spoločnosti* [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<http://www.informatizacia.sk/opis/598s>>

musíme vziať do úvahy všetko, čo sme v kapitolách 2 až 2.20 uviedli a osobitne nepodľahnúť mýtom, na základe ktorých by sa náboženská formácia, výchova, cirkevné aktivity a náboženské pôsobenie mohli uberať nesprávnym smerom.

Riziká i výzvy môžeme na záver tejto kapitoly vyjadriť slovami Scotta Hahna⁵⁸:

Myslím, že Gutenbergov vynález pohyblivej sadzby je od 15. storočia pre Katolícku cirkev darom, a tak to snáď bude aj s novými médiami. Ale ako ste poznamenali, s vynálezom kníhtlače a pohyblivých písmen zároveň nastúpila aj sola scriptura, kedy sa až príliš zdôrazňovalo jedno konkrétne médium - písané texty. A myslím že v nových médiách môžeme tiež vidieť mnoho nových darov, no zároveň aj potenciálne nástrahy. Ľudia sa stávajú počítačovo gramotnejšími, vyznajú sa v elektronických médiách, no zároveň stratia poetickú predstavivosť, nebudú vedieť kontemplovať, prestanú si vážiť ticho. Myslím, že v konečnom dôsledku sa evanjelizácia neudeje prostredníctvom tlače, prostredníctvom internetu, ale skrze Ježiša Krista, ktorý nám dáva Eucharistiu.⁵⁹

Virtuálny svet môžeme teda vnímať ako priestor a prostriedok, kontext i spôsob, ako autenticky formovať, evanjelizovať a vychovávať i konať vo viere vďaka pôsobeniu Božej milosti v osobnom stretnutí s Ježišom Kristom a v moci Svätého Ducha.

58 Scott Hahn – svetoznámy autor kníh *Naša cesta do Katolíckej cirkvi*, *Baránkova večera*, *Otec*, čo plní sľuby, *Znameníť život*,...; katolícky teológ a biblista vyučujúci na Franciscan University of Steubenville v USA.

59 *A Conversation with Dr. Scott Hahn* [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].
Dostupné na internete: <<https://www.youtube.com/watch?v=ifDRq0I1kEw>>

3. Postoj Magistéria k informačným a komunikačným technológiám, informačnej spoločnosti a virtuálnemu svetu

Každá veľká zmena, ktorou civilizácia od čias Ježiša Krista prechádza, nachádzala svoj odraz aj v pohľade a pôsobení Cirkvi, ktorá na jednej strane vyjadrovala principiálny postoj prameniari z Božieho zjavenia a na strane druhej viac, či menej úspešne prezentovala snahu aplikovať princípy do reality konkrétnej doby.

Cirkev sa preto snaží vidieť vo svetle Zjavenia aj rozvoj informačných technológií, v rámci ktorého sa zrodil virtuálny svet a vzniká informačná spoločnosť a hľadá spôsoby, ako tento fenomén pochopiť a čo najlepšie uchopiť v kontexte života kresťanov tejto doby.

Pri pohľade na IKT a informačnú spoločnosť tak môžeme ponajprv hovoriť o principiálnom postoji vyplývajúcom z Božieho zjavenia a následne vidieť aplikáciu princípov v dokumentoch Magistéria.

3.1. Principiálny pohľad na základe Božieho zjavenia⁶⁰

Základné posolstvo o stvorení sveta a človeka komplexne hovorí o stvorení, že *to bolo dobré*⁶¹. Zároveň človek bol stvorený na *Boží obraz* (אֶלֶּם אֱלֹהִים) s rozumom a slobodnou vôľou, aby *spravoval zverený svet*⁶². Človek ako obraz Boha bol uschopnený komunikovať so svojím Stvoriteľom i s ďalšími ľuďmi. K prirodzenému zákonu, ktorý je vpísaný do ľudskej duše a svedomia dostáva i pozitívny Boží zákon – Desatoro, ktoré opisuje človeka, nielen stvoreného na obraz Boží, ale človeka, ktorý tento obraz i žije: vedome sa rozhoduje a koná tak, aby budoval vzťah voči svojmu Stvoriteľovi a múdro užíval zverený svet.

Užívanie (podmanenie) zvereného sveta v Gn 1,28 je vyjadrené hebrejskými výrazmi *podmaňte si ju* (וַיִּבְרְכֶנָה) a *panujte* (וַיִּרְדּוּ), ktoré sú odvodené od starostlivosti hlavy rodiny, či pastierskeho „užívania“ stáda, t.j. od schopnosti užívať, rozvíjať a z generácie

60 Nekladieme si za cieľ za cieľ rozoberať teologické aspekty komunikácie, ktoré sú solídne rozpracované a vyučované v rámci masmediálnej komunikácie. Akcent je daný na postoj k virtuálnemu svetu ako takému a technologickým prostriedkom, ktoré sú pre rodiacu sa informačnú spoločnosť podstatné.

61 „A Boh videl všetko, čo urobil, a hľa, bolo to veľmi dobré.“ (Gn 1,31).

62 „Plodte a množte sa a naplňte zem! Podmaňte si ju a panujte nad rybami mora, nad vtáctvom neba a nad všetkou zverou, čo sa hýbe na zemi!“ (Gn 1,28).

na generáciu si odovzdávať stvorený svet.⁶³

Tento základný pohľad hovoriaci o principiálnom postoji k dielu stvorenia, spravovaní a rozvíjaní tohoto sveta sa rozvíja naprieč celým starozákonným zjavením a vrcholí v *ketubím* – v múdroslovnej literatúre Starého zákona, konfrontujúcej *chokmá*, t.j. Božiu múdrosť so *sofia*, t.j. múdrosťou vtedajšieho moderného helénskeho sveta⁶⁴. Ovocím tejto konfrontácie nie je zavrnutie civilizačného rozvoja, ale neustále pozvanie rozvíjať a užívať svet podľa Božích zákonov, vo vzťahu voči Bohu a pre dobro ľudí.

Výzvy Ježiša Krista „*Chod'te teda, učte všetky národy...*“ (Mt 28, 19) a „*Chod'te do celého sveta a hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu*“ (Mk 16, 15) vyjadrujú nadčasové poslanie, zahŕňajúce civilizačný rozvoj, v ktorom „*Budete mi svedkami v Jeruzaleme i v celej Judei aj v Samárii a až po samý kraj zeme*“ (Sk 1,8).

Novozákonný pohľad, spojený s ohlasovaním Evanjelia a prvopočiatkami pastoračnej starostlivosti, je veľmi pekne reprezentovaný konaním sv. Pavla v aténskom Areopágu⁶⁵, ktorý bol miestom koncentrácie vtedajšieho *mozgového trustu* – pôvodne miesto najvyššieho súdu, no v tom čase i miesto mysliteľov, predstaviteľov tej najlepšej filozofickej tradície helénskej kultúry a zároveň zástancov celého vtedajšieho Panteónu. Miesto, ktoré bolo pre evanjelizátora Pavlových kvalít a apoštola národov nemalou výzvou zvestovať Ježiša ako Krista a Pána.

V sedemnásťtej kapitole Skutkov apoštolov môžeme veľmi jasne vidieť, ako si Pavol počínal: využil svoje vzdelanie, znalosť gréckej filozofie a kultúry, aby tak spôsobom vlastným zhromaždeným Aténčanom začal svoje zvestovanie. Vieme, ako to prebiehalo – Pavlovo priblíženie sa ich zmýšľaniu malo úspech: dali mu slovo a on mohol začať svoju evanjelizačnú reč. Kristovo zmŕtvychvstanie však bolo pre ľudí odchovaných mliekom platónskej filozofie prisilnou kávu a Pavol nakoniec končí fiaskom: „*vypočujeme ťa o tom inokedy*“ (Sk 17,32). I keď Písmo spomína, že niektorí predsa len uverili na jeho kázanie, bola to slabá náplasť na Pavlovo sklamanie, ktoré je krásne čitateľné v niektorých chvíľach ďalšieho Pavlovho misijného putovania (napr. 1Kor 2,1-5).⁶⁶

63 Podobne i v Gn 2,15 Boh, keď umiestňuje človeka v raji, dáva mu poslanie „*aby ho obrábal (לְעַבְדָּהּ)*“ a *strážil (לְשׁוּמְרָהּ)*“.

64 Kniha Múdrosti a Kniha Sirachovcova.

65 Pavol vystúpil v aténskom Areopágu počas svojej Druhej misijnej cesty (r. 50 – 52).

66 ŠANTAVÝ, PETER. Internet – nové fórum na ohlasovanie evanjelia [on-line]. In: *Potrebuje mediálnu výchovu?* Bratislava: RKCMBF UK, 2002. [cit. 9.decembra 2015].

I keď mohol sv. Pavol predpokladať, že jeho hlásanie v Areopágu môže skončiť fiaskom, predsa si uvedomoval, že s Evanjeliom nemôže obísť intelektuálne a kultúrne stredisko vtedajšieho sveta, ktoré sa podieľalo na modernom rozvoji starovekého stredomoria a helénskej kultúry. Vedel, že treba pokračovať v tomto úsilí ďalej⁶⁷, a že po ňom prídu ďalší, ktorí budú prinášať Kristovo svetlo do moderných oblastí doby⁶⁸ a konfrontovať i spájať moderné poznanie a rozvoj spoločnosti s Božím zjavením⁶⁹.

Práve na základe udalostí v Areopágu v kontexte ohlasovania Evanjelia sv. Ján Pavol II. vo svojej encyklike *Redemptoris missio* o stálej platnosti misijného poslania poukazuje na moderné areopágy, ktoré sú priamou výzvou na permanentne platné pozvanie k misii ad gentes. Veľmi jasne definuje svet komunikácie ako *prvý areopág súčasnosti*, ktorý sa podstatne podieľa na vytváraní *global village* – celosvetovej dediny, v rámci ktorej moderné komunikačné prostriedky presahujú rámec nástroja komunikácie a podieľajú sa na vytváraní nového kultúrneho kontextu – novej kultúry, techniky, vyjadrovania a psychológie vzťahov – jednoducho povedané na vytváraní niečoho, čo je predzvesťou *informačnej spoločnosti*⁷⁰.

I keď od uvedenia encykliky už ubehlo dvadsaťpäť rokov, v pohľade na rodiacu sa informačnú spoločnosť môžeme vidieť nadčasový záber a prorocké slová pápeža v dobe, keď pre mnohých vtedajších mysliteľov a vizionárov virtuálny svet a IKT boli takmer okrajovými fenoménmi spoločnosti.

Analyzujúc súčasný svet – osobitne tú časť, v ktorej sa informačná spoločnosť stáva realitou – môžeme s plnou zodpovednosťou označiť virtuálny svet areopágom, fórom moderného veku a tým aj výzvou pre všetkých, ktorí akýmkoľvek spôsobom sú povolaní nasledovať sv. Pavla v ohlasovaní Evanjelia, formovaní i náboženskej výchove⁷¹.

Dostupné na internete: <<http://paulus.frcth.uniba.sk/faculty/new/science/conferences/20020504/5-Santavy.html>>

67 Pavol si na Tretej misijnej ceste v Efeze otvára filozofickú školu.

68 Sv. Justín, predstaviteľia alexandrijskej a antiochiskej školy, scholastici, ...

69 Skvelým zdrojom informácií o civilizačnom rozmere pôsobenia Cirkvi je:

WOODS, E. THOMAS, Jr. *Ako Katolícka cirkev budovala západnú civilizáciu*. Bratislava: Redemptoristi - Slovo medzi nami, 2010.

70 JÁN PAVOL II. *Redemptoris Missio*. Praha: Zvon, 1994, str. 45-46.

71 ŠANTAVÝ, PETER. Internet – nové fórum na ohlasovanie evanjelia [on-line]. In: *Potrebuje mediálnu*

3.2. Postoj Magistéria

Učiteľský úrad, ktorý je v službe Božieho zjavenia (KKC 85), vnímajúc výzvy digitálneho veku a rodiacej sa informačnej spoločnosti, pomáha interpretovať a zavádzať do života Katolíckej cirkvi základné princípy, ktoré sme uvedli v kapitole 3.1.

Katechizmus Katolíckej cirkvi uvádza: „V modernej spoločnosti majú spoločenské komunikačné prostriedky prvoradú úlohu v oblasti informácie, šírenia kultúry a výchovy. Táto úloha narastá v súvislosti s technickým pokrokom, šírkou a rozmanitosťou podávaných správ a s vplyvom na verejnú mienku“ (KKC 2493.)⁷².

Vo všeobecnosti môžeme o základnom postoji uviesť nasledovné:

- IKT a technologický rozvoj sú vnímané pozitívne ako Božie dary;
- virtuálny svet je priestorom pre uskutočňovanie spoločného dobra s akcentom na solidaritu a spravodlivosť, mier a spoluprácu;
- IKT majú byť nástrojom novej evanjelizácie i pastoračnej starostlivosti.

Magistérium teda vníma virtuálny svet ako pracovný, osobný a spoločenský priestor, v ktorom sa vo veľkej miere uskutočňuje život kresťana a Cirkvi i ohlasuje radostná zvesť Evanjelia tomuto svetu.

Postoj Magistéria je vyjadrený dokumentami Učiteľského úradu Cirkvi i konkrétnymi aktivitami v oblasti virtuálneho sveta a IKT, ktoré sú vykonávané na poli univerzálnej Cirkvi.

3.3. Koncilové dokumenty

V období 50. výročia ukončenia II. vatikánskeho koncilu⁷³ znovu nazeráme toto prorocké stretnutie koncilových otcov, ktorí tvárou v tvár rozvíjajúcej sa modernej spoločnosti ukázali ďalšie smerovanie života Katolíckej cirkvi v neustálom návrate ku koreňom a v otvorenosti pre pôsobenie v dnešnom svete⁷⁴.

výchovu? Bratislava: RKCMBF UK, 2002. [cit. 9.decembra 2015].

Dostupné na internete: <<http://paulus.frcth.uniba.sk/faculty/new/science/conferences/20020504/5-Santavy.html>>

72 Používaniu spoločenských komunikačných prostriedkov sú venované paragrafy 2493-2499.

73 Druhý vatikánsky koncil bol XXI. všeobecným ekumenickým koncilom Katolíckej cirkvi a konal sa v rokoch 1962 – 1965.

74 *Aggiornamento* (tal. "zdnešnenie", zmodernizovanie) je program a úsilie Katolíckej cirkvi s cieľom otvoriť

Koncil sa uskutočnil v čase, keď už naplno prebiehala tretia priemysel'ná revolúcia – revolúcia digitálna⁷⁵. Preto sa osobitne venuje tejto oblasti nielen formou prehĺbenia riešených tém pohľadom na digitálny vek, ale i formou samostatného dokumentu (*Inter mirifica*).

3.3.1 Inter mirifica

Dekrét o spoločenských komunikačných prostriedkoch *Inter Mirifica*⁷⁶ je dokumentom II. vatikánskeho koncilu, venujúcim sa v plnej miere moderným prostriedkom IKT, ktoré – keďže majú celospoločenský záber, môžeme právom nazývať *spoločenskými*. Vyjadruje sa tak pohľad na dnešnú dobu, ktorá je čím ďalej tým viac previazaná s informačnými technológiami a – z pohľadu dnešného čitateľa tohoto dokumentu – sa ponára do virtuálneho sveta. Dôvodom pre vznik dokumentu *Inter mirifica* bol a je na jednej strane veľký potenciál, ktorý pre dobro ľudstva a pôsobenie Cirkvi v sebe obnášajú prostriedky IKT, na strane druhej však už v tom čase reálna hrozba a dôsledky zneužitia technológií a IKT proti človeku v jeho existenčnej i morálno-hodnotovej rovine.

Prvá kapitola, obsahujúca smernice na správne používanie masovokomunikačných prostriedkov, akcentuje nasledovné aspekty:

- úlohy Cirkvi – Cirkev je poverená ohlasovať spásu ľuďom každej doby, preto má právo vlastniť, používať i formovať svet moderných prostriedkov IKT pre spásu a dobro ľudí;
- mravný zákon – tvorcovia i používatelia masovokomunikačných prostriedkov sú viazaní mravným zákonom, ktorý treba i na tom to poli spoznávať, a svedomím;

sa dnešnej dobe (obrady, právo a pod.). Pápež Ján XXIII. ho vytýčil ako jeden z hlavných cieľov pre Druhý vatikánsky koncil.

75 Tretia priemyselná revolúcia je skôr známa ako digitálna. Je obdobím nástupu digitálnych technológií, počítačov a moderných foriem spracovania informácií i komunikácie.

Digitálna revolúcia bola začiatkom informačného veku a premeny spoločnosti na spoločnosť založenú na vedomostiach.

HUMBER, MATHAIS. *Technology and Workforce: Comparison between the Information Revolution and the Industrial Revolution* [on-line]. Berkeley: University of California, 2007. [cit. 16. mája 2015].

Dostupné na internete: <<http://infoscience.epfl.ch/record/146804/files/InformationSchool.pdf>>

76 *Inter mirifica* [on-line]. [cit. 10. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/inter-mirifica>>

- právo na informácie – informácie v digitálnom veku patria k podstatným prvkom komunikácie a rozvoja spoločnosti, preto spoločnosť má právo na pravdivé a spravodlivé informovanie i komunikáciu podľa kritéria lásky, ktorá buduje (1 Kor 8,1);
- umenie a mravnosť – zobrazovanie a umelecký rozvoj i vo svete IKT je plne viazaný absolútnym prvenstvom objektívneho mravného poriadku;
- zobrazovanie mravného zla – má viesť k lepšiemu poznaniu a skúmaniu človeka i k vyniknutiu pravdy a dobra. Toto je možné len pri dôslednom zachovávaní mravných noriem;
- verejná mienka – keďže verejná mienka má veľký vplyv v súkromnom i verejnom živote, je treba, aby prostriedky IKT sa usilovali utvárať a šíriť správnu verejnú mienku, postavenú na spravodlivosti a láske;
- povinnosti recipientov – používatelia prostriedkov IKT sú vo svedomí viazaní vyhýbať sa všetkému, čo by mohlo spôsobiť duchovnú ujmu, bolo mravne zlé, či napomáhalo zlému vplyvu na iných;
- povinnosti mládeže a rodičov – v mládeži treba formovať nielen mieru a disciplínu v užívaní prostriedkov IKT, ale aj schopnosť pochopiť a posúdiť, čo cez médiá prijímajú;
- povinnosti tvorcov – všetci, čo sa akýmkoľvek spôsobom podieľajú na tvorbe, či propagácii obsahu masovokomunikačných prostriedkov sú viazaní osobitnou morálnou zodpovednosťou voči spoločnému dobru, mravnému zákonu a duchovnému rastu;
- povinnosti verejnej moci – v kontexte *spoločného dobra* má občianska moc zabezpečovať i chrániť pravdivú a mravnú slobodu informácií, napomáhať rozvoju ľudskej spoločnosti a ochraňovať pred dôsledkami nemorálneho, nepravdivého, či nespravodlivého obsahu a používania prostriedkov IKT. Osobitné povinnosti v tejto oblasti má voči mládeži;

Druhá kapitola dáva do súvisu spoločenské komunikačné prostriedky (SKP) a katolícky apoštolát v nasledovných bodoch:

- činnosť kňazov a veriacich – bod 13. obsahuje pozvanie po obsahovej i technologickej stránke snažiť sa účinne používať SKP. Duchovní pastieri tak majú

konať v rámci svojho kazateľského poslania a ostatní veriaci v rámci svojho apoštolátu a napomáhaniu pastoračnej činnosti Cirkvi;

– iniciatívy katolíkov – ide o pozvanie podporovať katolícku tlač, filmovú tvorbu, rozhlasové a televízne vysielanie i ostatné moderné formy komunikácie pre formovanie kresťanského úsudku, prehlbovanie poznania náboženských právd, formáciu a slušnú formu zábavy;

– príprava tvorivých pracovníkov – výzva pripravovať kňazov, rehoľníkov i laikov na využívanie maskovokomunikačných prostriedkov na apoštolské ciele v celej šírke možného pôsobenia a aktivít. Podporovať ich vzdelávanie, formáciu i činnosť;

– technické a finančné prostriedky – záväzok finančne, morálne a technicky podporovať komunikačné prostriedky, aby slovo spásy v modernej dobe nehatili prekážky technického a finančného rázu;

– deň spoločenských komunikačných prostriedkov – potreba zaviesť v diecézach celého sveta deň zameraný na uvedomenie si významu, obsahu a potrieb apoštolátu Cirkvi v oblasti SKP;

– úrad Svätej stolice – realizácia osobitného úradu Svätej stolice, ktorý má byť nápomocná najvyššiemu veľkňazovi pri pastierskej starostlivosti v oblasti SKP;

– kompetencie biskupov – kompetencia i úloha organizovať, riadiť a zastrešovať vo svojich diecézach diela a podujatia v oblasti masmédií;

– národné úrady – vychádzajúc z podstaty veci, apoštolská, formačná a pastoračná činnosť v oblasti SKP by bola neúčinná bez celonárodnej koordinácie a spolupráce, pre ktorú treba zriadiť príslušný úrad v kompetencii biskupskej konferencie;

– medzinárodné združenia – pre väčšiu účinnosť a kooperáciu i reálny masmediálny presah národov a štátov je vhodné pod záštitou Apoštolskej stolice zriadiť príslušné medzinárodné katolícke organizácie.

Záver dokumentu patrí výzve na vydanie pastorálnej inštrukcie Apoštolskou stolicou v spojení s prizvanými odborníkmi a pozvaníu osvojiť si jeho obsah všetkými členmi Cirkvi, aby im prostriedky IKT neboli na škodu, ale „boli im užitočné ako soľ zemi a svetlo svetu“ (IM 24) a rozvíjali sa na Božiu slávu. V rovnakom duchu sa koncilový dokument obracia i „na všetkých ľuďoch dobrej vôle a v prvom rade na tých, od ktorých tieto prostriedky závisia, aby sa ich usilovali usmerňovať jedine na prospech ľudskej spoločnosti, ktorej osudy čoraz

viac závisia od ich správneho používania“ (IM 24).

Uplynulých päťdesiat rokov od ukončenia II. vatikánskeho koncilu dáva tézam uvedeným v dekréte *Inter mirifica* za pravdu. Navyše tieto tézy uplynulé obdobie naplnilo a napíňa v takej miere, akú v dobe uvedenia dekrétu prakticky nikto nedokázal predpovedať.

3.3.2. Gaudium et spes

Pastorálna konštitúcia o Cirkvi v dnešnom svete *Gaudium et spes*⁷⁷ patrí k najdôležitejším dokumentom II. vatikánskeho koncilu. Je to dokument, na ktorom je v plnej miere vidieť koncilový rozmer *aggiornamenta*, t.j. úsilie Katolíckej cirkvi s cieľom otvárať sa modernému svetu dnešnej doby – snažiť sa ho chápať, podchytiť a integrovať svedectvo Evanjelia do každodenného moderného života.

Pri takomto zámere i zábere je samozrejmé, že dokument sa dotýka aj vedecko-technického vývoja, masovokomunikačných prostriedkov a IKT.

Hovorí o ľudskom spoločenstve, ktoré je vystavené prenikavým spoločenským, kultúrnym i vedecko-technologickým zmenám. Poukazuje na význam SKP a IKT, ktoré majú podiel na spoločenských zmenách, novom životnom štýle a žiaľ i odklone od duchovných skutočností a hodnôt.

Dokument pozýva Cirkev i veriacich, aby sa i napriek niektorým negatívnym dôsledkom rozvoja SKP a IKT neoddeľovali, ale aby sa snažili žiť svoju vieru v modernej dobe v kontakte a v spojení s moderným vedecko-technickým pokrokom (GS 62).

Veriaci i spoločnosť sa majú snažiť využívať moderné technické možnosti na zlepšenie situácie ľudí vo svete a zmenšenie protikladov vo svete (GS 63).

Treba sa však vyvarovať technických riešení, ktoré síce poskytujú človeku hmotné výhody, ale sú v rozpore s jeho duchovným charakterom a úžitkom (GS 86).

Z uvedeného vyplýva, že pastorálna konštitúcia *Gaudium et spes* nazerá na masovokomunikačné prostriedky a informačné technológie, ktoré v priebehu ďalších desaťročí prerástli

⁷⁷ *Gaudium et spes* [on-line]. [cit. 10. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/gaudium-et-spes>>

do virtuálneho sveta a rodiacej sa informačnej spoločnosti, ako na oblasť, bez ktorej si *aggiornamento* a pôsobenie Cirkvi v dnešom svete vôbec nemožno predstaviť.

3.3.3. Ad gentes

Dekrét o misijnej činnosti Cirkvi *Ad gentes*⁷⁸, ktorý načrtol zásady misijnej činnosti a vyzýva na šírenie Božieho kráľovstva v dnešom svete, sa tiež na viacerých miestach dotýka SKP a prostriedkov IKT.

Dokument pozýva k svedectvu života, ktorý sa nedá pohltiť technikou, ale ju správne využíva (AG 11, 41).

Hovorí o ekumenickej spolupráci, ktorá sa má uskutočňovať aj v spoločenskej, kultúrnej i technickej oblasti (AG 15).

Pripomína potrebu využívania prostriedkov IKT a SKP pri teologickej a apoštolskej príprave pre misijnú činnosť (AG 26)⁷⁹.

Dokument zároveň prízvukuje pozdvihovanie technickej gramotnosti ako súčasť misijnej činnosti (AG 31).

V dlhodobejšom horizonte je tak koncilový dokument *Ad gentes* svedectvom pozvania misionárskeho svedectva v živote rodiacej sa informačnej spoločnosti a výzvou pracovať i na tomto poli života moderných ľudí pri ohlasovaní evanjelia.

3.3.4. Apostolicam actuositatem

Dekrét o apoštoláte laikov *Apostolicam actuositatem*⁸⁰, v pohľade na veľkú rodinu veriacich nachádzajúcich sa v tomto svete a vnímajúcich ich vlastnú a nevyhnutnú účasť na poslaní Cirkvi vyplývajúcu z ich kresťanského povolania, sa dotýka i vedecko-technickej oblasti ich

78 *Ad gentes* [on-line]. [cit. 11. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/ad-gentes>>

79 „Nech nechýbajú ani odborníci v používaní technických zariadení a spoločenských komunikačných prostriedkov, ktorých význam by mali všetci doceniť.“

80 *Apostolicam actuositatem* [on-line]. [cit. 11. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/apostolicam-actuositatem>>

pôsobenia a činnosti.

V dokumente sa spomína podiel vedecko-technického pokroku na rozširovaní poľa pôsobenia a apoštolskej činnosti laikov (AA 1).

Vyzýva veriacich nerobiť si z IKT modlu, ale používať tieto prostriedky podľa evanjelia (AA 7).

Dekrét pozýva využívať a nepodceňovať prostriedky IKT pri príprave laikov k apoštolátu (AA 29).

3.3.5. Gravissimum educationis

Deklarácia o kresťanskej výchove *Gravissimum educationis*⁸¹, vnímajúc čoraz väčší význam výchovy v kontexte spoločenského pokroku súčasnej doby a snažiac sa podchytiť celú šírku problematiky kresťanskej výchovy, sa dotýka i využitia SKP a IKT.

Masovokomunikačné prostriedky a technologický rozvoj umožňujú sprístupnenie informačného bohatstva oveľa jednoduchšie a mnohokrát prekračujúc doterajšie existujúce kultúrne, geografické i časové hranice (GE 1).

V snahe plniť svoje výchovné poslanie Cirkev sa usiluje využívať všetky vhodné prostriedky, medzi ktoré patria i spoločenské komunikačné prostriedky. Cirkev prostriedkom SKP pripisuje veľký význam a usiluje sa ich povzniesť i preniknúť svojím duchom (GE 4).

Teologické fakulty v kontexte úlohy venovať sa dôkladnejšiemu výskumu rozličných odborov posvätných vied majú riešiť aj problémy, ktoré nastoľuje vedecký a kultúrny pokrok (GE 11).

A napokon teologické fakulty nech učia svojich poslucháčov osvojovať si aj najnovšie metódy a prostriedky vedeckého výskumu (GE 11).

3.3.6. Christus Dominus

Dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*⁸² sa pri popise biskupskej

81 *Gravissimum educationis* [on-line]. [cit. 15. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/gravissimum-educationis>>

82 *Christus Dominus* [on-line]. [cit. 15. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky->

služby taktiež dotýka moderných informačných prostriedkov.

Dokument pripomína pozemské skutočnosti a ľudské ustanovizne, ktoré majú slúžiť aj na spásu človeka, a preto môžu nemálo prispieť k budovaniu Kristovho tela. Medzi týmito pozemskými skutočnosťami zastávajú v dnešnej dobe technické vymoženosti dôležité miesto (CHD 12).

Biskupi sa majú pri hlásaní kresťanskej náuky usilovať používať rozmanité prostriedky, ktoré sú dnes naporúdzi, i s pomocou rozličných spoločenských komunikačných prostriedkov, ktoré rozhodne treba využívať na zvestovanie Kristovho evanjelia (CHD 13).

3.3.7. Lumen gentium

Jeden z najdôležitejších koncilových dokumentov, dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*⁸³ sa v rámci objasňovania svojej podstaty a poslania okrajovo dotýka i záležitostí moderného sveta.

IKT a SKP sa podieľajú na budovaní spoločenských i kultúrnych zväzkov ľudí našich čias (LG 1).

Koncil vyzýva k spôsobilosti veriacich vo svetských odbornostiach moderného sveta, aby – konajúc podľa evanjelia – sa stvorenstvo vyvíjalo podľa zámeru Stvoriteľa (LG 36).

3.3.8. Optatam totius

Dekrét o kňazskej formácii *Optatam totius*⁸⁴ prízvukuje dôležitosť kňazskej formácie pre koncilovú obnovu Cirkvi.

V tomto zámere pozýva k využívaniu SKP pri poučovaní veriacich o potrebe, povahe a vznešenosti kňazského povolania (OT 2).

Seminaristi majú byť vedení k dôkladnému a ucelenému poznaniu človeka, sveta a Boha i v kontexte moderného vedeckého pokroku (OT 15).

koncil/c/christus-dominus>

83 *Lumen gentium* [on-line]. [cit. 21. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/lumen-gentium>>

84 *Optatam totius* [on-line]. [cit. 21. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/optatam-totius>>

3.3.9. Presbyterorum ordinis

Dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*⁸⁵ sa venuje dôležitej úlohe predovšetkým pastoračných kňazov pri obnove Kristovej Cirkvi v podmienkach, ktoré sú „často z pastoračnej a ľudskej stránky od základov zmenené“ (PO 1).

Preto by malo byť súčasťou prehľbovania vzdelania i spoznávanie všeobecného pokroku pre dialóg so svojimi súčasníkmi a snaha o osvojovanie si moderných metód pre šírenie evanjelia a pastoračnú službu (PO 19).

Záverom dekrét pozýva hľadať nové cesty a spôsoby ako vhodnými prostriedkami komunikovať so súčasným svetom, v ktorom sa veľmi menia hospodárske a spoločenské podmienky, ba aj ľudské správanie (PO 22).

3.3.10. Unitatis redintegratio

Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*⁸⁶, ktorý je súčasťou koncilového zámeru obnoviť jednotu medzi všetkými kresťanmi, uvádza zásady, prostriedky i možnosti pre uskutočňovanie ekumenizmu v praxi.

V rámci pozvania k mnohostrannej spolupráci s oddelenými bratmi vyzýva k uskutočňovaniu i ďalšiemu rozvíjaniu spolupráce pri uplatňovaní evanjelia a službe osobitne človeku a spoločnosti aj v oblasti technického rozvoja (UR 12).

3.4. Dokumenty pápežov⁸⁷

Podľa informácií z databázy *Projektu Baragli*⁸⁸, ktorý sprístupňuje na internete kompletne učenia Magistéria Cirkvi v oblasti spoločenskej komunikácie, by prvým prejavom

85 *Presbyterorum ordinis* [on-line]. [cit. 21. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/presbyterorum-ordinis>>

86 *Unitatis redintegratio* [on-line]. [cit. 9. februára 2016].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/unitatis-redintegratio>>

87 Dokumentom pápežov je venovaný väčší rozsah, nakoľko 30. septembra 2015 bol vo Vatikáne predstavený *Projekt Baragli*, ktorý sprístupňuje na internete kompletne učenie Magistéria Cirkvi v oblasti spoločenskej komunikácie.

88 *Progetto Baragli* [on-line]. [cit. 4. apríla 2016].

Dostupné na internete: <<http://www.chiesaecomunicazione.com/>>

pôsobenia v oblasti SKP bolo pálenie vlastných okultných kníh ľuďmi, ktorí sa od týchto praktík obrátili a prijali vieru v Krista (Sk 19,18-19). Treba však uviesť, že veľmi špecifická okolnosť tejto i podobných udalostí z čias prvotného ohlasovania radí toto pálenie do oblasti vyjadrenia osobného zrieknutia sa predchádzajúceho spôsobu života a nie ako vyjadrenia postoja Cirkvi k fenoménu dobových prostriedkov komunikácie. Prvokresťanský postoj a chápanie tohoto fenoménu skôr reprezentuje opísaná skúsenosť sv. Pavla v aténskom *Areopágu* (tému sa venujeme v kapitole 3.1) i spomenutá kniha Thomasa E. Woodsa⁸⁹.

V podobnom duchu spomenutého postoja k mágii a okultu sa nesú i vyjadrenia ďalších pápežov, napr. **Marcellina** (296-304), **Silvestra I.** (314-335), **Siricia** (384-399) a mnohých ďalších.⁹⁰

3.4.1. Gregor XVI.

Jedným z prvých pápežských dokumentov, ktoré sa v novoveku dotýkajú problematiky SKP, je encyklika pápeža **Gregora XVI.** (1831-1846) o liberalizme a náboženskom indiferentizme, ktorá bola pod názvom *Mirari vos* zverejnená v roku 1832.⁹¹ Pápež Gregor XVI. v nej upozorňuje na možné riziká a negatívne stránky, ktoré so sebou môže prinášať sloboda tlače, pokiaľ nie je viazaná pravdou a morálnymi hodnotami.

3.4.2. Pius IX.

Pápež **Pius IX.** (1846-1878) vo svojich viacerých dokumentoch poukazuje na vzrastajúci význam a intenzitu pôsobenia SKP prostredníctvom dennej tlače, ktorá je často krát zneužívaná na ideologický boj a podkopávanie morálnych hodnôt. Na pozadí aktuálnych problémov sa tiež dotýka takých fenoménov, akými sú únik a bezpečnosť informácií. V zásade sa rodí diskusia o hranici medzi tým, čo z pohľadu spoločného dobra a spásy duší má byť zverejnené a čo nie, prípadne aký mediálny dosah má v kontexte dobra a spásy nárok na zverejnenie a aké sú riziká manipulácie s odkrytými skutočnosťami.⁹²

89 WOODS, E. THOMAS, Jr. *Ako Katolícka cirkev budovala západnú civilizáciu*. Bratislava: Redemptoristi - Slovo medzi nami, 2010.

90 *Progetto Baragli* [on-line]. [cit. 4. apríla 2016].
Dostupné na internete: <<http://www.chiesaecomunicazione.com/>>

91 *Mirari vos* [on-line]. [cit. 4. apríla 2016].
Dostupné na internete: <<http://www.papalencyclicals.net/Greg16/g16mirar.htm>>

92 *Progetto Baragli* [on-line]. [cit. 4. apríla 2016].

3.4.3. Lev XIII.

Osobitným fenoménom je pápež **Lev XIII.** (1878-1903), ktorý sa v osemdesiatich dokumentoch, z toho v dvadsiatich štyroch encyklikách, obsiahlo venuje ďalekosiahlym zmenám v spoločnosti, vede a technike, ktoré sa čím ďalej tým viac dotýkali aj života Cirkvi.⁹³

Z jeho téz môžeme uviesť:

- potreba držať krok s rýchlym rozvojom moderného sveta a neustálymi inováciami;
- múdro a opatrne používať inovácie a moderné prvky v kňazskej službe;
- podpora a formácia mediálnych pracovníkov a spisovateľov;
- využívanie SKP na budovanie zdravého štátu rešpektujúceho vieru, hodnoty, rodiny, výchovu,...
- aktívna angažovanosť vo svete SKP na obranu viery a hodnôt a podpora diel, ktoré v tejto oblasti pôsobia;
- mediálne zachovanie slobody Cirkvi a odstup od politických strán, názorov a hnutí;
- sloboda prejavu je viazaná morálnym zákonom;
- schopnosť vedieť hodnotiť a vyberať mediálne zdroje;
- zneužívanie SKP na boj proti Cirkvi a možnosť využívať SKP na jej obranu;
- zneužívanie médií na rozvracanie viery a morálnych hodnôt;
- protest proti programovému využívaniu médií a vzdelávacích prostriedkov proti Cirkvi a morálnym hodnotám;
- riziko rozbíjania jednoty a tiež možnosť upevňovať jednotu prostriedkami SKP;
- dráma zneužitia slobody slova a tlače v ľudskom hriechu a v boji proti Cirkvi;
- sloboda tlače a vyjadrovania v SKP nedáva právo pre urážanie a obmedzovanie práv i hodnôt iných.

Dostupné na internete: <<http://www.chiesaecomunicazione.com/>>

93 *Progetto Baragli* [on-line]. [cit. 4. apríla 2016].

Dostupné na internete: <<http://www.chiesaecomunicazione.com/>>

3.4.4. Pius X.

V podobnom duchu pokračuje i svätý pápež **Pius X.** (1903-1914), ktorý v tridsiatich dokumentoch, z toho v šiestich encyklikách:⁹⁴

- protestuje proti mediálnemu zasahovaniu štátu do interného života Cirkvi;
- poukazuje na vzťah medzi vedou a vierou, medzi tradíciou a pokrokom;
- horlí za pravoverné homiletické a mediálne pôsobenie;
- pobáda k rozlišovaniu vplyvu médií na pastoráciu;
- pozyva k autentickému prezentovaniu nemenných právd a pastoračnému pôsobeniu v modernom svete;
- upozorňuje na potrebu zachovať si evanjeliovú jednoduchosť v pôsobení Cirkvi v modernom svete a nenechať sa strhúť v homíliách a pri využívaní SKP duchom doby.

3.4.5. Benedikt XV.

Pápež **Benedikt XV.** (1914-1922) vo svojich pätnástich dokumentoch, z toho v troch encyklikách, spomína i nasledovné témy:⁹⁵

- využívanie SKP na zmierenie a pokoj po 1. svetovej vojne;
- varovanie pred profanizáciou ohlasovania Evanjelia v kontexte aktuálnych medializovaných udalostí;
- pozvanie zachovať si aj vo svete SKP jednotu a vyhýbať sa pohoršeniam.

3.4.6. Pius XI.

Dôležitosť pápeža **Pia XI.** (1922-1939) pre oblasť IKT a SKP podčiarkuje nielen časová súvzťažnosť začiatku tretej priemyselnej revolúcie (tzv. digitálnej) s jeho pontifikátom⁹⁶, ale

94 *Progetto Baragli* [on-line]. [cit. 4. apríla 2016].

Dostupné na internete: <<http://www.chiesaecomunicazione.com/>>

95 *Progetto Baragli* [on-line]. [cit. 4. apríla 2016].

Dostupné na internete: <<http://www.chiesaecomunicazione.com/>>

96 Druhá priemyselná revolúcia spadá do obdobia druhej polovice 19. storočia až po 1. svetovú vojnu.

V tomto čase sa masívnym spôsobom rozrastá priemyselná výroba a prichádza k elektrifikácii spoločnosti.

– a to predovšetkým – jeho učiteľský úrad pokrývajúci moderné fenomény doby.

Okrem toho, že sa v množstve svojich dokumentov⁹⁷ (stosedem dokumentov, z toho trinásť encyklik) dotýka mediálneho zápasu o spásu duší a pôsobenia Cirkvi proti útokom a ideológii nemeckého národného socializmu, talianskeho fašizmu a ateistického komunizmu, či využívania a významu moderných mediálnych prostriedkov (tlač, fotografia, film, rozhlas) pre obnovu náboženského života veriacich, zásadnými v jeho pontifikáte sú nasledovné skutočnosti:

- explicitné uznanie IKT a SKP ako vhodných prostriedkov pre evanjelizačné a pastoračné pôsobenie Cirkvi i pre rozvoj spoločnosti;
- započatie činnosti *Ráda Vatikán*⁹⁸ ako "skvelého komunikačného nástroja";⁹⁹
- prvá encyklika venovaná filmu a kinematografii (encyklika *Vigilanti cura*¹⁰⁰) a následné dokumenty venujúce sa filmu, filmovým tvorcom, kinematografii a jej dôsledkom pre duchovný a morálny život v spoločnosti.

V tomto kontexte sa za pontifikátu Pia XI. započína i širšia diskusia o profesných špecifikách, výzvach a formácii pre prácu s IKT a SKP (kňazi, novinári, filmári,...)

Tretia priemyslená revolúcia je skôr známa ako digitálna. Je obdobím nástupu digitálnych technológií, počítačov a moderných foriem spracovania informácií i komunikácie.

Digitálna revolúcia bola začiatkom informačného veku a premeny spoločnosti na spoločnosť založenú na vedomostiach.

97 *Progetto Baragli* [on-line]. [cit. 6. apríla 2016].

Dostupné na internete: <<http://www.chiesaecomunicazione.com/>>

98 "Po podpísaní Lateránskych zmlúv 11. februára 1929 pápež Pius XI. poveril Guglielma Marconiho, aby v novom Vatikánskom štáte vybudoval rozhlasovú stanicu. Prvá vysielacia stanica, ktorú inštaloval ešte G. Marconi, sa nachádzala na vatikánskom vršku neďaleko Malého paláca Leva XIII., ktorý bol postavený koncom 19. storočia ako letné sídlo pápeža. Vedením rádia sú od jeho počiatkov poverení jezuiti."

Kresťanské slovo do celého sveta hlási Rádio Vatikán už 85 rokov [on-line]. [cit. 2. mája 2016].

Dostupné na internete: <<http://www.teraz.sk/magazin/radio-vaticana-vatikansky-rozhlas/181345-clanok.html>>

99 *Discorsi Pio XI., II vol.* Torino: SEI, 1960, str. 822.

Cronistoria documentata e contestualizzata della Radio vaticana [on-line]. [cit. 6. apríla 2016].

Dostupné na internete: <<http://www.radiovaticana.va/it1/cronistoria.asp?pag=2>>

Prvú zmienku o rádiu mal Pius XI. 15. apríla 1928 (*Discorsi di Pio XI, I vol.* Torino: SEI, 1960, str. 786-789.).

100 *Acta Apostolicae Sedis*, 28. Rím: Vatikán, 1936, str. 249-263.

a objavujú sa prvé formačné a školiace aktivity.

3.4.7. Pius XII.

Rukopis a idey pápeža **Pia XII.** (1939-1958), známeho ako pápeža rozhlasových príhovorov, niesli už viaceré dokumenty jeho predchodcu Pia XI., keďže na týchto dokumentoch sa Eugenio Pacelli – budúci pápež Pius XII. - podieľal. V dokumentoch vlastného pontifikátu¹⁰¹ (stoosemdesiatšesť dokumentov, z toho jedenásť encyklík) sa venuje osobitne nasledovným témam:

- prenikanie SKP a IKT do liturgickej oblasti:
 - získanie odpustkov pri požehnaní Urbi et orbi aj cez rádio;
 - posun vo vnímaní prenosov liturgických slávení cez SKP: v prenosoch nie je problém, pokiaľ nie sú náhradou za povinnú účasť na bohoslužbách;
 - liturgické formuláre požehnania SKP;
- využívanie SKP a IKT v kontexte vojnových udalostí:
 - rozhlasové posolstvá na odvrátenie II. svetovej vojny;
 - prostriedky IKT, ktoré boli v II. svetovej vojne účinným vojnovým nástrojom, sa majú stať ešte účinnejším nástrojom apoštolátu;
- prehlbovanie chápania SKP a IKT v kontexte viery, života a pôsobenia Cirkvi:
 - i napriek rizikám pozitívne vnímanie vedeckého pokroku i sveta IKT A SKP;
 - využívanie prostriedkov SKP ako súčasť misijného pôsobenia Cirkvi;
 - pozvanie moderným spôsobom v modernej spoločnosti šíriť hodnoty evanjelia;
 - kresťanská askéza pri využívaní médií a ochrana pred pokušením;
 - využívanie SKP a médií vo výučbe;
 - riadenie využívania SKP vo formačných domoch, seminároch a komunitách zasvätených osôb;
- ochrana a pomoc Cirkvi v oblasti využívania SKP a IKT:

101 *Progetto Baragli* [on-line]. [cit. 27. apríla 2016].

Dostupné na internete: <<http://www.chiesaecomunicazione.com/>>

- vnímanie narastajúceho vplyvu médií a snaha formovať z ľudí nie konzumentov, ale tvorivé osoby, ktoré dokážu z médií vyťažiť to prospešné;
 - využívať moderné prostriedky vo svetle viery a mravov ako protiklad zneužívaniu médií a SKP pre šírenie amorálneho obsahu;
 - varuje pred rizikom nahrádzať duchovný život mediálnymi zážitkami i pred eróziou hodnôt prezentovanou mediálnym svetom;
 - zriadenie komisie na posudzovanie a hodnotenie filmov s náboženskou tematikou;
 - formovanie pôsobenia v médiách, ktoré je postavené na pravde a láske;
 - sloboda tlače v kontexte morálnych a náboženských hodnôt;
 - formácia pracovníkov médií a umelcov z rôznych organizácií a kútov sveta;
 - okrem etickej a náboženskej formácie potreba odbornej, technologickej i vedomostnej formácie formáčnych pracovníkov, a naopak snaha o etickú a náboženskú formáciu pracovníkov médií a SKP;
 - proaktívne pôsobenie v médiách: nielen poukazovanie na negatíva a moralizovanie, ale i formácia a ponúkanie hodnotného obsahu;
- pôsobenie Cirkvi v oblasti využívania SKP a IKT:
- realizácia prvých pápežských televíznych posolstiev, prvé posolstvo v Eurovízii pre dvadsaťpäť miliónov príjemcov;
 - angažovanie sa Cirkvi v medzinárodných inštitúciách a združeniach zaoberajúcich sa SKP;
 - angažovanie sa veriacich v SKP a modernej spoločnosti za základné hodnoty a Cirkev;
 - základné normy pre producentov a pracovníkov katolíckych SKP;
 - vytvorenie Pápežskej rady pre film, rozhlas a televíziu, ktorá nahradila Pápežskú radu pre kinematografiu;
 - vybudovanie nového vatikánskeho rozhlasového centra;
 - vyhlásenie sv. Kláry ako patrónky televízie;
 - encyklika *Miranda prorsus* ako sumarizácia predkoncilového magistéria

v oblasti moderných technológií - filmu, rozhlasu a televízie¹⁰²;

3.4.8. Ján XXIII.

Prelomový pontifikát pápeža **Ján XXIII.** (1958-1963) znamenal intenzívne pokračovanie rozvíjania Magistéria v oblasti SKP, ktoré jasne smerovalo ku koncilovému vyvrcholeniu nielen prostredníctvom dekrétu o spoločenských komunikačných prostriedkoch *Inter mirifica*¹⁰³, ale i naprieč celou agendou II. vatikánskeho koncilu, ako je vidieť z jeho ďalších dokumentov¹⁰⁴.

Ján XXIII. – pápež obnovy, II. vatikánskeho koncilu a agnoscenza¹⁰⁵ – pokračuje v rádiových posolstvách a príhovoroch a deklaruje pozitívny postoj k SKP a svoj zámer pokračovať v rozvoji ich využívania v Cirkvi, ako je badať z dokumentov¹⁰⁶ jeho pontifikátu (osemdesiatosem dokumentov, z toho štyri encykliky) zahŕňajúcich aj túto oblasť:

- akcentuje a pripomína význam médií a SKP;
- poukazuje na riziko zneužívania médií pre zachovanie a posväcovanie rodín;
- predstavuje formáciu a usmernenia pre správne využívanie médií a SKP ako súčasť programového predstavenia pontifikátu v encyklike *Ad Petri Cathedram*¹⁰⁷;
- zriaďuje vatikánsku filmotéku¹⁰⁸;
- angažuje sa v integrácii SKP pre potreby permanentnej formácie kňazov i zvládanie rizík, ktoré SKP pre duchovný život a formáciu môžu prinášať;
- predkladá pravidlá pre katolícke inštitúcie pôsobiace v oblasti médií a SKP;
- v encyklike *Mater et magistra*¹⁰⁹ poukazuje na nové možnosti socializácie

102 *Acta Apostolicae Sedis*, 49. Rím: Vatikán, 1957, str. 765-805.

103 Dokumentu *Inter mirifica* je venovaná kapitola 3.3.1.

104 Prehľad koncilových dokumentov v optike SKP a IKT je uvedený v kapitole 3.3. a jej podkapitolách.

105 *Aggiornamento* (tal. "zdnešenie", zmodernizovanie) je program a úsilie Katolíckej cirkvi s cieľom otvoriť sa dnešnej dobe (obrady, právo a pod.). Pápež Ján XXIII. ho vytýčil ako jeden z hlavných cieľov pre Druhý vatikánsky koncil.

106 *Progetto Baragli* [on-line]. [cit. 25. mája 2016].

Dostupné na internete: <<http://www.chiesaecomunicazione.com/>>

107 *Acta Apostolicae Sedis*, 51. Rím: Vatikán, 1959, str. 497-531.

108 *Acta Apostolicae Sedis*, 51. Rím: Vatikán, 1959, str. 875-876.

109 *Acta Apostolicae Sedis*, 53. Rím: Vatikán, 1961, str. 401-464.

prostredníctvom SKP v kontexte sociálnej náuky Cirkvi, hodnôt a slobodnej tvorivej činnosti;

- rozširuje rozhlasové a televízne prenosy z pápežských slávení;
- tému SKP radí ako jednu z legitímnych a dôležitých tém II. vatikánskeho koncilu;
- encyklika *Pacem in terris*¹¹⁰ sa venuje takým principiálnym témam, ako sú právo na slobodu prejavu, pravdu, objektivitu informácií; poukazuje na previazanosť práv a povinností i v oblasti techniky, médií a SKP; vyzdvihuje úsilie o spoločné dobro, spoluprácu a subsidiaritu; pripomína angažovanosť v modernom svete, odbornosť a kompetentnosť.

3.4.9. Pavol VI.

Neľahký pontifikát pápeža **Pavla VI.** (1963-1978), ktorý započal úspešným završením II. vatikánskeho koncilu a pokračoval veľmi turbulentným obdobím pre Cirkev i celý svet, bol vo veľkej miere konfrontovaný aj s výzvami moderného sveta v oblasti IKT a SKP. Týmto výzvam a témam sa Pavol VI. venuje v dvestotridsiatichtroch dokumentoch¹¹¹, z toho v štyroch encyklikách:

- deklaruje otvorenosť pre médiá a spoluprácu pri komunikácii činnosti Cirkvi. Rovnako však právo na objektívne informácie implikuje vysoké nároky na sprostredkovateľov a producentov informácií – ich erudovanosť, zodpovednosť a morálne kvality;
- poukazuje na rôzne aspekty využívania médií, napr. reklama, jej dosah, možnosti, obsah i riziká a podporuje formáciu konzumentov SKP v ich očakávaníach, právach a povinnostiach;
- podporuje formáciu pracovníkov z oblasti SKP a implementuje formačné prvky z oblasti SKP v seminároch;
- podporuje mediálne aktivity Cirkvi prostredníctvom telekomunikačných satelitov;
- angažuje sa v zavádzaní výsledkov II. vatikánskeho koncilu v oblasti SKP do pastoračnej praxe a činnosti Cirkvi;

110 *Acta Apostolicae Sedis*, 55. Rím: Vatikán, 1963, str. 257-304.

111 *Progetto Baragli* [on-line]. [cit. 16. júna 2016].

Dostupné na internete: <<http://www.chiesaecomunicazione.com/>>

- pracuje na pokoncilovom rozširovaní právomocí a činnosti Pápežskej rady pre masmédiá;
- v encyklike *Ecclesiam suam* apeluje na zachovanie pravovernosti a kontinuity tradície v živote Cirkvi i v období relativistických pokoncilových snáh zahŕňajúcich aj oblasť SKP a IKT¹¹²;
- v encyklike *Populorum progressio* o rozvoji národov prirovnáva riziká technokracie k zlým dôsledkom liberalizmu, pokiaľ by IKT neslúžili budovaniu spravodlivejšieho sveta, rešpektovaniu práv národov a dialógu medzi civilizáciami¹¹³;
- na základe koncilového dokumentu *Inter mirifica*¹¹⁴ zavádza a každoročne aktivitami naplňa *Medzinárodný deň spoločenských komunikačných prostriedkov*, vydáva Kompendium náuky Cirkvi v masmédiách i pastoračné odporúčania pre oblasť SKP;
- podporuje vedu a rozvoj IKT s apelom na morálne a sociálne dôsledky vedeckého a technologického pokroku a poukazuje na možnosti SKP v službe jednoty a pravdy;
- v turbulentnom teologickom období po II. vatikánskom koncile akcentuje využívanie SKP a IKT pre šírenie autentického Božieho zjavenia a náuky Magistéria¹¹⁵;
- významu SKP pri ohlasovaní evanjelia v dnešnom svete, ale i rizikám odosobnenia pri ohlasovaní evanjelia v rámci využívania SKP sa venuje v apoštolskej exhortácii *Evangelii nuntiandi*¹¹⁶;
- vyhlasuje sv. Michala archanjela nielen ako patrón komunikácie, ale aj ako patróna pošty.

112 *Acta Apostolicae Sedis*, 56. Rím: Vatikán, 1964, str. 609-659.

113 *Acta Apostolicae Sedis*, 59. Rím: Vatikán, 1967, str. 257-299.

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/populorum-progressio>>

114 Dokumentu *Inter mirifica* je venovaná kapitola 3.3.1.

115 *Quinque iam anni*. In: *Acta Apostolicae Sedis*, 63. Rím: Vatikán, 1971, str. 97-106.

116 PAVOL VI.: *Evangelii nuntiandi* [on-line]. [cit. 4. júla 2016].

Dostupné na internete: <https://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/apost_exhortations/documents/hf_p-vi_exh_19751208_evangelii-nuntiandi.html>

Postoj Pavla VI. k SKP možno vyjadriť jeho slovami z exhortácie Evangelii nuntiandi:

„Cirkev by sa cítila vinnou pred Bohom, keby nevyužila tieto veľmi účinné prostriedky, ktoré ľudský rozum neustále zdokonaľuje“ (EN 45)

Pápež **Ján Pavol I.** v rámci svojho extrémne krátkeho pontifikátu (1978) deklaroval svoj pozitívny postoj SKP, vnímanie mediálnych výziev, pastoračných, evanjelizačných i ľudských možností a rizík v príhovore zástupcom medzinárodnej tlače¹¹⁷.

3.4.10. Ján Pavol II.

Svätý **Ján Pavol II.** (1978-2005), pápež veľkých giest a komunikácie naprieč kontinentami, sa vo veľkej miere podieľal na formovaní dnešného hlbokého ponímania SKP a IKT v dobe nastupujúceho internetu a rodiacej sa informačnej spoločnosti, čoho ovocím bol a je nebývalý rozmach využívania týchto prostriedkov v rozličných oblastiach a úrovniach života Cirkvi. V nebývalej miere chápal kybernetický priestor a virtuálny svet ako prvý z areopágov moderného veku¹¹⁸ a venoval mu náležitú praktickú i teoretickú pozornosť.

Stovka dokumentov jeho pontifikátu¹¹⁹ zahŕňa:

- hlboké a principiálne podchytenie väčšiny aspektov virtuálneho sveta a rodiacej sa informačnej spoločnosti, ktoré sú uvádzané v kapitolách 1 a 2;
- vnímanie rodiacej sa informačnej spoločnosti ako novej kultúrnej revolúcie viažucej sa na virtuálny svet;
- osobitné zameranie na internet a kybernetický priestor, ktoré patria k podstatným fenoménom rodiacej sa informačnej spoločnosti;
- rozšírenie využívania SKP a IKT do oblasti globálnej komunikácie;
- nutnosť ohlasovať Krista tými najmodernejšími prostriedkami IKT;
- ohlasovanie Krista v SKP na prahu tretieho tisícročia je podstatnou súčasťou

117 *Discorso di Giovanni Paolo I ai rappresentanti della stampa internazionale* [on-line]. [cit. 20. februára 2017].

Dostupné na internete: <http://w2.vatican.va/content/john-paul-i/it/speeches/documents/hf_jp-i_spe_01091978_press.html>

118 JÁN PAVOL II. *Redemptoris Missio*. Praha: Zvon, 1994, str. 45-46.

119 *Progetto Baragli* [on-line]. [cit. 20. februára 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.chiesaecomunicazione.com/>>

evanjelizačného poslania Cirkvi;

– akcent nielen na aktívne, ale i tvorivé využívanie SKP Cirkvou v čase globálnej komunikácie pre misiu ad gentes i pre pastoračnú činnosť Cirkvi;

– ohlasovanie Krista v SKP nie je len povinnosťou, ale i právom;

– integrácia evanjeliového posolstva do kultúry rodiacej sa informačnej spoločnosti;

– kristocentrizmus a soteriologický zámer ako základné ciele pôsobenia v oblasti SKP;

– SKP sa majú stávať nástrojom evanjeliovej komunikácie, ktorá je odrazom vnútrotrojickej komunikácie i komunikácie Boha v Ježišovi Kristovi;

– komunikovať tajomstvo, ktoré presahuje možnosti mediálneho uchopenia a pochopenia;

– s prehlbovaním zmeny paradigmy rodiacej sa informačnej spoločnosti sa pápež zameriava i na filozofické, morálne a teologické fundamenty SKP, IKT a celého virtuálneho sveta;

– skíbenie nepriameho (cez hodnoty, sociálny rozmer i ľudské potreby) i priameho ohlasovania Krista v médiách (hodnotové, pastoračné a evanjelizačné zameranie pri využívaní SPK a IKT);

– múdre využívanie svojich vlastných SKP a nezanedbávanie pôsobenia v svetských médiách;

– posvätenie kultúry informácií v SKP kultúrou múdrosti a ducha Cirkvi;

– vyzvu využívať SKP a IKT na efektívnu komunikáciu evanjelia v treťom tisícročí;

– SKP ako nástroj spolupráce so všetkými ľuďmi dobrej vôle;

– SKP a IKT nielen ako prostriedok, ale ako spôsob inkulturácie evanjelia do informačnej spoločnosti;

– pohľad na kybernetický priestor ako priestor, v ktorom sa pohybujú hľadajúci i priestor pre pomoc hľadajúcim Boha a zmyslu života;

– využívanie SKP a IKT ako súčasť dobe adekvátnej odpovede Cirkvi na poslanie, ktoré jej zveril Pán. Ich autentické využívanie ako ovocie rozlišovania a pôsobenia Svätého Ducha;

- požehnané využívanie SKP a IKT nie je možné bez autentickej a živej viery zaangažovaných;
- vnímanie prepájania virtuálneho sveta so svetom reálnym v rôznych rovinách (psychologická, sociologická,...);
- využívanie SKP a IKT v službe Cirkvi pre zachovanie mieru a pokoja, sociálnu spravodlivosť a pomoc;
- médiá v službe pravdy, spravodlivosti a solidarity, slobody, lásky a milosrdenstva;
- vplyv SKP a IKT na život rodín, ich formáciu, či eróziu, zrelosť, stabilitu a výchovu detí;
- využívanie SKP a IKT pre dialóg a premostenie rozdielov medzi národmi a spoločnosťami;
- formovanie postojov a principiálnych morálnych a etických hodnôt vo svete SKP a IKT, bez ktorých tieto môžu byť zneužitú na odklon od viery, eróziu morálnych hodnôt, manipuláciu a sociálnu nespravodlivosť;
- vzhľadom na pokračujúcu premenu mnohých častí sveta na informačnú spoločnosť vníma IKT nielen ako prostriedok evanjelizácie, ale ako nástroj integrácie evanjelia do "novej kultúry";
- požiadavky na pôsobenie v masmediálnom svete: formácia, spoluúčasť, dialóg;
- využitie sily a vplyvu médií pre budovanie pokoja medzi národmi, riešenia konfliktov a solidaritu
- poukazuje na veľký význam SKP a IKT v rozvinutých častiach sveta + potreba využívať masmédiá a mať odborníkov v tejto oblasti;
- podpora evanjelizácie a pôsobenia laikov na univerzitách a miestach vedeckého a technologického výskumu;
- vo využívaní SKP sa nesústredovať len na jednu konkrétnu technológiu, či oblasť, ale snažiť sa pokryť tie oblasti, ktorá daná doba prináša a ktoré ľudia bežne používajú;
- požiadavky na pôsobenie v masmediálnom svete: formácia, spoluúčasť, dialóg;
- využitie sily a vplyvu médií pre budovanie pokoja medzi národmi, riešenia konfliktov a solidaritu

- riziko manipulácie s informáciami v moderných SKP a ich zneužívanie nás nemôže odrádzať od možnosti využiť ich potenciál na ohlasovanie evanjelia, resp. obavy zo zneužitia SKP a IKT nemôžu brániť ich správne využívanie pre dobro a posvätenie ľudí;
- odcudzenia a egocentrizmu ako rizík a dôsledkov nesprávneho používania SKP;
- využívania SKP na šírenie kultúry smrti;
- varovanie pred vplyvom médií, ktorých dôsledkom je strata viery, erózia hodnôt i kríza rodín a akcent na etický rozmer pôsobenia v médiách aj ich využívania.

Akoby mediálnym testamentom sú slová Jána Pavla II. z jeho posolstiev k 36. a 39. svetovému dňu spoločenských komunikačných prostriedkov:

Vyzývam celú Cirkev, aby odvážne prekročila nový prah a 'zatiehla na hĺbinu' v internetovej sieti, čím by významné spojenie evanjelia a kultúry mohlo aj dnes, podobne ako v minulosti, ukázať svetu Božiu slávu v tvári Ježiša Krista (2 Kor 4,6).¹²⁰

Moderné technológie nám poskytujú nebyvalé možnosti na konanie dobra, šírenie pravdy o našej spáse v Ježišovi Kristovi i na napomáhanie vzájomného súladu a zmierenia.¹²¹

3.4.11. Benedikt XVI.

I pontifikát pápeža **Benedikta XVI.** (2005-2013), pápeža veľkej teologickej hĺbky

120JÁN PAVOL II. *Posolstvo k 36. svetovému dňu spoločenských oznamovacích prostriedkov*, 6 [on-line]. [cit. 23. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/posolstvo-masmedia-36>>

121JÁN PAVOL II. *Posolstvo k 39. svetovému dňu spoločenských oznamovacích prostriedkov*, 1 [on-line]. [cit. 23. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/posolstvo-masmedia-39>>

sprostredkujúcej krásu Božích tajomstiev¹²², obsahoval dvadsaťosem dokumentov¹²³, v ktorých sa vyjadroval k SPK a IKT, akcentujúc:

- SKP a IKT ako revolúciu v sociálnej komunikácii;
- realitu veľkého potenciálu SKP a IKT, ktorá implikuje aj veľkú zodpovednosť pracovníkov médií;
- že, technológie a médiá sú indiferentné, samy osebe nezabezpečia lepší svet, či riešenie problémov;
- napätie v SKP a IKT medzi službou, či budovaním spoločnosti a budovaním vlastného zisku a moci;
- schopnosť médií ovplyvňovať celú ľudskú spoločnosť;
- sociálne siete ako významnú súčasť virtuálneho sveta;
- konvergenciu medzi rôznymi médiami a SKP pre zvyšovanie ich synergického účinku;
- vytváranie nových modelov komunikácie, vzťahov a ich psychologických i sociologických dôsledkov;
- prenášanie života i jeho náboženského rozmeru do virtuálneho sveta a s tým súvisiaci zmysel a účelnosť médií, ktorý sa odvíja od služby ľudstvu a posväcovaniu človeka;
- využívanie SKP ako súčasť realizácie poslania Cirkvi a pozvanie konať diakoniou v digitálnom kontinente;
- realitu pastoračných a kultúrnych zmien v mediálnom svete;
- využívanie SKP v pastoračnej starostlivosti kňazmi a zasvätenými osobami;
- napĺňanie evanjelizačnej misie sv. apoštola Pavla modernými spôsobmi a tak prostredníctvom SKP a IKT sprostredkovať Božiu blízkosť ľuďom;

122V čase rozrastajúceho vplyvu masmédií – podobne ako v prípade Jána XXIII., Pavla VI. a Jána Pavla II.

– bolo i pôsobenie Benedikta XVI. podrobené neustálemu hodnoteniu a pôsobeniu masmédií. Možno povedať, že akademický spôsob prejavu a hĺbka pôsobenia Benedikta XVI. bolo vodou na mlyn tým, ktorí sa bez schopnosti pochopiť jeho hĺbku snažili moc médií obrátiť proti nemu.

123*Progetto Baragli* [on-line]. [cit. 22. marca 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.chiesaecomunicazione.com/>>

- využívanie internetu na ohlasovanie Božieho slova s vedomím, že virtuálny svet nikdy nebude môcť nahradiť reálny svet a osobný kontakt;
- potrebu prítomnosti Cirkvi v médiách pre ohlasovanie evanjelia, pastoračnú činnosť, budovanie humánnej spoločnosti i dobro človeka;
- archivovanie dát a mediálnych záznamov ako dôležitú súčasť historického skúmania a svedectva Cirkvi;
- potrebu využívať SKP a IKT naprieč celou šírkou činnosti Cirkvi;
- význam stíšenia a pôstu od médií v kontexte ich správneho využívania a vnútornej slobody;
- aplikovanie využívania mediálnych nástrojov cirkevnými organizáciami na pomoc pri riešení páľčivých problémov doby (sociálna nespravodlivosť, vojnové konflikty,...);
- možnosti využitia SKP pre porozumenie a soliraditu medzi národmi, ale i mocný nástroj pre rozkol a nevraživosť medzi ľuďmi;
- odstraňovanie dôsledkov digitálneho rozdelenia a digitálnej priepasti medzi rôznymi skupinami ľudí;
- formáciu ku kritickému a zodpovednému využívaniu SKP a IKT i celkový proces výchovy a formácie médií;
- moc a vplyv médií zasahujúcu výchovu a formáciu mládeže.

Benedikt XVI. pri viacerých príležitostiach zdôrazňoval prenikanie SKP a IKT do základných aspektov prežívania a naplňania rozmerov ľudského bytia:

Úloha, ktorú nadobudli v spoločnosti komunikačné prostriedky, sa v súčasnosti musí považovať za integrálnu súčasť „antropologickej otázky“, považovanej za kľúčovú výzvu tretieho tisícročia.¹²⁴

124BENEDIKT XVI. *Posolstvo k 42. svetovému dňu spoločenských oznamovacích prostriedkov*, 4 [on-line]. [cit. 25. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/posolstvo-masmedia-2008>>

3.4.12. František

Je zrejmé, že pontifikát súčasného pápeža, Svätého otca **Františka** (2013-), v kontexte médií a digitálneho sveta netreba veľmi predstavovať. Už od začiatku jeho pontifikátu je mu venovaná veľká mediálna pozornosť, ktorú pápež vo svojej otvorenosti náležite využíva, a ktorá tak sama o sebe prináša veľké možnosti pre pôsobenie Cirkvi v digitálnom svete; avšak obsahuje v sebe i niekoľko znepokojivých prvkov, medzi ktoré patrí:

- snaha vytvárať mediálny obraz pápeža, ktorý je odlišný od reálnej skutočnosti;
- mediálny tlak na umelé vytváranie rozdielov medzi pápežom a klérom na nižších úrovniach;
- disinterpretácia pápežových výrokov v kontexte vlastných cieľov;
- mediálne podporované radikalizovanie prúdov v Cirkvi (liberálne vs. ultrakonzervatívne a pod.)

V dokumentoch, venujúcich sa SKP a IKT¹²⁵, pápež František:

- vníma vzrastajúcu dôležitosť a nepostrádateľnosť médií v modernej spoločnosti i v živote Cirkvi. Médiá sa podieľajú na stavbe spoločnosti;
- presadzuje potrebu adekvátnej formácie i profesionalizácie pôsobenia v oblasti médií;
- vyzýva odolávať pokušeniu nekalým spôsobom využiť moc médií a fenomény virtuálneho sveta na dosiahnutie vlastných cieľov (brainwashing, psychologická manipulácia,...);
- poukazuje na viaceré riziká zneužívania SKP a IKT: podľahnutie konformizmu, eróziu duchovných hodnôt, nástroj vykorisťovania a manipulovania...;
- opakovane poukazuje na hriechy médií: dezinformácie, ohováranie a osočovanie;
- uvedomuje si technologické, psychologické i sociálne aspekty SKP a IKT, ktoré môžu viesť k rozdeľovaniu ľudí a pozýva k snahe o také využívanie prostriedkov virtuálneho sveta, ktoré rozvíjajú kultúru stretnutia a dialógu;
- akcentuje rozdiel medzi produkciou, resp. konzumáciou informácií a komunikáciou, či zdieľaním;

¹²⁵*Progetto Baragli* [on-line]. [cit. 25. marca 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.chiesaecomunicazione.com/>>

- akcentuje duchovný rozmer a cirkevnú dimenziu využívania SKP a IKT v Cirkvi;
- pozýva prostredníctvom SKP a IKT prekračovať klasické pastoračné hranice a komunikovať s ľuďmi, ktorí sa vzdialili;
- vyzýva katolícke médiá komunikovať svetu život a aktuálne pôsobenie Cirkvi;
- povzbudzuje k hľadaniu možností redefinovať postupy a spôsoby ohlasovania evanjelia a pastorácie v kontexte prostriedkov a stavu moderného sveta;
- pobáda k využívaniu SKP a IKT, osobitne sociálnych médií na vytváranie nových vzťahov, spoločenstiev, bratstiev a soliradity;
- varuje však pred únikom do virtuálneho sveta na rozdiel od prežívania viery a jej nárokov v reálnom živote;
- poukazuje na ohlasovanie Krista v digitálnom veku ako na privilegované miesto pre tých, ktorí sa v oblasti SKP a IKT pohybujú, či už ide o kultúrny a technologický kontext alebo rozmer odborný;
- kooperácia so svetskými médiami na informovaní o dianí v Cirkvi i na spoločných podujatiach pre dobro spoločnosti;
- vzhľadom na mnohorakú duchovnú biedu a zranenia moderných ľudí vyzýva neúnavne implementovať obraz milosrdného Samaritána do nášho pôsobenia a komunikácie s ľuďmi vo virtuálnom priestore;
- volá nenechať technológiu určovať obsah komunikácie, ale živú vieru, aby pomocou technológie zo živej viery sme dokázali komunikovať jazykom milosrdenstva, pokoja, nádeje a lásky.

Dôležitým medzníkom pôsobenia Svätého otca Františka v mediálnej oblasti bolo ustanovenie *Sekretariátu pre komunikáciu*¹²⁶, ktorý zastrešuje všetky vatikánske inštitúcie a aktivity v oblasti SKP a IKT a ktorý bol ustanovený ako odpoveď na aktuálny stav komunikácie v digitálnom svete, rozvoj moderných prostriedkov médií a mnohoraké rozmery ich konvergencie a interaktivity¹²⁷. Sekretariát pre komunikáciu je v tomto kontexte

¹²⁶Stalo sa tak prostredníctvom Motu Proprio z 27. júna 2015:

Istituita la Segreteria per la comunicazione [on-line]. In: *L'Osservatore Romano* [cit. 27. marca 2017].
Dostupné na internete: <<http://www.osservatoreromano.va/it/news/istituita-la-segreteria-la-comunicazione>>

¹²⁷Pope Francis promulgates Motu Proprio instituting the 'Secretariat for Communications' [on-line]. [cit. 27.

výsledkom snahy o reorganizáciu a rozvoj štruktúry mediálneho pôsobenia Svätej stolice v jednotiacej integrácii a spoločnom manažemente.

Osobitný akcent na využívanie prostriedkov virtuálneho sveta pápežmi rodiacej sa informačnej spoločnosti (sv. Ján Pavol II., Benedikt XVI., František) je okrem rozvoja SKP a IKT na rozličných úrovniach Cirkvi a mediálneho pokrytia ich služby vyjadrený aj aktivitami na sociálnej sieti Twitter prostredníctvom oficiálneho účtu *@pontifex*¹²⁸.

Z uvedeného prehľadu je vidieť, ako v kontexte prebiehajúcej druhej a tretej priemyselnej revolúcie prerastajúcej až k fenoménu virtuálneho sveta¹²⁹ narastá i dôležitosť tejto témy v očiach pápežov a v pôsobení Cirkvi – vo vnímaní IKT a SKP vo svetle Božieho zjavenia, ďalej predovšetkým v pastoračnom uchopení a pretavení reality virtuálneho sveta do reálneho cirkevného života i do interakcie s moderným svetom.

3.5. Ostatné dokumenty Magistéria

Vzhľadom na široké spektrum dokumentov pápežov, ktorým sme sa venovali v kapitole 3.4. a ktoré pokrývajú, prípadne sa čo len okrajovo dotýkajú SKP a IKT, sa v tejto kapitole zameriame predovšetkým na dôležité dokumenty *Pápežskej rady pre spoločenské komunikačné prostriedky*, ktorá je od 27. júna 2015 súčasťou *Sekretariátu pre komunikáciu*.

marca 2017].

Dostupné na internete:

<http://en.radiovaticana.va/news/2015/06/27/pope_francis_promulgates_motu_proprio/1154455>

128 *Oficiálny účet Jeho Svätosti pápeža Františka*, [on-line]. [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://twitter.com/pontifex>>

129 Druhá priemyslená revolúcia spadá do obdobia druhej polovice 19. storočia až po 1. svetovú vojnu.

V tomto čase sa masívnym spôsobom rozrastá priemyselná výroba a prichádza k elektrifikácii spoločnosti.

Tretia priemyslená revolúcia je skôr známa ako digitálna. Je obdobím nástupu digitálnych technológií, počítačov a moderných foriem spracovania informácií i komunikácie.

Digitálna revolúcia bola začiatkom informačného veku a premeny spoločnosti na spoločnosť založenú na vedomostiach.

HUMBER, MATHAIS. *Technology and Workforce: Comparison between the Information Revolution and the Industrial Revolution* [on-line]. Berkeley: University of California, 2007. [cit. 16. mája 2015].

Dostupné na internete: <<http://infoscience.epfl.ch/record/146804/files/InformationSchool.pdf>>

3.5.1. *Communio et progressio*

Pastoračná inštrukcia *Communio et progressio*¹³⁰ (Spoločenstvo a rozvoj), vydaná 23. mája 1971, je priamou odpoveďou na výzvu zo záveru dekrétu Druhého vatikánskeho koncilu o spoločenských komunikačných prostriedkoch¹³¹, v rámci ktorej mala Apoštolská stolica v spojení s prizvanými odborníkmi pripraviť dokument, ktorý by tézy tohoto dekrétu pomáhal uvádzať do praxe. Inštrukcia zároveň čerpala zo syntézy jednotlivých dekrétov, konštitúcií i deklarácií DVK a stala sa tak „Magnou chartou“ Cirkvi v oblasti masovokomunikačných prostriedkov.

Inštrukcia, vychádzajúc z Božieho zjavenia, hovorí o SKP a IKT ako o Božích daroch, o ich pôsobení v spoločnosti – potenciáli i rizikách (viď kapitoly 1.1.-1.3.) a možnostiach ich využívania.

Inštrukcia následne rozoberá tézy dekrétu *Inter mirifica* – právo na informácie, slobodu komunikácie, mediálnu výchovu, umenie, mravnosť, reklamu,...

Osobitne sa inštrukcia venuje formácii a povinnostiam príjemcov, tvorcov i štátu, aby SKP a IKT boli používané na dobré a v duchu Evanjelia.

Inštrukcia rozoberá využívanie SKP a IKT pre rôzne formy spolupráce – v rámci Cirkvi, v spoločnosti, medzi národmi, v medzináboženskom dialógu i v kooperácii so všetkými ľuďmi dobrej vôle.

V kontexte druhej časti dekrétu *Inter mirifica* inštrukcia objasňuje úlohy katolíkov v oblasti SKP a IKT – z pohľadu teologického, pastoračného, formačného, spoločenského i technologického.

V neposlednom rade sa inštrukcia venuje spôsobom realizácie jej obsahu na celocirkevnej, medzinárodnej, diecéznej i projektovej úrovni.

3.5.2. *Aetatis Novae*

Pastoračná inštrukcia pre spoločenské dorozumievacie prostriedky *Aetatis Novae*¹³²,

¹³⁰*Communio et progressio* [on-line]. [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/communio-et-progressio>>

¹³¹Potrebné informácie o dekréte *Inter mirifica* sú uvedené v kapitole 3.3.1.

¹³²*Aetatis Novae* [on-line]. [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete: <http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pc>

vydaná 22. februára 1992 pri príležitosti dvadsiateho výročia inštrukcie *Communio et progressio*, vyjadruje podstatný posun v chápaní SKP a IKT. Už neide len o prostriedky komunikácie, ale o kontext rodiacej sa informačnej spoločnosti v celej jej paradigmatickej zmene (viď kapitola 1.2).

Nadväzujúc na encykliku sv. Jána Pavla II. *Redemptoris missio*¹³³, inštrukcia vníma virtuálny svet (i keď ho tak ešte nenazýva) ako moderný areopág, ktorý je priestorom pre novú evanjelizáciu a povinnosťou pre pôsobenie Cirkvi smerom dovnútra i navonok voči spoločnosti.

Inštrukcia okrem pôsobenia vo svetských médiách medziiným pozýva k realizácii vlastných prostriedkov sociálnej komunikácie a akcentuje potrebu seriózných pastoračných plánov pre oblasť SKP a IKT.

3.5.3. Etika v spoločenskej komunikácii

Dokument *Etika v spoločenskej komunikácii*,¹³⁴ vydaný 4. júna 2000 na Svetový deň spoločenských komunikačných prostriedkov, sa zameriava na komunikačný rozmer využívania moderných technológií – ako prostriedkov i ako kontextu (viď kapitoly 1.1 a 1.2).

Na spoločenskú komunikáciu nazerá ako na službu človeku, spoločnosti, ekonomickému rozvoju, vzdelávaniu, kultúre a v neposlednom rade náboženstvu. Zároveň v týchto oblastiach poukazuje na zlyhania, či zámerne zlé využívanie SKP.

Dokument pripomína základné etické princípy, ktoré sa na SKP a IKT vzťahujú. V rámci týchto princíпов sú ľudská osoba s jej dôstojnosťou a vzorom komunikácie v Ježišovi Kristovi i spoločné dobro mierou používania spoločenskej komunikácie.

3.5.4. Etika a internet

Dokument *Etika a internet*,¹³⁵ vydaný 28. februára 2002, sa v rámci SKP a IKT zameriava

cs_doc_22021992_aetatis_en.html>

133JÁN PAVOL II. *Redemptoris Missio*. Praha: Zvon, 1994, str. 45-46.

134*Ethics in Communications* [on-line]. [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete: <http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pc_cs_doc_20000530_ethics-communications_en.html>

135*Etika a internet* [on-line], KBS [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty->

na základnú analýzu vtedajšieho stavu rozvoja a využívania internetu, jeho negatíva i pozitíva a z toho plynúce závery a odporúčania.

Internet je predstavený nielen ako nový, ale i ako mocný komunikačný prostriedok, vymoženosť modernej spoločnosti a podstatný fenomén rodiacej sa informačnej spoločnosti, ktorý môže byť či už využívaný v službe človeku, alebo zneužívaný na manipuláciu, nadvládu a mravnú skazu.

Dokument je svedectvom pohľadu Katolíckej cirkvi na internet a zároveň vkladom do dialógu s ostatými zložkami spoločnosti na ceste čo najlepšieho využívania internetu pre rozvoj ľudstva a podvihnutie morálnej úrovne spoločnosti.¹³⁶

Je obdivuhodné, že vzhľadom na čas, v ktorom bol dokument *Etika a internet* napísaný, veľmi dobre identifikuje rôzne riziká virtuálneho sveta (viď kapitola 2.1).

3.5.5. Cirkev a internet

Už názov dokumentu *Cirkev a internet*,¹³⁷ ktorý bol vydaný taktiež 28. februára 2002, vyjadruje uhol pohľadu, pod ktorým sa Pápežská rada zamýšľa nad fenoménom internetu – osobitne sa venuje otázke využitia internetu zo strany Cirkvi a jeho úlohe v živote Cirkvi.

Dokument ponajprv jasne definuje pozitívny postoj Cirkvi k moderným komunikačným prostriedkom, ktoré sú vnímané ako Božie dary. Od toho sa odvíja i úloha podporovať rozvoj a využívanie informačných technológií v službe spoločnosti s osobitným akcentom na solidaritu a spravodlivosť. Dokument *Cirkev a internet* sa výrazným spôsobom zasadzuje za využívanie moderných technológií v procese novej evanjelizácie.

Osobitná pozornosť je venovaná možnostiam a výzvam, ktoré prináša internet v službe modernej spoločnosti a dialógu medzi jednotlivými kultúrami, do ktorého chce Cirkev neustále prispievať svojou charizmou, náukou a hodnotami.

V službe spoločenstvu Cirkvi je samotný internet prezentovaný ako nástroj pre internú

vaticanskych-uradov/c/etika-a-internet>

136ŠANTAVÝ, PETER. Internet – nové fórum na ohlasovanie evanjelia [on-line]. In: *Potrebujeme mediálnu výchovu?* Bratislava: RKCMBF UK, 2002. [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete: <<http://paulus.frcth.uniba.sk/faculty/new/science/conferences/20020504/5-Santavy.html>>

137*Cirkev a internet* [on-line]. [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vaticanskych-uradov/c/cirkev-a-internet>>

komunikáciu a formáciu veriacich mediálneho veku, teda ako nástroj širokého spektra pastoračného pôsobenia pri plnom uvedomení si jeho hraníc a negatív.

Na ceste spoločenstva Cirkvi v ústrety ľuďom dnešného sveta Pápežská rada poukazuje na veľký potenciál tohto média ako v službe ohlasovania evanjelia, tak i v intenciách presadzovania spravodlivosti, mravnosti a solidarity.¹³⁸

Dokument je cenný aj praktickými radami a usmerneniami pre jednotlivé skupiny Cirkvi (predstavitelia, pracovníci v pastorácii, katechéti a vychovávatelia, rodičia, mládež,...).

Celkovo možno povedať, že dokumenty Pápežskej rady pre spoločenské komunikačné prostriedky poskytli solídny základ pre rozvoj a stálosť pôsobenia Cirkvi vo virtuálnom svete.

Zároveň poukazujú na tie riziká a negatíva, ktoré sa stali veľkým problémom súčasnej doby (technologický neoliberalizmus, mravná erózia, dezinformácia, manipulácia, mocenské zneužitie, strata súkromia a informačná kriminalita).

3.6. Postoj a dokumenty Katolíckej cirkvi na Slovensku

Možno povedať, že i napriek limitujúcemu obmedzeniu v uvádzaní záverov II. vatikánskeho koncilu do života miestnej cirkvi a určitému vákuu, čo sa týka možností a vplyvov SKP a IKT na život Cirkvi na území bývalého Československa, ponovembrový vývoj v sebe zahŕňal aj adaptáciu na zmeny, ktoré masmédiá a IKT na Slovensko prinášali.

Vzhľadom na lavínový vstup SKP a IKT do slovenského priestoru, prvé reakcie Konferencie biskupov Slovenska, resp. konkrétnych biskupov boli vyjadrením postojov, či odpoveďami vzhľadom na vzniknuté problémy.

Okrem kontinuálneho a zároveň obnoveného pôsobenia v oblasti tlače a určitému priestoru vo verejnoprávnych médiách (rozhlas a televízia), pôsobenie Cirkvi v oblasti SKP a IKT začínalo rôznymi projektami nadšencov, ktorí sa tejto informačným technológiám venovali, resp. sa v tejto oblasti pohybovali¹³⁹.

138ŠANTAVÝ, PETER. Internet – nové fórum na ohlasovanie evanjelia [on-line]. In: *Potrebujeme mediálnu výchovu?* Bratislava: RKCMBF UK, 2002. [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete: <<http://paulus.frcth.uniba.sk/faculty/new/science/conferences/20020504/5-Santavy.html>>

139BOSÝ, MÁRIO. *Kresťanský internet na Slovensku – mapovanie a analýza* [diplomová práca]. Bratislava: RKCMBF UK, 2002.

Toto prvotné dobrovoľnícke pôsobenie sa postupne stretlo s akceptáciou a rôznorodou podporou predstaviteľov slovenských diecéz a prerástlo do oficiálnych projektov Cirkvi na Slovensku¹⁴⁰ i do profesionálnejšie vedených projektov zastrešovaných rôznymi dobrovoľníckymi, či profesionálnymi organizáciami, čo sa prejavilo aj v oficiálnych dokumentoch.

3.6.1. Dokumenty Konferencie biskupov Slovenska

Prvým oficiálnym dokumentom bol pastiersky list *Príhovor na 7. Veľkonočnú nedeľu – Svetový deň masmédií*¹⁴¹ z roku 1997, ktorý sa venuje SKP a IKT v duchu dokumentov *Pápežskej rady pre spoločenské komunikačné prostriedky*, masmediálnemu obsahu i formácii pracovníkov masmédií. Týmto pastierskym listom slovenskí biskupi zároveň vyhlásili celoslovenskú zbierku na financovanie vysielačov *Rádia Lumen* pre čo najlepšie pokrytie územia Slovenska jej signálom.

K prvým oficiálnym dokumentom patrí i *Stanovisko KBS k reklame*¹⁴² z roku 1999, v ktorom KBS reaguje na rozmáhajúcu sa nemravnosť a neetičnosť v masmediálnom – osobitne v reklamnom – priestore a apeluje na vládu, prezidenta i parlament, aby sa zasadili za dôsledné dodržiavanie zákonov v tejto oblasti.

Tretím z dokumentov KBS, venujúcim sa SKP a IKT v deväťdesiatych rokoch, bol *Pastiersky list biskupov Slovenska k 33. Svetovému dňu spoločenských dorozumievacích prostriedkov*¹⁴³ z roku 1999. Tento pastiersky list vyjadril kontinuitu masmediálneho pôsobenia cez stáročia tlačeného slova a akcentoval evanjelizačný i hodnotový rozmer

140VIDO, JÁN. *Zmapovanie a analýza internetu v službe Konferencie biskupov Slovenska* [diplomová práca]. Bratislava: RKCMBF UK, 2009.

141*Príhovor na 7. Veľkonočnú nedeľu – Svetový deň masmédií* [on-line]. [cit. 28. marca 2017].
Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/pastierske-listy-konferencie-biskupov-slovenska/c/prihovor-na-7-velkonocnu-nedelu-svetovy-den-masmedii>>

142*Stanovisko KBS /reklama/* [on-line]. [cit. 28. marca 2017].
Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-kbs/c/stanovisko-kbs-reklama-50>>

143*Pastiersky list biskupov Slovenska k 33. Svetovému dňu spoločenských dorozumievacích prostriedkov* [on-line]. [cit. 28. marca 2017].
Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/pastierske-listy-konferencie-biskupov-slovenska/c/pl-k-33-svetovemu-dnu-spolocenskych-dorozumievacich-prostriedkov>>

využívania SKP a IKT prekračujú hranice Cirkvi v otvorenosti pre všetkých ľudí, ktorí hľadajú pravdu, podstatu a zmysel ľudského života. Biskupi zároveň zamerali pozornosť veriacich na zriadenie a pôsobenie náboženskej redakcie v Slovenskej televízii a v Slovenskom rozhlase, rozširujúce sa vysielanie *Rádia Lumen* a tiež rozbiehajúcu sa činnosť videoštúdia *Lux Communication*.

Medzi najdôležitejšie dokumenty KBS v oblasti SKP a IKT patria ***Pastoračné a evanjelizačné plány Katolíckej cirkvi na Slovensku***.

*Pastoračný a evanjelizačný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku pre roky 2001-2006*¹⁴⁴ bol oficiálne predstavený verejnosti pri príležitosti 35. svetového dňa spoločenských komunikačných prostriedkov 24. mája 2001.

Osobitne SKP a IKT sa venuje kapitola 1.6 *Masmédiá – prostriedky spoločenskej komunikácie*, v ktorej ponajprv biskupi potvrdzujú poslanie využívať SKP a IKT v pôsobení Cirkvi a vyjadrujú aktuálny stav pôsobenia cez oficiálne cirkevné médiá, verejnoprávne médiá, médiá vo vlastníctve Cirkvi alebo Cirkvou založených a kontrolovaných organizácií a médiá, ktoré sa k Cirkvi oficiálne hlásia.

Medzi ciele masmediálneho pôsobenia patrí pastoračné pôsobenie, evanjelizačné aktivity i prezentácia a spolupráca Cirkvi v spoločnosti.

Kapitola 1.6 je zavŕšená celým súborom odporúčaní, ktoré pomerne jasne vyjadrujú kroky, ktoré treba spraviť v jednotlivých oblastiach pôsobenia (oficiálne médiá, verejnoprávne, médiá vo vlastníctve Cirkvi alebo Cirkvou založených a kontrolovaných organizácií a médiá, ktoré sa k Cirkvi oficiálne hlásia).

Ďalším dôležitým dokumentom je *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku pre roky 2007-2013*¹⁴⁵. Tento plán nezhrňa prostriedky spoločenskej komunikácie do samostatnej kapitoly, ale venuje sa SKP a IKT v rámci jednotlivých pastoračných tém, pričom osobitne môžeme spomenúť:

- potrebu pokračovať v systematickom rozvoji a využívaní SKP a IKT;

144 *Pastoračný a evanjelizačný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku pre roky 2001-2006* [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-kbs/c/pastoracny-a-evanjelizacny-plan-katolickej-cirkvi-na-slovensku-2001-2006>>

145 *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku pre roky 2007-2013* [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/documents/pdf/pep/pep2007.pdf>>

- vedomie, že využívanie masmédií patrí k základným metódam evanjelizácie;
- potrebu aktívnej prítomnosti vo svete masmédií;
- potrebu mediálnej podpory pre evanjelizáciu;
- vzhľadom na veľký vplyv médií a technológií v živote mládeže i nutnosť angažovať sa v tejto oblasti;
- podstatnú úlohu katolíckych médií pri implementácii pastoračného plánu.

V pastoračnom pláne bola i viackrát akcentovaná potreba komplexnej komunikácie jeho uskutočňovania. Žiaľ – myslíme si – že tento zámer nebol dostatočne naplnený (webová stránka *www.pastoracnyplan.sk*, ktorá sa mala tomu venovať, už ani neexistuje), keďže pre mnohé činnosti v tejto oblasti chýbajú predovšetkým personálne zdroje a dostatok odborníkov.

Mediálnej oblasti sa ešte týka *Výzva biskupov Slovenska na 12. nedeľu v Cezročnom období*¹⁴⁶ z 25. júna 2006, ktorá informuje o spoločnej činnosti TV Noe a TV Lux i možnostiach ich podpory a *Vyhlásenie KBS k televíznemu vysielaniu tzv. reality šou*¹⁴⁷ z 8. novembra 2005, v ktorom biskupi odsudzujú amorálnosť i ponižovanie ľudskej dôstojnosti v týchto mediálnych programoch, upozorňujú na negatívne dôsledky pre rozvoj a výchovu detí a mládeže i pre zdravé rodinné vzťahy a požívajú k angažovanosti v odmietaní týchto programov.

Zoznam dokumentov KBS týkajúcich sa SKP a IKT by nebol úplný, ak by sme nespomenuli **Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou**¹⁴⁸, ktoré – osobitne *Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou* z 24. novembra 2000 – taktiež patria k podstatným dokumentom Cirkvi v tejto oblasti.

18. článok *Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou*¹⁴⁹ sa týka

146 *Výzva biskupov Slovenska na 12. nedeľu v Cezročnom období* [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-kbs/c/vyzva-biskupov-slovenska-na-12-nedelu-v-cezrocnom-obdobi>>

147 *Vyhlásenie KBS k televíznemu vysielaniu tzv. reality šou* [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-kbs/c/vyhlasenie-kbs-k-televiznemu-vysielaniu-tzv-reality-sou-50>>

148 *Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou* [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/cirkev/p/apostolska-nunciatura/i/zmluvy-medzi-sr-a-svatou-stolicou/c/zmluvy-medzi-sr-a-svatou-stolicou>>

SKP a IKT, pričom deklaruje:

- dôležitosť SKP a IKT pre ochranu ľudskej osoby, svedomia, náboženského presvedčenia a viery;
- právo na slobodu prejavu aj prostredníctvom SKP a IKT;
- právo Katolíckej cirkvi vlastníť, prevádzkovať a užívať SKP a IKT;
- právo Katolíckej cirkvi v primeranom rozsahu vstupovať do vysielania verejno-právnych SKP.

3.6.2. Dokumenty na diecéznej úrovni

Postoj jednotlivých partikulárnych cirkví a ich ordinárov k SKP a IKT korešponduje s oficiálnym postojom Magistéria (viď kapitoly 3.2 až 3.5).

Vo všeobecnosti naprieč diecézami sa naplňuje spoločná podpora pre aktivity KBS, oficiálne masmediálne projekty (napr. TK KBS) a médiá vo vlastníctve Cirkvi (Rádio Lumen, TV Lux, SSV,...).

V praktickej realizácii a v prístupe na úrovni diecéz však badať rozdiely, vyplývajúce z osobných postojov voči SKP a IKT, z možností jednotlivých diecéz i podpory a zabezpečenia spolupracovníkov v masmediálnej oblasti.

Vyjadrenia k SKP a IKT sa poväčšinou odmeďujú na nariadenia a riešenie konkrétnych záležitostí v rámci diecéznych obežníkov, prípadne na uvádzanie nových technológií do užívania v danej miestnej cirkvi.

Medzi komplexnejšie vyjadrenia môžeme zaradiť články súvisiace s *Portálom elektronických služieb Katolíckej cirkvi ecclesia*, *Diecéznou synodou Košickej arcidiecézy* a *Druhou synodou Spišskej diecézy*.

Portál elektronických služieb Katolíckej cirkvi ecclesia¹⁵⁰ je platformou technológií a elektronických služieb pre zjednodušenie komunikácie medzi veriacimi a úradmi Cirkvi i elektronizáciu vnútrocirkevných procesov

149Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/cirkev/p/apostolska-nunciatura/i/zmluva-medzi-sr-a-svatou-stolicou/c/zakladna-zmluva-medzi-slovenskou-republikou-a-svatou-stolicou>>

150Verejné stránky portálu sú dostupné na internete: <<http://ecclesia.sk/>>.

Ďalšie informácie a odkazy sú dostupné napr. na: <<https://www.abuba.sk/abuba/ecclesia>>.

V rámci spustenia portálu *ecclesia* boli publikované informačné bulletiny *Ecclesia info*, ktorých súčasťou boli i príhovory predstaviteľov participujúcich súčastí:

– *Ecclesia info 1/2013*¹⁵¹ s príhovorom Mons. Stanislava Zvolenského, v ktorom vyjadruje kontinuitu služieb od tzv. *loca credibilia* z prelomu 12. a 13. storočia až po súčasné elektronické služby a zároveň rozoberá viaceré aspekty implementácie IKT prostredníctvom platformy *ecclesia* v kontexte pastoračného pôsobenia Cirkvi a dokumentov Magistéria.

Praktické dopady následne rozoberá vtedajší kancelár ďalšej participujúcej súčasti, Biskupského úradu v Rožňave, Martin Kerul’.

– *Ecclesia info 2/2013*¹⁵² obsahuje rozhovor s výkonným sekretárom KBS, Antonom Ziolkovským ohľadom komunitného dopadu a pastoračného rozsahu využívania portálu elektronických služieb pre Cirkev na Slovensku.

– *Ecclesia info 3/2013*¹⁵³ prináša rozhovor s riaditeľom ABÚ v Bratislave, Mons. Tiborom Hajdu, ktorého súčasťou je hlbšie zasadenie a vnímania aktivít spojených s realizáciou portálu *ecclesia* v kontexte rodiacej sa informačnej spoločnosti.

Viaceré vyjadrenia v súvislosti s rozvojom portálu *ecclesia* boli predmetom prednášok v rámci viacerých ročníkov mezinárodného kongresu *ITAPA*, ktorý je zameraný na implementáciu informačných technológií v štátnej správe a v službách občanom.¹⁵⁴

Diecézna synoda Košickej arcidiecézy, ktorá mala evanjelizačno-pastoračný zámer, prebiehala v rokoch 2004-2006¹⁵⁵, pričom jednou z preberaných oblastí boli i masmédiá. Reálnym výstupom práce synody v masmediálnej oblasti je i *Dekrét o masmédiách*¹⁵⁶,

151 *Ecclesia info 1/2013* [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <http://ecclesia.sk/newsletter/Ecclesia_info-1_2013.pdf>

152 *Ecclesia info 2/2013* [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <http://ecclesia.sk/newsletter/Ecclesia_info-2_2013.pdf>

153 *Ecclesia info 3/2013* [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <http://ecclesia.sk/newsletter/Ecclesia_info-3_2013.pdf>

154 Informácie o kongrese *ITAPA* sú dostupné na internete: <<http://itapa.sk/>>.

Videopríhovor Mons. Stanislava Zvolenského (telemost z Ríma v rámci *ITAPA* 2012) i ostatné prednášky prezentované v rámci kongresu *ITAPA* (ročníky 2012-2014) sú k dispozícii na: <<http://ecclesia.sk/>>.

155 Prípravné práce prebiehali v období rokov 2004-2006.

156 *Dekrét o masmédiách* [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.ke-arcidieceza.sk/wp-content/uploads/2011/03/Dekr%C3%A9t-o->

ktorý uvádza:

- praktickú nemožnosť komunikácie posolstva bez SKP a IKT;
- potrebu stavať na základných princípoch vyjadrených dokumentami Magistéria;
- potrebu pokračovať a rozvíjať využívanie prostriedkov SKP a IKT v pôsobení arcidiecézy;
- nutnosť primeranej formácie tak konzumentov ako i pracovníkov v oblasti masmédií;
- dôležitá úloha rodičov pri výchove k správneému užívaniu SKP a IKT;
- praktické záležitosti ohľadom realizácie katolíckych masmédií v jednotlivých oblastiach (tlač, spravodajstvo,...);
- úlohy, činnosť a kompetencie masmediálneho strediska arcibiskupského úradu;
- osobitný akcent na internet ako virtuálny svet (kybernetický priestor) moderného človeka a jeho dôležitosť pre evanjelizačné a pastoračné aktivity arcidiecézy;
- zabezpečenie masmediálnej komunikácie a spolupráce na úrovni farností;
- dôraz na mediálnu osvetu a pestovanie mediálnej kultúry vo farnostiach;
- pravidlá pre vystupovanie v masmédiách.

Druhá synoda Spišskej diecézy so zámerom aktualizovať evanjelizačnú a pastoračnú službu v kontexte podmienok, v ktorých sa Spišská diecéza nachádzala, prebiehala v rokoch 2006-2011. Synodálne dokumenty sa v rámci svojich tém dotýkajú aj virtuálneho sveta, keď sa venujú:

- využívaniu SKP a IKT vo výchove a formácii;
- systematizovaniu využívania IKT v službe kňazov a fungovaní diecézy;
- vplyvu médií na život rodín a existujúcim rizikám i výzvam v tejto oblasti.

Z desiatich synodálnych dokumentov sa však téme virtuálneho sveta osobitne dotýka dokument *Komunikácia v tvorbe Communia*¹⁵⁷, ktorý obsahuje nasledovné témy:

- teologické aspekty a doktrinálny základ pre komunikáciu modernými

masm%C3%A9di%C3%A1ch.pdf>

157 *Dokumenty Druhej synody Spišskej diecézy* [on-line]. [cit. 31. marca 2017].

Dostupné na internete: <http://dieceza.kapitula.sk/userfiles/file/Dokumenty%20DS_komplet.pdf>

prostriedkami;

- diskusia správneho využívania SKP a IKT a analýza existujúcich rizík;
- vnímanie internetu a virtuálneho sveta ako legitímnej súčasti pôsobenia v masmédiách;
- akcent na využívanie médií v rámci diecézy a formáciu na všetkých úrovniach;
- pozvanie využiť potenciál Katedry žurnalistiky i iných pracovísk Katolíckej univerzity v Ružomberku pre prehĺbenie formácie a rozvoj aktivít v oblasti virtuálneho sveta.

V zásade možno konštatovať, že slovenské partikulárne cirkvi sa pozitívne stavajú a korešpondujú postoj Magistéria v oblasti SKP a IKT. Ovocím sú i mnohoraké aktiviky, ktoré sa v jednotlivých oblastiach pôsobenia realizujú (oficiálne médiá, verejnoprávne, médiá vo vlastníctve Cirkvi alebo Cirkvou založených a kontrolovaných organizácií a médiá, ktoré sa k Cirkvi oficiálne hlásia). Chýba však reálny, resp. aktualizovaný zámer, či vízia, ktorú by chcela Katolícka cirkev na Slovensku v oblasti virtuálneho sveta realizovať. Skutočný deficit badať tiež v konsolidácii pôsobenia a vzájomnej spolupráci diecéz v niektorých oblastiach SKP a IKT, v ktorých by prípadná synergie mohla priniesť veľký efekt a požehnanie. Veľký potenciál v sebe skrýva aj potreba profesionalizácie a personálneho zabezpečenia, ktoré sú pre ďalší rozvoj a efektívne pôsobenie vo virtuálnom svete nevyhnutné.

4. Kresťan a virtuálny svet – súčasný stav

Obsahom tejto kapitoly sú predovšetkým skúsenosti, ktoré sme získali počas pôsobenia v oblasti informačných technológií a virtuálneho sveta, keďže sa pohybujeme na internete prakticky od jeho spustenia na Slovensku¹⁵⁸ a patríme k realizátorom viacerých prvých projektov, ktoré v náboženskej oblasti v našej vlasti vznikali a niektoré – popri nových – sú prevádzkované doteraz¹⁵⁹.

Kapitola sa snaží predostrieť pohľad na kresťana v kontexte virtuálneho sveta vzhľadom na slovenské reálie s prípadným miernym presahom na európsky, či celosvetový rámec všade tam, kde to opisované skutočnosti vyžadujú.

4.1. Vplyv spoločenských komunikačných prostriedkov a informačných a komunikačných technológií na život kresťanov v spoločnosti

Nové možnosti, ktoré po novembri 1989 do našej vlasti prichádzali, umožnili ľuďom¹⁶⁰ začať intenzívne využívať prostriedky IKT a konzumovať masmediálny obsah, ktorý im bol predkladaný, aj v kontexte rodiaceho sa virtuálneho sveta. Samotná interakcia masmediálneho obsahu, resp. taká, ako ju poznáme v súčasnosti, prichádzala až neskôr – ruka v ruke s postupným rozvojom sociálnych sietí a ďalších technológií.

V zásade možno povedať, že úroveň využívania SKP a IKT kresťanmi po technologickej stránke bola a je rovnaká, ako u ostatných častí obyvateľstva.¹⁶¹

158Prvé pripojenie – podobne ako v iných krajinách – bolo výsadou akademickej pôdy. V roku 1991 sa zrealizovalo prvé pripojenie, ktorým bolo prepojenie Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici linkou do Prahy. O niekoľko týždňov nasledovalo spojenie Matematicko- fyzikálnej fakulty UK a Elektrotechnickej fakulty STU s Viedenskou technickou univerzitou.

159Ide o také projekty ako jeden z prvých kresťanských portálov na Slovensku (Christ-Net.Sk), kresťanské diskusné fórum Areopág, prvá slovenská databáza kresťanských podujatí na internete, prvá katolícke Sväté písmo v elektronickej podobe na Slovensku, prvý slovenský wap portál, ktorého súčasťou bola databáza kresťanských podujatí, platforma pre realizáciu webových stránok farností, reholí a kresťanských projektov, v rámci ktorej dodnes funguje viac než päťsto webových stránok, atď.

160Ponajprv síce išlo o ľudí technologicky zdatnejších, ktorí sa i geograficky nachádzali v technologických centrách Slovenska, no situácia sa veľmi rýchlo menila s rastúcim technologickým pokrytím krajiny i so vzrastajúcou počítačovou gramotnosťou obyvateľstva.

161I keď viackrát zaznieva názor, že moderné technológie sú v protiklade voči svetu viery, ide skôr o predsudky prameniace z kultúry *hippies* a ľavicovej klímy, ktoré panovali na univerzitách, čo boli

Po obsahovej stránke využívanie kopírovalo správanie sa kresťanov v iných oblastiach života a zodpovedalo ich morálnym a etickým hodnotám, pričom tak vyjadrovalo prienik medzi ich hodnotovou orientáciou a aktuálnou masmediálnou ponukou.

Postupom času, s rozširujúcim sa vplyvom SKP, masmediálnym a informačným tlakom i čoraz ľahšou dostupnosťou rôznorodého obsahu, sa však zdá, že nastáva postupná hodnotová erózia i zmena svetonázorovej orientácie u veriacich slabších vo viere. Netreba zabúdať, že problémy virtuálneho sveta, ktorým sme sa venovali v 2. kapitole, sa vo väčšej či menšej miere dotýkajú i veriacich.

Hodnotová a morálna erózia, relativizácia hodnôt i úpadok viery ako výsledok vplyvu a pôsobenia virtuálneho sveta odкрývajú aj dlhotrvajúce problémy v živote veriaceho človeka:

- tam, kde bez vplyvu masmédií, tradičná viera – pokiaľ bola len formálna – postačovala, prichádza k zmene, pretože poväčšine sa praktizovanie viery a pastoračné postupy nemenia, no prostredníctvom SKP a IKT sa človek ponára do úplne iného sveta, ktorý – bez živej a pevnej viery – ho môže úplne pohltiť;
- tam, kde v konfrontácii s pôsobením virtuálneho sveta zlyhávajú výchovné i formačné postupy, náboženská formácia a odovzdávanie viery upadá, pričom prichádza u mladej generácie k odpadu od viery, jej formálnemu alebo relativistickému prežívaniu, kríze autority a hodnôt.

Treba však povedať, že s rozvíjajúcimi sa kresťanskými projektami a narastajúcou interaktivitou prostredníctvom sociálnych sietí sa vo virtuálnom svete vytvára i priestor pre aktívne rozvíjanie a prežívanie viacerých aspektov viery.

U mladších ročníkov pri využívaní prostriedkov SKP a IKT vidieť postmodernistické prvky¹⁶² v hľadaní zážitku, či akcentovaní emocionálneho a subjektívneho rozmeru interakcie s masmédiami. Veľký dôraz tak mladí kladú na vizuálne spracovanie, možnosti sociálnej komunikácie a zakomponovanie moderných trendov. Síce to môžeme vnímať ako negatívum, ale v rámci pôsobenia vo virtuálnom svete je to skôr realita doby, ktorá – ak je správne podchytená a hodnotným obsahom naplnená – sa stáva výhodou v možnosti osloviť mladých ľudí.

súčasťou vzniku internetu (napr. University of California v Los Angeles a Stanford Research Institute v Menlo Park, California).

162KONDRLA, PETER. Postmoderna – priestor pre svojské alternatívy. In: *Rozmer* 1/2013, str. 16-20.

U staršej generácie badať skôr schopnosť maximalizovať využitie SKP a IKT pre ich pravidelný duchovný život, či už ide o komunikačné a informačné kanály, alebo prostriedky práce s Božím slovom (liturgické čítania, Biblia,...), modlitbu (breviár,...) a štúdium.

Je zaujímavým fenoménom prístup starších ľudí k využívaniu SKP a IKT vo väčších mestách. I vo vysokej vekovej kategórii (70- a 80-roční) sa zvyšuje počet veriacich, ktorí na dennej báze využívajú internet vo svojom duchovnom, či náboženskom živote (modlitba breviára, on-line meditácie na každý deň, liturgické čítania,...).

Z pohľadu využívania jednotlivých technológií, klasické prostriedky (e-mail, web, diskusné fóra) býva v náboženskej oblasti (napr. komunikácia v rámci farností) využívaný približne rovnako mladšou generáciou i staršími. Sociálne siete sú narozdiel od toho skôr doménou mladých ľudí – vyššie vekové kategórie na tomto poli pôsobia skôr pasívnejšie.

V jednotlivých vekových skupinách i kategóriách obyvateľstva badať aj niektoré prejavy *digital divide*¹⁶³, ktorá majú vplyv na schopnosť rozvíjať, či adaptovať duchovný život do virtuálneho sveta.

SKP a IKT, resp. virtuálny svet ako taký ovplyvňujú život veriaceho človeka. Virtuálny svet preniká i do duchovného rozmeru človeka a jeho prežívania viery. **Negatívne** tak, že veriaci podlieha hodnotovej erózii, strate zmyslu pre posvätno a relativizácii, či odpadu od viery. **Pozitívne** v schopnosti upevňovať vieru na základe informačnej, komunikačnej i hodnotovej konfrontácie s rôznymi ponukami digitálneho sveta, a tiež vo využívaní možností virtuálneho sveta pre ohlasovanie evanjelia a rozvoj duchovného života i pre angažovanosť vo svete pramieniacu zo živej viery.

4.2. Využívanie informačných a komunikačných technológií i možností virtuálneho sveta v náboženskej a duchovnej oblasti veriacimi

Náboženstvo a viera sa vo virtuálnom svete prejavujú a sú prítomné mnohými spôsobmi. Nasledovné podkapitoly sa pokúsia viacero rovín tejto prítomnosti popísať.

¹⁶³Digitálna nerovnosť a rozdiely, v tomto prípade pramieniacu z rozdielnych možností v prístupe k IKT a z geografických rozdielov. Viac o tejto téme pojednáva kapitola 2.9. *Digitálne diferencovanie ľudstva (digital divide)*.

4.2.1. Spravodajská a informačná rovina

Jedným z prejavov rodiacej sa informačnej spoločnosti je aj *informačná explózia*¹⁶⁴, ktorej ovocím je neustála záplava informácií. Šírenie informácií s využívaním sociálnych sietí zároveň dostáva *amplifikačný efekt*¹⁶⁵ a má dosah na ešte väčšie spektrum konzumentov.

Nielen z pohľadu veracích, ale aj v kontexte socializácie, spoločenských tém a bulváru sa rozrastá dopyt po informáciách náboženského rázu. Preto je veľmi potrebné, aby existovala relevantná ponuka, ktorá dokáže byť serióznou alternatívou správam, ktoré mnohokrát sú len čiastkové, dezinformatívne, či priam hanlivé.

Okrem toho – priamo zo strany veriacich – ide aj o reálny záujem o informácie, ktoré im umožňujú rozvíjať, či praktizovať svoju vieru v informačnom svete.

Vzniká teda potreba cirkevnej ponuky, ktorej súčasťou je:

- systematické informovanie o Cirkvi z oficiálnych zdrojov Cirkvi;
- systematické vytváranie databáz informácií o kresťanských podujatiach;
- rozširujúce sa informovanie na úrovni farností a reholí;
- informačné toky samostatných projektov.

Záujem je predovšetkým o:

- informácie o bohoslužbách, podujatiach a kresťanských akciách;
- novinky zo života Cirkvi, spravodajstvo a oficiálne vyhlásenia;
- kontaktné informácie cirkevných inštitúcií a personálne informácie.

Postupne vzrastá záujem o nové typy a formáty informačných produktov, medzi ktoré patria:

- audio a video záznamy;
- fotoreportáže z podujatí;
- informovanie prostredníctvom sociálnych sietí;
- technologické informácie (gps súradnice, export/import podujatí z/do

¹⁶⁴So všetkými svojimi pozitívami i negatívami – viď. kapitola 2.10.

¹⁶⁵Zdieľanie informácií na sociálnych sieťach vďaka technologickej rýchlosti a previazanosti používateľov umožňuje niekedy až exponenciálny rast rýchlosti šírenia informácií. S rýchlosťou šírenia zároveň prichádza aj možnosť informáciu modifikovať a tak rozšíriť, spochybnit', či podporiť jej vierohodnosť.

kalendárov,...);

– produkty pre ďalšie agentúrne spracovanie (on-line tlačové konferencie, dossier,...).

Na pokryvenom mediálnom trhu, ktorý po zmenách v novembri 1989 postupne začínal ignorovať seriózne náboženské spravodajstvo, sa ukázala potrebnou i vlastná tlačová agentúra, ktorá by systematickým a profesionálnym spôsobom informovala o živote a náuke Cirkvi, oficiálnych vyjadreniach jej predstaviteľov a vice versa predkladala cirkevným predstaviteľom i ostatným záujemcom serióznym prehľad mediálneho obsahu týkajúceho sa života Cirkvi a jej pôsobenia v spoločnosti. Vnímajúc výtlak existujúcich tlačových agentúr a vákuum na poli oficiálneho celoslovenského cirkevného spravodajstva vzniká *Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska*¹⁶⁶, ktorá zabezpečuje vyššie uvedené úlohy¹⁶⁷.

4.2.2. Komunikačná rovina

V rámci rodiacej sa informačnej spoločnosti má nesmierny dopad na moderného človeka komunikačný rozmer virtuálneho sveta. Technologický posun je natoľko výrazný, že moderné formy komunikácie a ich dôsledky, ktoré sú popísané v kapitolách 1.2 až 2.20 sa stávajú záležitosťou nás. Podobne sa masovou záležitosťou stáva aj využívanie SKP a IKT v komunikačnej rovine veriacimi.

Z pohľadu spôsobu rozlišujeme komunikáciu:

– osobnú/súkromnú;

166Úplne prvým – a treba povedať, že na svoju dobu novátorským – počínom, ktorý nemal u nás a ani vo svete obdobu, bol vznik a pôsobenie Ústrednej katolíckej kancelárie (ÚKK). Jej začiatky spadajú do pôsobenia profesora Kolakoviča okolo roku 1940, pričom v roku 1945 bola kancelária oficiálne ustanovená slovenským biskupským zborom. Činnosť ÚKK bola nútene zrušená 9. decembra 1948. VIDO, JÁN. *Zmapovanie a analýza internetu v službe Konferencie biskupov Slovenska* [diplomová práca]. Bratislava: RKCMBF UK, 2009.

Ponovembrobým predchodcom, resp. začiatkom TK KBS bola Informačná kancelária KBS, ktorá bola schválená na prvom zasadnutí KBS v máji 1993. Po pomalom rozbehu, neúnavnej práci na budovaní kontaktov a zbieraní informácií z partikulárnych cirkví i cirkevných organizácií, rozvíjaní mediálnej spolupráce sa Informačná kancelária v roku 1996 pretvorila na Tlačovú kanceláriu KBS.

KOVÁČIK, J. TK KBS – prepájanie aktivity Cirkvi a médií. In: *Plnia kresťanské médiá v Slovenskej spoločnosti svoju úlohu?* Bratislava, 2005, str. 43 – 53.

167TK KBS je v súčasnosti na Slovensku tretou najväčšou tlačovou agentúrou po TASR a SITA.

- komunitnú;
- verejnú.

Vďaka sociálnym sieťam v súčasnosti zažíva najväčší rozmach komunikácia komunitná a verejná. Zaujímavým fenoménom je komunikácia verejná, v rámci ktorej formou verejných správ sa odohráva komunikácia medzi jednotlivými subjektami.¹⁶⁸

V kontexte vývoja technológií a trendov vnímame:

- e-mailovú komunikáciu;
- komunikáciu formou rýchlych správ;
- komunikáciu na diskusných fórach;
- komunikáciu na sociálnych sieťach;
- komunikáciu eGovernmentu (elektronické formuláre,...).

Zaujímavým fenoménom je e-mailová komunikácia, ktorej v rámci rozvoja sociálnych sietí a novších technológií bol už veľa krát predpovedaný zánik. E-mailová komunikácia má stále veľký význam pre oficiálnu komunikáciu i komunikáciu vecí dôverného charakteru a s nástupom eGovernmentu jej význam – popri elektronických formulároch – pre komunikáciu s úradmi ešte porastie¹⁶⁹.

Treba však poznamenať, že bezpečnostná stránka jednotlivých foriem komunikácie je v mnohých prípadoch hrubo podceňovaná.¹⁷⁰

Z pohľadu zamerania ide o komunikáciu:

- súkromnú;
- spoločenskú;
- oficiálnu.

Rozmach využívania SKP a IKT na jednotlivých cirkevných úrovniach prakticky

¹⁶⁸Napr. komunikácia formou tweetov na Twitteri a pod.

¹⁶⁹Na Slovensku ide o využívanie tzv. elektronických schránok, ktoré sú oficiálnym úložiskom, v ktorom sa uchovávajú elektronické správy a notifikácie. Elektronické schránky umožňujú komunikovať s úradmi elektronicky.

Elektronické schránky podľa zákona o e-Governmente [on-line]. [cit. 31. marca 2017].

Dostupné na internete: <https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/_elektronicke-schranky-zakon1/>

¹⁷⁰Bezpečnosti komunikácie a využívania SKP a IKT je venovaná kapitola 5.2.2.

vo všetkých slovenských diecézach a pokračujúca informatizácia spoločnosti akcelerovali rozvoj oficiálnej komunikácie, ktorá bola dlho v plienkach.

Okrem spôsobov, foriem a zamerania komunikácie, ktoré sa nijako neodlišujú od komunikácie u ostatnej populácie, veriaci i cirkevné štruktúry sa snažia využívať všetky technologické formy komunikácie, najviac však e-mailovú komunikáciu, sociálne siete a prvky eGovernmentu pre komunikáciu oficiálnych dokumentov¹⁷¹.

S rýchlymi textovými správami sa experimentuje na úrovni komunitnej i na úrovni efektívnej komunikácie medzi jednotlivými cirkevnými úradmi¹⁷².

Diskusné fóra sú fenoménom, ktorý v cirkevnom prostredí zažil najväčší rozmach koncom minulého storočia a v prvej dekáde 21. storočia. Na viacerých portáloch, či v rámci rôznych cirkevných stránok bolo vyskúšaných veľa spôsobov, ako umožniť efektívnu a korektnú komunikáciu prostredníctvom diskusných fór – od úplnej voľnosti (nemoderované fóra s možnosťou ľubovoľnej anonymnej účasti) až po úplnú kontrolu (moderované fóra so striktnou kontrolou posielaných príspevkov). Ukázalo sa, že problémom nemoderovaných fór bola striktná polarizácia a postupná dominancia niektorých jednotlivcov, ktorí či už svojou asertivitou alebo niekedy i psychologickou manipuláciou ovládli konkrétne témy na fórach. Problém úplnej kontroly na jednej strane vyžadoval veľkú časovú dotáciu moderátora, zároveň jeho fundovanosť a rozhladenosť, ale i schopnosť nadhľadu, aby umožnil rozvoj diskusie.

V konečnom dôsledku sa osvedčil model moderovaných fór

171Súčasťou *Portálu elektronických služieb Katolíckej cirkvi ecclesia* sú zabezpečené e-mailové schránky farností a cirkevných úradov, zabezpečený obeh dokumentov i elektronická spisová služba cirkevných súdov.

Ecclesia sa uvedením zabezpečeného obehu dokumentov stala prvou inštitúciou na Slovensku, ktorá takúto službu eGovernmentu zaviedla: „*Spustením projektu Ecclesia sa Katolícka cirkev na Slovensku stala prvou inštitúciou celorepublikového charakteru, zavádzajúcou elektronické služby na úrovni zodpovedajúcej modernej spoločnosti, pri zachovaní všetkých cirkevno-právnych predpisov a bezpečnostných opatrení.*“

Ecclesia info 1/2013 [on-line]. [cit. 31. marca 2017].

Dostupné na internete: <http://ecclesia.sk/newsletter/Ecclesia_info-1_2013.pdf>

172Např. služba *Messenger* v rámci portálu *ecclesia* na úrovni vnútrodiecéznej komunikácie medzi biskupskými úradmi a farnosťami.

s primeranými podmienkami na vstup do diskusií, jasným etickým kontextom a tímom moderátorov, ktorí na diskusiu dohliadajú, resp. ju usmerňujú¹⁷³. Tento model existuje i v podobe tímu moderátorov tvoreného z angažovaných laikov, ale i v podobe tímu vedeného povereným kňazom, resp. teologicky, mediálne i psychologicky fundovanou poverenou osobou¹⁷⁴.

Osobná súkromná komunikácia v duchovnej a náboženskej sfére má svoje stabilné zastúpenie už niekoľko rokov. Ako už bolo spomenuté, dôležitosť a intenzita oficiálnej komunikácie narastá i medzi cirkevnými organizáciami, či už navzájom alebo vo vzťahu k veriacim.

Osobitnou oblasťou je sféra sociálnych sietí, ktorej okrem povinnej informačnej a prezentačnej roviny dominuje spoločenská komunikácia, otvárajúca široký priestor pre evanjelizačné a pastoračné pôsobenie vo virtuálnom svete.

Sociálne siete sú tým rozmerom virtuálneho sveta, v ktorom na jednej strane prichádza k intenzívnej názorovej a hodnotovej komunikácii veriacich s ostatnou populáciou, na strane druhej veriaci dostávajú do rúk mocné nástroje pre vytváranie a rozvíjanie vlastných komunít a virtuálnych spoločenstiev.

Sociálne siete tak pre rozvíjanie kresťanských aktivít a komunít umožňujú prekračovať tradičné geografické, kultúrne, či iné mantinely. Na druhej strane badať i dôsledky deficitu bezprostrednej komunikácie a zdieľania, čoho ovocím môže byť postupné uzatváranie sa v komunite a jej ideovom svete, pričom vzrastá vzájomná oddelenosť a nepochopenie, dokonca až strata nadhľadu a tolerancie.¹⁷⁵

4.2.3. Rovina osobného posväcovania a vzdelávania

Osobitné miesto v ponáraní sa do virtuálneho sveta má podpora i rozvoj duchovného života a využívanie prostriedkov IKT pre osobné posväcovanie. Ponajviac ide o tieto

173Tak funguje napr. diskusné fórum *Areopág*, ktoré bolo pôvodne súčasťou portálu Christ-Net.Sk a následne sa stalo samostatným subjektom vedeným kolektívom moderátorov.

174Např. diskusné fóra zapojených farností v rámci portálu *Moja Komunita*.

Portál *Moja Komunita* je dostupný na internete: <<http://www.mojakomunita.sk/>>

Diskusné fóra, ktoré sú zastrešované cirkevnou autoritou by mali byť vedené poverenou osobou a mať náležité cirkevné schválenie.

175"The distinctions and differences are amplified online."

CAMPBELL, HEIDI A. *When Religion Meets New Media*. New York: Routledge, 2010.

oblasti:

- priame prenosi z bohoslužieb a liturgických slávení;
- modlitba a duchovné čítania s využívaním on-line služieb;
- distribúcia on-line médií s duchovnou tematikou v rozličných formátoch;
- on-line vyučovanie a formácia;
- spoločná modlitba a chvály s využitím masmédií a IKT.

Priame prenosi z bohoslužieb a liturgických slávení sa začali realizovať v prvej polovici dvadsiateho storočia. Magistérium Cirkvi k nim taktiež zaujalo svoj postoj, ktorý sa – s postupným chápaním miesta prenosov v živote Cirkvi i s rozvojom technológií – postupne vyvíjal až do dnešného stavu.¹⁷⁶

Po novembrových udalostiach v roku 1989 bola Katolícka cirkev na Slovensku postavená aj pred možnosť angažovať sa v tejto oblasti. Bolo to umožnené nielen demokratizáciou spoločnosti a celkovou klímou, v ktorej bola Cirkev braná za jednu z aktívnych zložiek premeny spoločnosti, ale i vnímaním potreby využívania masmédií predstaviteľmi Cirkvi.¹⁷⁷

V tomto kontexte sa začali realizovať programy náboženskej redakcie Slovenskej televízie a Slovenského rozhlasu¹⁷⁸, v rámci ktorých boli a sú vysielané priame prenosi z bohoslužieb, liturgických slávení a dôležitých náboženských podujatí.

Nezávisle od vysielania priamych prenosov bohoslužieb vo verejnoprávnych médiách sa

¹⁷⁶Viac o tejto problematike je uvedené v kapitolách 3.4.6 až 3.6.2.

¹⁷⁷Na najvyššej úrovni išlo predovšetkým o J. Em. Jána kardinála Korca, ktorý ešte pred erigovaním Konferencie biskupov Slovenska (23. marca 1993) bol prirodzenou autoritou a vedúcou postavou slovenských biskupov. Veľkou mierou – osobitne pre vznik Rádia Lumen – prispeli aj aktivity biskupov Mons. Pavla Hnilicu a Mons. Rudolfa Baláža.

¹⁷⁸V súčasnosti RTVS.

rozvíja aj vysielanie v katolíckych médiách¹⁷⁹ – Televízii Lux¹⁸⁰ a v Rádiu Lumen¹⁸¹, pričom programová ponuka v tejto oblasti nielenže nestagnuje, ale sa i rozvíja. Ukázalo sa totiž¹⁸², že medzi veriacimi je nielen veľký záujem o prenos bohoslužieb, ale že prostredníctvom pravidelného sledovania týchto prenosov zo sv. omší i z pobožností sa starší, hendokepovaní, imobilní, či chorí veriaci zapájajú do bohoslužieb, modlia sa pobožnosti a posväcujú sa Božím slovom.

Logickým krokom v kontexte virtuálneho sveta je i rozšírenie ponuky priamych prenosov do kybernetického priestoru. Televízia Lux i Rádio Lumen streamujú¹⁸³ svoj program prostredníctvom internetu¹⁸⁴ a súčasne rozširujú ponuku svojho vysielania okrem

179Vysielanie Rádia Lumen sa rozbehlo v máju 1993, pričom pôvodná duchovná polhodinka (prenos bohoslužby slova zo sv. omše) sa zmenila na pravidelný prenos svätej omše, ktorý dlhodobo patrí na špičku rebríčka počúvanosti relácií Rádia LUMEN.

Rádio LUMEN od svojich začiatkov po súčasnosť [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.lumen.sk/historia.html>>

180Televízia LUX je katolíckou televíziou, ktorá je ovocím spolupráce Konferencie biskupov Slovenska a LUX communication. Ponúka program v súlade s náukou a životom Katolíckej cirkvi. Jej cieľom je prinášať ľuďom možnosť poznávania a posilnenia sa vo viere, z ktorej môžu čerpať silu do prežívania každodenného života.

Dostupné na internete: <<http://www.tvlux.sk/>>

181Rádio LUMEN je rozhlasová stanica s evanjelizačným charakterom. Vlastníkom je Katolícka cirkev na Slovensku v jej štruktúrach - diecézach. Chce slúžiť ako jej dielo na poučenie a oddych všetkých, ktorí ho počúvajú. Funguje ako súkromná spoločnosť s licenciou na vysielanie.

Dostupné na internete: <<http://www.lumen.sk/>>

182Spätná väzba od kňazov z pastorácie sa v tomto premietla i do synodálnych dokumentov Košickej arcidiecézy a Spišskej diecézy.

183Streaming (z anglického stream – prúd) je technológia kontinuálneho prenosu audiovizuálneho materiálu medzi zdrojom a koncovým užívateľom. V súčasnej dobe streaming slúži predovšetkým k prenášaní audiovizuálneho obsahu po internete.

Streaming [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://sk.wikipedia.org/wiki/Streaming>>

184Podieľali sme sa na sprevádzkovaní prvej technológie TV Lux pre streamovanie programu televízie cez internet. Taktiež sme zabezpečovali internetovú časť prvých priamych prenosov TV Lux (ešte v spojení s TV Noe) z bohoslužieb mimo štúdií TV Lux (z Katedrály sv. Martina, z UPC v Mlynskej doline, z Jezuitského kostola v Bratislave, či zo slávnosti Najsvätejšieho Kristovho tela a krvi z Primaciálneho námestia v Bratislave).

Ako idú prenosy? [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://christ-net.sk/node/100>>

satelitného pokrytia aj na ponuku poskytovateľov obsahu.¹⁸⁵

Ďalší posun vo využívaní prostriedkov virtuálneho sveta tvoria technológie streamovania prostredníctvom sociálnych služieb (YouTube¹⁸⁶, Facebook,...) a spolu s nástrojmi archivácie možnosť ponúkať prenosy aj zo záznamu, resp. video on demand¹⁸⁷.

Zaujímavým počínom v tejto oblasti sú i aktivity niektorých farností, či konkrétnych kňazov, ktorí svoje príhovory a homílie ponúkajú on-line nielen vo formáte pdf (obdobe tlačenej verzie), ale prostredníctvom audio formátov a podcastov (mp3, ogg,...).¹⁸⁸ Treba povedať, že oblasť audio záznamov kázni dostupných na internete je vo veľkej miere doménou protestantských denominácií a ich menších spoločenstiev, ktoré tak supľujú ťažšiu geografickú dostupnosť svojich spoločenstiev, resp. fluktuáciu kazateľov, ktorí sú pozývaní na kázanie do jednotlivých zborov.¹⁸⁹

S modernými technológiami sociálnych služieb sa otvára možnosť pre priame prenosy a streamovanie podujatí aj pre ďalšie subjekty, ktoré nemajú technologické zázemie, či odborníkov na úrovni TV Lux a Rádia Lumen. S priamymi prenosmi z náboženských podujatí tak začínajú experimentovať nielen ďalšie subjekty Cirkvi (napr. KBS a jednotlivé diecézy), ale aj organizátori rôznych podujatí, aktivít pre mladých a náboženských stretnutí.

185Ide prevažne o poskytovateľov telefónnych a internetových služieb, ktorí svoju ponuku rozšírili o poskytovanie obsahu, t.j. televíznych i rozhlasových služieb a čím ďalej, tým častejšie aj o poskytovanie mediálneho obsahu na požiadanie (video on demand, videotéky, archívy vysielania...).
Triple Play [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Triple_Play>

186Možnosti *YouTube* pre svoje homílie a príhovory intenzívne využíva napr. bratislavský pomocný biskup Mons. Jozef Hal'ko, ktorý prevádzkuje vlastný oficiálny kanál.

Dostupné na internete: <<https://www.youtube.com/channel/UC7k0fPYCiNv6VPQ2C1InccQ>>

187Video on-demand je označenie pre selektívne sledovanie mediálneho obsahu na základe voľby (či už časovej alebo programovej) miesto sledovania priameho živého vysielania.

Video on demand [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/wiki/Video_on_demand>

188Např. kázne z pútnického miesta Staré Hory, z farnosti Skalica, Bratislava – Podhradie,....

189V katolíckom prostredí sme sa viackrát stretli s nepochopením usporiadateľov náboženských podujatí, keď sme ponúkali možnosť pomôcť so šírením audio záznamov, resp. iných formátov kázni, duchovných príhovorov a vyučovania pozvaných – často zahraničných – exercitátorov.

Už od prvej programovej štruktúry a vysielania Rádia Lumen boli *modlitba a duchovné čítania s využívaním on-line služieb* dostupné poslucháčom. Podobne sa stali súčasťou ponuky TV Lux. Samozrejme išlo o možnosť počúvať liturgické, či iné duchovné čítania a pripojiť sa k modlitbe, ktorá bola priamym prenosom alebo zo záznamu vysielaná.

Úplne nový rozmer prichádza s nástupom internetu, v rámci ktorého vzniklo viacero projektov (niektoré i zanikli), z ktorých tie najúspešnejšie sú veľmi intenzívne využívané veriacimi.

V rámci rôznych portálov i webových stránok vydavateľstiev vo väčšej, či menšej miere existovalo, resp. existuje pravidelné duchovné čítanie.¹⁹⁰

Na margo zamyslení, či duchovných čítaní, ako častí väčších celkov, resp. portálov treba uviesť, že takmer vždy ide o proporcionálne najnavštevovanejšie časti portálov, ktoré svoju popularitu čerpajú z pravidelnosti, malej veľkosti a obsahovej ucelenosti komunikovaného posolstva.

Potenciál v tejto oblasti vníma i Konferencia biskupov Slovenska, ktorá e-mailovou formou posiela zamyslenia k rôznym príležitostiam.¹⁹¹

Všetky tieto aktivity vo virtuálnom svete však svojím dosahom a intenzitou vyžívania

190Ide napr. o meditácie redakcie časopisu Slovo medzi nami. Tieto meditácie boli ponajprv voľne dostupné prostredníctvom webových stránok, aktuálne sú spoplatnené a dostupné emailom.

Dostupné na internete: <<http://www.smn.sk/mail.php3>>

Niektoré iné portály ponúkajú zamyslenia a duchovné slovko voľne dostupné už celé roky, napr. už jedenásty rok rubrika *Kolovrátok* na portáli *Christ-Net.Sk*.

Dostupné na internete: <https://christ-net.sk/o_kolovratku>

191Aktuálne ide o projekt Zamyslenia KBS, ktorého súčasťou sú zamyslenia na každý deň pre pôst a advent. Projekt nadväzuje na podobné projekty z minulosti. Prvým z nich bola letná interaktívna duchovná podpora putovania relikvie sv. Cyrila v USA a Kanade (2013), ďalším zamyslenia na adventnú alebo vianočnú tému (2013). Neskôr to boli pôstne myšlienky súčasného Svätého Otca (2014), a potom adventné zamyslenia sv. Jána Pavla II. (2014). V rámci Roka zasväteného života sa konal Pôst zo zasvätenými (2015) a v rámci Svätého roku milosrdenstva Advent s Konferenciou biskupov Slovenska (2015). V rámci pôstu tohto roka (2016) to boli myšlienky so sv. Teréziou z Lisieux, ktorej relikvie putovali po Slovensku. V Advente 2016 to boli myšlienky od rôznych autorov, ktoré pripomínali veľkú úlohu Panny Márie. Tieto myšlienky boli vybrané pri príležitosti 100. výročia zjavení Panny Márie vo Fatime, ktoré si pripomíname práve tento rok – 2017.

O projekte [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://zamyslenia.kbs.sk/sekcia/oprojekte>>

presahujú dva projekty – *Liturgia hodín* a *Liturgický kalendár a liturgické čítania*.

Liturgia hodín (Breviar.Sk), ktorý ako samostatný projekt¹⁹² vznikol v roku 1999, je elektronickou verziou breviára, t.j. knihy obsahujúcej texty Liturgie hodín¹⁹³. Projekt sa postupne rozvíjal až do dnešnej prepracovanej podoby, ktorá plne nahrádza tlačený breviár, používa schválené liturgické texty, zdrojové kódy sú k dispozícii on-line¹⁹⁴, ponúka aplikácie pre mobilné platformy a off-line používanie, je zastrešený KBS a rozšíril sa do medzinárodnej podoby, keď na základe technológií a know-how Breviar.Sk vznikol on-line breviár v českej a maďarskej jazykovej mutácii¹⁹⁵.

Liturgia hodín v elektronickej podobe patrí v súčasnosti k najintenzívnejšie využívaným projektom vo virtuálnom svete. Denne ho používajú a prostredníctvom neho sa modlia modlitbu Liturgie hodín tisíce kňazov a veriacich na Slovensku, v Česku i v Maďarsku¹⁹⁶.

Liturgický kalendár a liturgické čítania vznikli ako samostatný projekt¹⁹⁷ v roku 1997. Ide o elektronickú verziu liturgických čítaní Katolíckej cirkvi na každý deň (rímskokatolícke i gréckokatolícke texty). Podobne ako Breviar.Sk aj tento projekt sa postupne rozvíjal až

192Autorom Breviar.Sk je Mgr. Juraj Vidéky, ktorý celú technológiu vyvinul a ponajprv za pomoci serverov Christ-Net.Sk, neskôr Kbs.Sk, ju uviedol do prevádzky. Na neskoršom vývoji participovali i ďalší, či už ide o aplikácie pre mobilné platformy alebo inojazyčné verzie.

193Liturgia hodín (resp. posvätné oficium) je denná modlitba Katolíckej cirkvi latinského obradu (rímskokatolíci). Modlia sa ju kňazi, rehoľníci a aj laici.

194Zdrojové kódy na generovanie modlitieb sú k dispozícii na open-source portáli pre vývojárov GitHub. Dostupné na internete: <<https://github.com/breviar-sk/Liturgia-hodin-online>>

195Liturgia hodín online (slovensky): <<https://lh.kbs.sk/>>

Liturgie hodin online (česky): <<http://breviar.cz/>>

Az Imaórák Liturgiája (magyar): <<http://zsolozsma.katolikus.hu/> resp. <https://lh.kbs.sk/hu/>>

196Slovenskú verziu mesačne pravidelne používa cca. 2500 ľudí. Spolu s nepravidelnými návštevníkmi ide o cca. 3500 používateľov mesačne. Využívanie má mierne stúpajúcu tendenciu. Zaujímavosťou sú pravidelné prístupy zo zahraničia (Ukrajina, Rusko, Poľsko, Nemecko, Taliansko,...).

Statistika pre www.breviar.sk (uzol 1) [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://lh.kbs.sk/stats/>>

197Autorom Liturgického kalendára je Ing. Matúš Brilla, ktorý celú technológiu vyvinul a ponajprv ako samostatný projekt, neskôr ako súčasť portálu Christ-Net.Sk a nakoniec pod záštitou Kbs.Sk ju spravuje až doteraz.

Liturgický kalendár a liturgické čítania sú dostupné na internete: <<https://lc.kbs.sk/>>

do dnešnej prepracovanej podoby, ktorá je komplementárna s liturgickými textami v lekcionároch, používa schválené liturgické texty, ponúka aplikácie pre mobilné platformy i off-line používanie a je zastrešená KBS.

Liturgický kalendár s liturgickými čítaniami patrí popri elektronickom breviári a niektorých sídlach na sociálnych sieťach k najintenzívnejšie využívaným projektom na internete.

Zaujímavým fenoménom je rast počtu veriacich, ktorí prichádzajú na sväté omše už oboznámení, resp. pripravení na bohoslužbu slova. Väčšina z nich využíva práve Liturgický kalendár a jeho čítania na oboznámenie sa s textami, ktoré budú súčasťou bohoslužby, prípadne na hlbšiu prípravu – či už prostredníctvom on-line Svätého písma¹⁹⁸, s ktorým je Liturgický kalendár prepojený, alebo cez ďalšie zdroje.

Ponajprv tento spôsob vzdialenej prípravy na sv. omšu využívali veriaci technologicky zdatní a prevažne mladší. V súčasnosti však badať rozširujúce sa zastúpenie starších ročníkov, ktoré – ak majú k dispozícii domáci počítač, tablet alebo smartphone – bývajú v tejto príprave dôsledné.

Po novembrových udalostiach bola tlač vnímaná ako privilegované masmédiu pre pôsobenie Cirkvi. I keď vďaka viacerým vizionárom¹⁹⁹ sa obzor postupne rozširoval k elektronickým médiám (ponajprv rádio, audiovizuálne diela a televízia), tlač ako prostriedok SKP stále tvorí jeden z pilierov masmediálneho pôsobenia.

S nástupom prostriedkov virtuálneho sveta aj vydavateľstvá, producenti a distribútori tlače začali využívať toto médium a započína *distribúcia on-line médií s duchovnou tematikou v rozličných formátoch*.

S rozvojom webu, ako konkrétnej technológie internetu tak vznikajú elektronické časopisy, ktoré by iným spôsobom nedokázali existovať, keďže by nedokázali finančne, personálne i technologicky zabezpečiť sadzbu, tlač a distribúciu tlačovín.

Viaceré časopisy a vydavateľstvá začali ponúkať elektronickú verziu svojej produkcie

198Autorom on-line verzie Svätého písma, ktorú zastrešuje KBS, je taktiež Ing. Matúš Brilla.

199Ide o už spomenutých biskupov Pavla Hnilicu a Rudolfa Baláža, kardinála Jána Korca a pionierov v masmediálnej oblasti – v USA pôsobiaceho p. Juraja Töröka, diecézneho kňaza Juraja Drobného a jezuitu p. Félixu Litvu.

LUX IN TENEBRIS Svetlo v tmách [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.kaplanka.sk/dimenzie/apr98/5lux.htm>>

i napriek tomu, že etablovanie vo virtuálnom svete sa rodilo (a rodí) veľmi ťažko²⁰⁰. Mnohé printové médiá nedokážu nájsť správny *biznis model* svojho fungovania na internete.²⁰¹ Preto sa zdráhajú publikovať v elektronických formátoch, či už ide priamo o obsah na internete, alebo využívanie ďalších formátov, medzi ktoré patria elektronické publikácie, podcasty, audio a video záznamy a pod. Vo všeobecnosti sa dá povedať, že v súčasnosti je prelomená určitá prvá bariéra voči virtuálnemu svetu a vydavateľstvá sú prítomné na internete minimálne v rovine informovania o svojej činnosti a v ponuke zakúpenia si tlačenej a off-line formátov cez internet²⁰².

Svetlým príkladom v oblasti katolíckych vydavateľstiev je *Vydavateľstvo Don Bosco*²⁰³, ktoré od svojho vzniku v roku 1994 prešlo úctihodný kus cesty – od publikačnej činnosti a distribúcie najmä pre mladých ľudí, rodiny, vychovávateľov a kresťanské spoločenstvá, cez ponuku výroby kníh a časopisov až po audiovizuálnu tvorbu²⁰⁴ a moderné mediálne formáty. Vydavateľstvo prevádzkuje svoju vlastnú distribučnú sieť s využitím moderných prostriedkov IKT, bez ktorých by efektívne fungovanie nebolo možné. Na internete rozvíja svoj vlastný portál, na ktorom okrem informovania o svojej činnosti a ponuke, umožňuje elektronický nákup produktov so širokou podporou moderných elektronických formátov (audio, video, interaktívne CD/DVD, elektronické knihy).

Samostatnou kapitolou sú kníhkupectvá a projekty, ktorých vznik a rozvoj sa viaže na virtuálny svet. Za všetky treba spomenúť internetové kníhkupectvá *Kumran.Sk* a *Zachej.Sk*²⁰⁵, ktoré sa etablovali svojou širokou ponukou duchovnej literatúry, pričom *Kumran.Sk* aj protfóliom moderných formátov médií.

200Například využívanie internetu a internetový predaj Spolkom svätého Vojtecha.

201Záujem o elektronické formáty sa rodí veľmi pomaly.

202Samozrejme existujú aj výnimky, ako napr. časopis Impulz, ktorý pôvodne vydávalo Vydavateľstvo

Michala Vaška. Časopis je aktuálne okrem tlačenej verzie aspoň čiastočne dostupný on-line.

Dostupné na internete: <<http://www.impulzrevue.sk/>>

Podobnou cestou sa vyberá i magazín Cesta+, ktorý funguje ako internetový portál s časťami dostupnými pre predplatiteľov.

Dostupné na internete: <<http://www.cestaplus.sk/>>

203Vydavateľstvo Don Bosco je dostupné na internete: <<http://www.donbosco.sk/>>

204Vydavateľstvo spolupracuje s talianskou produkčnou spoločnosťou Lux Vide a pripravuje relácie pre TV Lux.

205Internetové kníhkupectvo Kumran.Sk je dostupné na internete: <<http://www.kumran.sk/>>

Internetové kníhkupectvo Zachej.Sk je dostupné na internete: <<http://www.zachej.sk/>>

V oblasti on-line médií s duchovnou tematikou treba spomenúť i veľké množstvo farských, rehoľných a komunitných časopisov, či produktov, ktoré stavajú na nízkonákladových možnostiach svojho internetového fungovania – či už prostredníctvom svojich vlastných webových stránok, alebo prostredníctvom kresťanských i profánnych sociálnych sietí. Vo viacerých prípadoch ide samozrejme aj o spojenie minimálne s jednoduchou tlačenu formou publikovania, keďže mediálny záber prostredníctvom virtuálneho sveta nie je vo farnostiach dostatočný.

Využívanie prostriedkov virtuálneho sveta umožnilo aj rozvoj osobného publikovania duchovných článkov, príhovorov a meditácií. Ide predovšetkým (no nielen) o kňazov, ktorí sú v tejo oblasti aktívni. Po technologickej stránke ide o publikovanie v rámci blogovacích systémov rôznych portálov a denníkov, na vlastných webových stránkach²⁰⁶ i na sociálnych sieťach.

Vzhľadom na udalosti z posledných rokov však treba poukázať na riziko publikovania v profánnych médiách, keďže sa viackrát stalo, že niektoré články a videá boli zablokované s označením ako extrémistické, či podnecujúce k nenávisti len preto, že komunikovali náuku Cirkvi v oblasti viery, mravov, či hodnôt.²⁰⁷ Tiež existujú prípady, keď v rámci technológií redakčných systémov boli články s náboženskou, či morálnou tematikou marginalizované, aby sa zobrazovali čo najmenšiemu počtu návštevníkov. V niektorých prípadoch zohráva dôležitú úlohu aj riziko spájania publikačných aktivít s ideológiou, ktoré dané médium presadzuje.

Pre rozvoj a profesionalizáciu širokého pôsobenia v oblasti on-line publikovania treba vyzdvihnúť aj aktivity masmediálneho vzdelávania a formácie pracovníkov. Ide predovšetkým o aktivity združenia katolíckych žurnalistov *Network Slovakia*²⁰⁸ a činnosť

206Na osobnej webovej stránke publikuje napr. Mons. ThDr. Marián Gavenda, PhD., v rámci blogov portálu Postoj.Sk napr. Mons. ThDr. Ing. Jozef Jančovič, PhD., Mons. prof. ThDr. PaedDr. ICLic. Ján DUDA, PhD., ďalší kňazi na blogoch Sme.Sk, atď.

207Ako aktuálny príklad možno spomenúť zablokovanie svedectva bývalého homosexuála na videoportáli Vimeo.

Vimeo declares war, censors ex-gay testimony videos for 'inciting hatred' [on-line]. [cit. 6. apríla 2017]. Dostupné na internete: <<https://www.lifesitenews.com/opinion/vimeo-declares-war-on-websites-with-videos-on-unwanted-same-sex-attractions>>

208Network Slovakia je občianske združenie, ktoré vzniklo v roku 1998 s charakterom profesiového zoskupenia, zamerané na profesionálnu a vzájomnú podporu najmä mladých novinárov na Slovensku. Dostupné na internete: <<http://www.networkslovakia.sk/>>

Katolíckej univerzity v Ružomberku pre redaktorov, tvorcov a spolupracovníkov farských, resp. komunitných časopisov a médií. Okrem toho ponúkajú formačné a vzdelávacie možnosti v oblasti masmédií a virtuálneho sveta aj teologické fakulty.²⁰⁹ V tomto prípade však ide priamo o študentov fakúlt, ktorí sa popri inej službe pripravujú aj na pôsobenie v tejto oblasti.

Príkladom pre pôsobenie vo virtuálnom svete v on-line distribúcii médií s duchovnou tematikou je Vydavateľstvo Don Bosco a internetové kníhkupectvo Kumran.Sk, ktoré ukazujú, že v tejto oblasti je možné efektívne pôsobiť a osloviť široké spektrum záujemcov. Rozvoj využívania internetu a sociálnych sietí na farskej, resp. komunitnej úrovni i vzdelávacie a formačné aktivity pre pracovníkov v tejto oblasti sú solídny základom pre široké pôsobenie vo virtuálnom svete. To, čo je potrebné, je vôľa, ochota a primeraná technologická, materiálna, či finančná podpora.

V kontexte predstavených aktivít v oblasti priamych prenosov, on-line duchovného čítania i distribúcie médií s duchovnou tematikou nie je ľahké vymedziť priestor *on-line vyučovania a formácie*, keďže doteraz uvedené oblasti svojím obsahom do vyučovania a formácie takpovediac integrálne zasahujú. Ponímajme preto vyučovanie a formáciu v striktnejšom slova zmysle, keď máme na mysli rozmer skutočného štúdia, či samoštúdia, čo v súčasnosti vo virtuálnom svete predovšetkým znamená:

- vzdelávanie a formácia prostredníctvom katolíckych médií a distribučných kanálov;
- komunitné vyučovanie a formácia;
- systematizované vzdelávanie.

Vzdelávanie a formácia prostredníctvom katolíckych médií a distribučných kanálov v súčasnosti predstavuje najrozličnejšie formáty produkované Televíziou Lux, Rádiom Lumen, vydavateľstvami (napr. Vydavateľstvo don Bosco) a štúdiami (napr. Lux Communication). V ponuke sú predovšetkým video a audio záznamy, či priame prenosi

²⁰⁹Masmediálna komunikácia a IKT sú súčasťou výučby Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského, Teologickej fakulty Trnavskej univerzity i viacerých fakúlt Katolíckej univerzity.

prednášok a konferenčných príspevkov²¹⁰, vzdelávacie cykly²¹¹, elektronické publikácie a interaktívne CD/DVD. Podobne – ako pri popise priamych prenosov z bohoslužieb a liturgických slávení – i tu treba konštatovať, že ide o veľmi potrebnú aktivitu, keďže sa nachádzame v situácii, keď prakticky celej generácii (možno aj viacerým) chýba primerané náboženské vzdelanie a formácia. Pre mnohých je ponuka katolíckych médií a distribučných kanálov možnosťou, ako tento deficit zmenšiť. Zároveň – vzhľadom na dostupnosť vysielania TV Lux a Rádia Lumen – sa širokým masám otvára možnosť permanentnej formácie a vzdelávania v náboženskej oblasti.

Komunitné vyučovanie a formácia sú vo virtuálnom sväte späté nielen s webovými stránkami, ktoré sa duchovnému životu a vzdelávaniu venujú, ale – a to predovšetkým – so sociálnymi sieťami, medzi ktorými vyniká videoportál YouTube²¹². Nástroje, ktoré táto sociálna sieť ponúka – možnosť posilať nielen samostatné videá, ale vytvoriť tematický, či komunitný kanál, sociálne nástroje zdieľania a odoberania videí, streamovanie, t.j. priame prenosy z podujatí – z nej tvoria efektívny nástroj pre realizáciu základných foriem vyučovania, či formácie jednotlivcov i spoločenstiev.²¹³ Častokrát sa obsah YouTube vkladá aj do samostatných vzdelávacích, či formačných webových stránok.

Pôsobenie v rámci profánnych sociálnych sietí a médií prináša určité riziká. Ide nielen o už spomenutú možnú perzekúciu,

210Např. video záznamy TV Lux z biblickej konferencie Celé Písmo je Bohom vnuknuté, ktorá sa konala 1. decembra 2016 na pôde RKCMBF UK.

Dostupné na internete: <http://frcth.uniba.sk/detail-aktuality/back_to_page/rkcmbf-uk/article/cele-pismo-je-bohom-vnuknute-2tim-316-1/>

211Např. cykly Večerná univerzita, Fundamenty, Viera do vrecka na TV Lux.

Dostupné na internete: <<http://www.tvlux.sk/relacie/zoznam/>>

212Videoportál patriaci Google, ktorý pôvodne začal svoju činnosť ako samostatný projekt v roku 2005, patrí v súčasnosti k najnavštevovanejším webovým sídlam na internete a tvorí nezanedbateľný podiel z internetovej prevádzky. Každú minútu je nahraných cca. 300 hodín videa, denne je zhladených cca. 5 miliárd videí a mesačne portál navštívi cca. miliarda návštevníkov.

YouTube Company Statistics [on-line]. [cit. 6. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.statisticbrain.com/youtube-statistics/>>

213Zaujímavú osobnú skúsenosť spoločnej meditácie za pomoci videa popisuje autor príspevku The Influx of Technology in Religion na portáli TechDay.

The Influx of Technology in Religion [on-line]. [cit. 6. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://techdayhq.com/community/articles/the-influx-of-technology-in-religion>>

resp. cenzúru za prezentovanie právd viery a mravov²¹⁴, ale aj o určité riziko pomýlenia návštevníkov, keď – vzhľadom na sociálne technológie používané na týchto sieťach – sú popri navštívených stránkach automaticky ponúkané aj ďalšie zdroje (témy, videá, stránky,...), ktorých obsah býva mnohokrát nezlučiteľný s katolíckou vieroukou a mravmi.

I napriek týmto rizikám by však bolo chybou nevyužiť ich potenciál a možnosť prítomnosti na nich, keďže osobitne pre mladšie ročníky sa sociálne siete stávajú primárnym nástrojom vyhľadávania a zdrojom informácií.

Systematizované vzdelávanie vo virtuálnom svete je v súčasnosti doménou školstva, osobitne vysokoškolského. Ide predovšetkým o distančné vzdelávanie²¹⁵ vo všeobecnosti a špecificky o e-learning²¹⁶. Distančné vzdelávanie v súčasnosti začína nahrádzať externé formy štúdia na vysokých školách. E-learning tvorí hlavný nástroj distančného vzdelávania, no uplatňuje sa i pri iných formách edukácie.

Distančné vzdelávanie a e-learning podporujú permanentnú formáciu a vzdelávanie nezávislé na veku, sú vysoko interaktívne a zahŕňajú širokú paletu pedagogických možností pre zvládnutie predkladaných tém.

Napriek tomu, že ide o mocné a efektívne nástroje vzdelávania, ich využitie na Slovensku je v porovnaní so špičkovými univerzitami a vzdelávacími zariadeniami vo svete ešte len

214Množia sa prípady blokovania a cenzúry webov, prednášok, blogov a videí s označením ako extrémistické, či podnecujúce k nenávisti len preto, že komunikovali náuku Cirkvi v oblasti viery, mravov a hodnôt.

215Distačné vzdelávanie je multimediálna forma riadeného štúdia, ktoré využíva v plnej miere prostriedkov IKT, podporuje samoštúdium, vzdelávanie dospelých i individuálny priebeh vyučovania.

Distanční vzdělávání [on-line]. [cit. 6. apríla 2017].

Dostupné na internete: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Distan%C4%8Dn%C3%AD_vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD>

216E-learning je termín, ktorým označujeme kognitívne vedecké princípy efektívneho vyučovania využívajúce multimédiá a prostriedky IKT – v súčasnosti navyše v rozmere virtuálneho sveta (teda nielen ako prostriedky, či nástroje, ale aj ako kontext informačnej spoločnosti). Ide o celý súbor metód a paletu prostriedkov zabezpečujúcich priebeh vyučovania prostredníctvom IKT.

E-learning (theory) [on-line]. [cit. 6. apríla 2017].

Dostupné na internete: <[https://en.wikipedia.org/wiki/E-learning_\(theory\)](https://en.wikipedia.org/wiki/E-learning_(theory))>

v plienkach. V cirkevnom prostredí majú s e-learningom skúsenosti na RKCMF UK a Katolíckej univerzite v Ružomberku.

Na základe rozvoja využívania distančného vzdelávania a e-learningu v univerzitnom prostredí by bola škoda nevyužiť tieto nástroje²¹⁷ aj pre komplexné spracovanie teologických tém z rôznych oblastí (vierouka, biblika, morálna teológia a etika, špiritualita, psychológia, práca s médiami a pod.) a v rôznorodnej profilácii, či už by išlo o permanentnú formáciu kňazov, úzko zamerané vzdelávanie pre konkrétne skupiny, resp. oblasti pôsobenia v Cirkvi, prehľbovanie viery veriacich, alebo spracované témy pre hľadajúcich.

Ďalší rozmer osobného posväcovania vo virtuálnom svete je fenomén *spoločnej modlitby a chvál s využitím masmédií a IKT*. Ide o oblasť, o ktorej možno povedať, že vždy zostane primárne prostriedkom a nie kontextom paradigmatickej zmeny informačnej spoločnosti (o paradigmatickej zmene pojednávame v kapitole 1.2.), keďže ľudský faktor je podstatným v modlitbe a budovaní vzťahu voči Bohu a blížnym.

Technológie a virtuálny svet ako taký nemôžu suplovať reálny duchovný život a vzťahy založené na viere.²¹⁸

Virtuálny svet tak pre komunitný rozmer duchovného života ponúka:

- priestor pre zdieľanie duchovných skúseností a organizovanie spoločnej modlitby a chvál;
- mediálne podklady pre realizáciu spoločnej modlitby a chvál;
- komunikačné nástroje a prostriedky pre spoločnú modlitbu a chvály.

Priestor pre zdieľanie sa je veľmi široký – od diskusných fór, mobilnej komunikácie, a pod. až po sociálne siete a videokonferencie. Stáva sa tak miestom nielen odovzdávania

217Osobitne, ak mnohé z rozšírených technológií sú tzv. FOSS, t.j. technológie a softvér s otvoreným zdrojovým kódom, slobodným použitím a šírením, ktoré možno relatívne ľahko a s minimálnymi nákladmi využiť aj v cirkevnom prostredí.

Slobodný softvér [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://christ-net.sk/foss>>

218doc. ThDr. Michal Hospodár, PhD.: „Médiá sú nápomocné pri evanjelizácii, ale nie je v ich moci ju aj dokončiť.“

Vznik Košického exarchátu sprevádzalo napätie [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://svetkrestanstva.postoj.sk/22747/vznik-kosickeho-exarchatu-sprevadzalo-napaetie>>

skúseností, ale i miestom pozývania a organizovania duchovného života spoločenstiev a skupín. Často krát sa využíva na zbieranie podkladov pre spoločnú modlitbu (napr. texty pobožností, úmysly modlitieb, a pod.). Infomačný svet tak môže byť veľmi nápomocný zdieľaniu problémov, za ktoré sa treba modliť a duchovnej pomoci tým, ktorí to potrebujú. Na druhej strane však môže ísť aj o rizikový priestor, v ktorom sa bezprecedentným spôsobom môžu zdieľať až zneužiť informácie, ktoré by mali byť diskkrétne a patriť skôr do interného fóra.

Spociálne siete, médiá a virtuálny svet vo všeobecnosti poskytujú veľké množstvo materiálu, ktorý možno využiť pri spoločnej modlitbe a chválach. Napomáha tomu nielen technologický rozvoj, interakcia a možnosť vlastnej tvorby publikovanej na internete²¹⁹, ale aj dostupné technologické prostriedky pre použitie priamo pri liturgii, chválach a spoločných podujatiach²²⁰.

Fenomén relativizácie priestoru a času, ktorý sa podpisuje pod virtualizáciu vzťahov v informačnej spoločnosti (tieto skutočnosti opisujeme v kapitolách 2.2. a 2.3.), ponúka možnosti pre vytváranie on-line spoločenstiev, ich spoločnú modlitbu a chvály napriek geografickým vzdialenostiam a rozdielnym časovým pásmam. Vznikajú tak – prevažne malé – spoločenstvá, ktoré sa spoločne modlia. V prípade geografickej odlúčenosti tak ide nielen o využívanie IKT v rovine osobného posväcovania, ale aj o jeden zo spôsobov, ako eliminovať negatívne dôsledky virtualizácie vzťahov v ich relativizácii a hodnotovej erózii (viac sme o týchto rizikách pojednávali v kapitole 2.4.).

4.2.4. Rovina angažovania sa a aktivizmu

V kapitole 2.15. sme pojednávali o informácii ako nástroji moci vo virtuálnom svete. Ide nielen o riziko zneužitia, ale aj o celospoločenskú zmenu, ktorej vyjadrením je smerovanie k eGovernmentu²²¹ – využívania prostriedkov IKT v oblasti riadenia a fungovania štátu

219Vid' pojednanie o kyberkultúre smerujúcej k modernej kvázi orálnej spoločnosti v kapitole 2.13.

220*EasyWorship – projekcia v kostoloch* [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://mediablog.christ-net.sk/easyworship-projekcia-v-kostoloch/>>

221Pod pojmom eGovernment rozumieme využitie prostriedkov IKT pre zabezpečenie verejných služieb v krajine. V rodiacej sa informačnej spoločnosti ide o cielený presun procesov fungovania štátu a verejného života do kybernetického priestoru, predovšetkým o elektronickú formu výkonu verejnej správy prostredníctvom informačno-komunikačných technológií.

eGovernment [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://en.wikipedia.org/wiki/E-government>>

i riešenia spoločensky závažných tém, ku ktorým patrí aj hodnotový prienik, či v súčasnosti skôr stret medzi spoločenským smerovaním a náboženským životom.

Ponúka sa tak možnosť využiť potenciál IKT a jeho nástrojov pre spoločenskú angažovanosť a realizáciu demokratických nástrojov vo virtuálnom svete v nasledovných oblastiach:

- pôsobenie prostredníctvom možností eGovernmentu;
- nezávislé petičné pôsobenie;
- multispektrálne pôsobenie (emaily, diskusie, sociálne siete);
- fundraising a finančná podpora projektov, organizácií a aktivít;
- bojkotovanie, či ďalšie prvky haktivizmu.

S rozvojom *služieb eGovernmentu na Slovensku*²²² spoločnosť dostáva do rúk oficiálne nástroje pre vykonávanie štátom uznaných petícií, žiadostí, sťažností a hromadných pripomienok k zákonom. I keď napriek dikcii a zámeru zákona je praktické zavádzanie týchto nástrojov do fungovania štátnej správy veľmi pomalé, postupne sa otvára možnosť pre relevantné konanie, ktoré podľa zákona nemôžu štátne orgány ignorovať. Možnosť využitia prostriedkov IKT prakticky kedykoľvek a odkiaľkoľvek vytvára z týchto nástrojov eGovernmentu efektívne možnosti vstupovania do verejných vecí v duchu viery, kresťanskej morálky a hodnôt.

Treba však poznamenať, že tieto nástroje eGovernmentu sú nielen ťažko zavádzané do fungovania štátnej správy, ale minimálne rovnako náročne a pomaly sú uvádzané do života obyvateľstva. Je to výzva aj pre Cirkev, aby si osvojila tieto prostriedky a naučila sa ich efektívne využívať pre svoju službu a angažovanosť.

Oveľa väčšie rozšírenie má v súčasnosti *nezávislé petičné pôsobenie*, ktoré je úspešne

²²²Ide predovšetkým o dôsledky zákona č. 305/2013 Z. z. o eGovernmente (Zákon o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v jeho jednotlivých zmenách č. 214/2014 Z. z., 29/2015 Z. z., 130/2015 Z. z., 273/2015 Z. z., 272/2016 Z. z., 374/2016 Z.z.) – rozširovanie služieb dostupných prostredníctvom portálu Slovensko.Sk a zvyšovanie penetrácie čipových občianskych preukazov (eID) umožňujúcich vykonávať operácie s kvalifikovaným elektronickým podpisom (KEP).

Zákon č. 305/2013 Z. z. [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.epi.sk/zz/2013-305>>

využívané viacerými náboženskými organizáciami v slovenskom²²³, európskom i celosvetovom meradle²²⁴.

Vo viacerých prípadoch – predovšetkým na lokálnej úrovni – ide o využívanie petičných webových platforiem pre konanie petícií a hromadných pripomienok. Viackrát sa preukázala efektívnosť týchto nástrojov, keď v pomerne krátkom čase, resp. šibeničných termínoch predkladateľov zákonov sa podarilo naplniť kvóty pre hromadné pripomienky, ktorými sa zo zákona museli štátne orgány zaoberať.

V európskom a celosvetovom meradle ide skôr o organizácie, ktorých výtlak umožňuje využívanie vlastných elektronických nástrojov, t.j. vlastné petičné platformy a informačné kanály. Rozsah ich činnosti umožňuje angažovanie sa v oblastiach pro-life, hodnôt a ľudských práv kdekoľvek vo svete a prakticky okamžite na základe informovania prostredníctvom emailov a sociálnych sietí.

Vďaka pôsobeniu slovenských kresťanských organizácií, ktoré si osvojili využívanie petičných nástrojov pre svoje pôsobenie, sa tieto možnosti pomaly dostávajú do povedomia veriacich a prinášajú aj prvé ovocie (predovšetkým hromadné pripomienky). Plnému využitiu ich potenciálu však bráni v niektorých prípadoch technologická bariéra (jeden z *digital divide*), bariéra informačná (lepšia informovanosť o aktivitách) a nadnárodnom meradle často i bariéra jazyková (ide prevažne o aktivity v angličtine).

Interaktívnosť moderných prostriedkov virtuálneho sveta, osobitne sociálne médiá, umožňujú efektívne reagovať a argumentovať v celom spektre názorovej komunikácie, propagandy i hodnotových stretov.

Pozitívom je existencia mnohých hodnotných reakcií, ktoré neraz presahujú informačnú hodnotu pôvodnej správy a schopnosť reagovať na postoje, či informácie, ktoré nie sú

223Aktívne sú predovšetkým pro-life organizácie združené vo *Fóre života*, *Fóre kresťanských inštitúcií* a pod.

224V pôvodne európskom, no dnes celosvetovom meradle môžeme spomenúť *CitizenGo*, ktorá – pôvodne vychádzajúc z Madridu a európskych pro-life reálií – sa v súčasnosti angažuje po celom svete a s pomocou prostriedkov IKT i fundraisingu (elektronicky posielanou finančnou podporou pre zabezpečenie aktivít a charitu) svojimi aktivitami presahuje virtuálny svet (napr. *FreeSpeechBus* v Európe i v USA, pomoc v Iraku a pod.).

Dostupné na internete: <<http://citizengo.org/>>

pravdivé, resp. môžu byť zmanipulované.

Negatívom býva komunikácia, v ktorej sa miesto poctivej argumentácie alebo svedectva útočí na názorových oponentov (argumentácia *ad hominem*), prípadne sa celá debata dostáva do neetickej roviny.²²⁵

Celkovo možno povedať, že takto predstavené *multispektrálne pôsobenie* môže byť efektívnym hlasom veriacich a odpoveďou na množiace sa mediálne manipulácie i šírenie protikresťanských hodnôt v spoločnosti. Význam reakcií ľudí, ich argumentácií a postojov si mnohokrát uvedomujú aj prevádzkovatelia médií²²⁶, čoho výsledkom je množiace sa blokovanie diskusií pod článkami, resp. ostrakizovanie veriacich a ich názorov.

S rozvojom komunikačných nástrojov a možností elektronických platieb sa dostáva do popredia aj fenomén *fundraisingu*²²⁷ v kontexte *finančnej podpory rôznorodých projektov, organizácií a aktivít*. Ide o efektívny nástroj podpory náboženských, pro-life,

225Ako príklad možno uviesť neetické emailové reakcie zasielané pracovníkom Štátneho ústavu pre kontrolu liečiv (ŠÚKL) pri povoľovaní predaja potratovej tabletky.

226Nielen prevádzkovatelia médií, no najnovší vývoj v Európe vzhľadom na ideologický boj na nadnárodnej úrovni smeruje k štátnym zásahom voči prevádzkovateľom sociálnych sietí a médií pre blokovanie tzv. falošných správ (fake news) a nenávisťných prejavov (hate speech). Je zrejmé, aké nebezpečenstvo zo zneužitia nedobre nastavenej legislatívy plynie, keď už viackrát boli týmto spôsobom blokované kresťanské, pro-life i sociálne aktivity. Lídrmi v tejto oblasti sú vlády Nemecka (ohľadom fake news) a Francúzska (ohľadom blokovania pro-life a prorodinných aktivít):

Germany calls for EU laws on hate speech and fake news [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://euobserver.com/foreign/137521>>

Germany approves bill curbing online hate crime, fake news [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.usatoday.com/story/news/world/2017/04/05/germany-approves-bill-curbing-online-hate-crime-fake-news/100062106/>>

France bans pro-life websites that do not 'openly state' they are pro-life [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.catholicherald.co.uk/news/2017/02/17/france-bans-pro-life-websites-that-do-not-openly-state-they-are-pro-life/>>

227Fundraisingu je označenie pre elektronicky zbieranú finančnú podporu. Ide o proces získavania dobrovoľných finančných, či iných príspevkov od jednotlivcov, firiem, organizácií i štátnych inštitúcií. Primárne ide o získavanie prostriedkov pre neziskové, či charitatívne organizácie, no dnes sa tento termín používa aj na získavanie investícií a potrebného kapitálu aj pre ziskové organizácie.

Fundraising [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://en.wikipedia.org/wiki/Fundraising>>

sociálnych, rodinných, paliatívnych, či iných organizácií, ktoré pôsobia vo virtuálnom svete. Fundraising umožňuje efektívne a rýchlo podporovať charitatívne a náboženské diela na celom svete.

Keďže fundraising je vo väčšine prípadov založený na elektronických platobných transakciách, vzhľadom na existujúcu legislatívu, riziká počítačovej kriminality i technologickú náročnosť správnej implementácie platobných mechanizmov, ide prevažne o využívanie platobných brán, resp. systémov na bezpečné elektronické platby na internete.²²⁸ Dôsledkom tejto – v súčasnosti nutnosti – je závislosť na profánnych službách, čo môže viesť k zablokovaniu ich využívania z dôvodov ideologických alebo legislatívnych.²²⁹

Fundraising a elektronická finančná podpora projektov a organizácií môžu v budúcnosti tvoriť zaujímavý rozmer kresťanskej angažovanosti vo svete, v súčasnosti však širšiemu rozšíreniu bráni slabé povedomie o jeho možnostiach, nízke využívanie kresťanskými organizáciami na Slovensku (vo svete je to lepšie), ekonomická situácia veriacich a nízka penetrácia vhodných služieb (napr. PayPal).

Haktivizmus sme v kontexte informácie ako nástroja moci spomínali v kapitole 2.15 s tým, že ide o moderný fenomén využívania prostriedkov IKT na politické protesty a ciele. Ide o prerastanie občianskej angažovanosti do informačnej kultúry a virtuálneho sveta. Prakticky všetko, čo je v tejto podkapitole uvedené, možno zaradiť k prejavom a formám haktivizmu. Vo vyhranenom slova zmysle ešte môžeme doplniť dve formy:

- bojkotovanie;
- násilný haktivizmus s využitím prostriedkov elektronického boja.

Bojkotovanie je spôsobom vyjadrenia postoja k spoločenským témam, voči konkrétnym ľuďom a organizáciám. Vo virtuálnom svete sa využíva ako účinný nástroj tam, kde bojkotovaný subjekt – jeho spoločenská váha alebo profit – je závislý od návštevnosti,

228Využívajú sa platobné brány, ktoré ponúkajú jednotlivé banky, platobný systém *PayPal* a elektronickú úhradu prostredníctvom kreditných alebo debetných kariet (Visa, MasterCard,...). Zatiaľčo platobné brány a *PayPal* môžeme doporučiť, realizáciu platieb prostredníctvom kreditných alebo debetných kariet na webových stránkach organizácií nedoporučujeme vzhľadom na vysoké riziko úniku informácií a ich následného zneužitia pre podvodné finančné transakcie.

229Viackrát k zablokovaniu i prišlo, napr. v prípade služby *PayPal*.

resp. interakcie vo virtuálnom svete. Dôsledkom môže byť zníženie návštevnosti, obmedzenie konzumovania mediálnych produktov a pod.

Treba povedať, že bojkot ako konkrétna forma angažovania sa žne úspech skôr v proticirkevných kruhoch, ktoré týmto spôsobom viackrát úspešne vo svete atakovali náboženské subjekty, resp. organizácie zastávajúce prirodzené alebo evanjeliové hodnoty. V našich končinách je asi hlavným problémom nízka miera previazanosti medzi náboženským životom, resp. deklarovanou vierou a reálnym správaním sa vo virtuálnom priestore u majority obyvateľstva.

Nakoniec by sme chceli spomenúť aj násilný haktivizmus s využitím prostriedkov elektronického boja, ktorý je niekedy ťažko odlíšiteľný od niektorých foriem kybernetického terorizmu. Našťastie treba povedať, že uvedený spôsob angažovania v cirkevnom prostredí – vzhľadom na jasné morálne negatíva – nie je praktizovaný. Skôr sa stretáme s narastajúcim využívaním týchto prostriedkov v útokoch proti cirkevným a náboženským organizáciám vo virtuálnom svete.²³⁰

Násilný haktivizmus atakujúci cirkevné organizácie je realitou, s ktorou sa budeme – možno v narastajúcej miere – potýkať i naďalej. Dôležité je, aby sme sa vedeli prispôbiť tejto realite efektívnym implementovaním prostriedkov kybernetickej bezpečnosti, zvyšovaním povedomia o počítačovej bezpečnosti a snahou autenticky žiť vieru, aby prípadný únik informácií nedával priestor pre zverejňovanie skutočností, ktoré by mohli poškodiť služby a pôsobeniu Cirkvi vo virtuálnom svete.

230Aktuálne rezonuje sociálnymi sieťami prípad hacknutia blogov *CitizenGo* a únik informácií predstaviteľov *HazteOir*, za ktorými stojí hackerská skupina *ACABGang* hlásiaca sa k LGBT ideológii. Táto skupina postupne zverejňuje nielen privátne dokumenty spomenutých organizácií, ale i osobné dokumenty ich predstaviteľov.

5. Cirkev a virtuálny svet

Analýzou súčasného stavu a pôsobenia Cirkvi vo virtuálnom svete by sme chceli zaklíčiť náš pohľad na virtuálny svet, aby sme tak predostreli primeraný analytický základ pre návrhy a realizáciu formačných, pastoračných a evanjelizačných plánov i zámerov Cirkvi.

5.1. Súčasné pôsobenie Cirkvi vo virtuálnom svete

Pre uchopenie súčasného pôsobenia Cirkvi vo virtuálnom svete môžeme využiť rozdelenie oblastí pôsobenia podľa *Pastoračného a evanjelizačného plánu Katolíckej cirkvi na Slovensku pre roky 2001-2006*²³¹:

- oficiálne cirkevné médiá;
- verejnoprávne médiá;
- médiá vo vlastníctve Cirkvi alebo Cirkvou založených a kontrolovaných organizácií;
- médiá, ktoré sa oficiálne hlásia k Cirkvi.

5.1.1. Oficiálne cirkevné médiá

Oficiálnym orgánom reprezentujúcim v kontakte s médiami a so svetom slovenskú katolícku Cirkev je primárne *Tlačová kancelária Konferencie biskupov Slovenska* na čele s hovorcom KBS. Medzi oficiálne orgány môžeme popri TK KBS rátať aj jednotlivé biskupské úrady s ich hovorcami.

Záver kapitoly 4.2.1, venujúcej sa spravodajskej a informačnej rovine využívania IKT v Cirkvi, sa dotýka i pôsobenia TK KBS ako v súčasnosti tretej najväčšej domácej tlačovej agentúry po TASR a SITA, pričom tieto tri sú jediné reálne dlhodobo pôsobiace tlačové kancelárie na Slovensku.

Správnosť rozhodnutia KBS z roku 1993 o zriadení Informačnej kancelárie KBS

231SKP a IKT sa venuje kapitola 1.6 *Masmédiá – prostriedky spoločenskej komunikácie*.

Pastoračný a evanjelizačný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku pre roky 2001-2006 [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-kbs/c/pastoracny-a-evanjelizacny-plan-katolickej-cirkvi-na-slovensku-2001-2006>>

a rozhodnutia z roku 1996 o jej pretvorení na TK KBS²³² potvrdzuje vývoj posledných rokov, v ktorých sa prehĺbuje disproporcia medzi realitou cirkevných udalostí a spôsobom informovania o nich v profánnych médiách. Súčasne sa rozširuje spektrum udalostí a dostupných informácií, ktoré sú predmetom agentúrneho spracovania a podkladom pre rozličné mediálne formáty ponúkané TK KBS. Potvrdzuje sa tak správnosť rozhodnutia prevádzkovať vlastnú tlačovú agentúru, ktorá by systematickým a profesionálnym spôsobom informovala o živote a náuke Cirkvi, oficiálnych vyjadreniach jej predstaviteľov a vice versa predkladala cirkevným predstaviteľom i ostatným záujemcom seriózný prehľad mediálneho obsahu týkajúceho sa života Cirkvi a jej pôsobenia v spoločnosti.

Schopnosť kontinuálne produkovať spravodajstvo zo života miestnej Cirkvi a informovať o udalostiach Cirkvi univerzálnej si vyžaduje stabilný kolektív tvorcov, ich profiláciu a odbornú erudovanosť, technologické zabezpečenie, manažérsku víziu, tím spolupracovníkov i dostatočne udržiavané informačné kanály.

Z pohľadu využívania prostriedkov IKT ide o modernú tlačovú agentúru, ktorá v rámci zdrojov, čo má k dispozícii, produkuje širokú škálu mediálnych formátov: webové stránky s primeranými informačnými kategóriami, mailinglisty, podcasty, iTunes, elektronické knihy, Twitter, Instagram a Facebook. Na videoportáli YouTube nie je TK KBS zastúpená, avšak vyvažuje to ponukou videí realizovaných v spolupráci s TV Lux a distribuovaných prostredníctvom svojich webových stránok, iTunes a Facebooku.

Dlhodobu možnosť TK KBS hodnotiť navyšosť pozitívne ako agentúru, ktorá si poctivo plní svoju úlohu a zároveň rozširuje portfólio technológií a formátov, ktoré ponúka. Vytknúť možno po obsahovej stránke záber zahraničného spravodajstva, ktorý by bolo vhodné rozšíriť a určitú disproporciu množstva agentúrnych správ, ktoré sú zverejňované v jednotlivých formátoch.²³³

Pre budúci rozvoj a fungovanie TK KBS je treba zabezpečiť dostatočné ľudské i finančné zdroje, čo bude možné len vďaka i naďalej vzrastajúcemu chápaniu významu médií a vlastného spravodajstva vo virtuálnom svete vedením KBS.

Stav tlačových orgánov jednotlivých biskupstiev na Slovensku je odlišný a líši sa prípad

232 KOVÁČIK, J. TK KBS – prepájanie aktivity Cirkvi a médií. In: *Plnia kresťanské médiá v Slovenskej spoločnosti svoju úlohu?* Bratislava, 2005, str. 43 – 53.

233 Žiadalo by sa napríklad rovnomerné zastúpenie publikovaných správ na webovej stránke TK KBS, Facebooku a Twitteri.

od prípadu. Okrem Bratislavskej arcidiecézy a Banskobystrickej diecézy všetky ostatné majú zriadený úrad hovorca. Prakticky každý biskupský úrad sa snaží prinášať aktuálne správy zo života diecézy vo viacerých formátoch, ako uvádzame v tabuľke č. 1.²³⁴

(Arci)diecéza	Web	FB	TW	YT	G+	MK	Hov
Bratislavská arc.							
Trnavská d.							
Nitrianska d.							
Žilinská d.							
Banskobystrická d.							
Košická arc.							
Spišská d.							
Rožňavská d.							
Košická ep.							
Prešovská arc.							
Bratislavská ep.							
Ordinariát OS a OZ							

Tabuľka č. 1 – informačné formáty jednotlivých diecéz.²³⁵

Výber sledovaných formátov tabuľky poukazuje na potrebu skôr pastoračného než spravodajského záberu informovania na diecéznej úrovni. Miesto elektronických publikácií, mailinglistov a podcastov na iTunes ide skôr o ďalšie sociálne siete – Google+ a kresťanskú sociálnu sieť Moja Komunita.

Diecézy sa líšia nielen podporovanými informačnými formátmi, ale i kvalitou a rozsahom informovania. Viaceré diecézy by mali na pravidelnom informovaní popracovať. Tiež jestvuje problém v spôsobe informovania: informácie, ktoré sú lokálneho charakteru sú často posielané do TK KBS, pričom na diecéznej úrovni informovanie chýba. Stáva sa tiež,

²³⁴Informácie o informačných formátoch slovenských diecéz sme získavali vlastným prieskumom 7. a 8. apríla 2017.

²³⁵Vysvetlivky:

Web – webové stránky, FB – Facebook, TW – Twitter, YT – YouTube,
G+ – GooglePlus, MK – Moja Komunita, Hov – hovorca.

že spravodajstvo, ktoré by sa malo objaviť i na TK KBS i na diecéznej úrovni, je posielané len do TK KBS, resp. uverejňované len v jednom diecéznom formáte.

Obsah informovania by mal byť navyše rozlíšený – spravodajská forma využívaná ako podklad pre TK KBS, pastoračná, formačná, či evanjelizačná pre diecéznu úroveň.

Myslíme si, že len málo diecéz má ucelenú predstavu a víziu rozvíjania svojich médií, pracuje na formácii, personálnom i technologickom pokrytí v dlhodobom horizonte.

I keď niektoré diecézy vykazujú kvalitnú mediálnu prácu, je veľa možností, ako celkovú bilanciu zlepšiť. Zároveň je veľkou výzvou možnosť koordinácie, spoločnej formácie, technologického rastu i výmeny skúseností medzi diecézami. Kooperácia je zatiaľ v plienkach.

5.1.2. Verejnoprávne médiá

Začiatok náboženského vysielania siaha ešte do medzivojnového obdobia, keď 20. novembra 1927 bol prvý raz uskutočnený rozhlasový prenos z Dómu sv. Alžbety v Košiciach.²³⁶ V povojnových rokoch bolo náboženské vysielanie potláčané.²³⁷ Samozrejme, ponovembrové reálie sú úplne iné, keď sa žiada, aby percentuálne zastúpenie veriacich v populácii na Slovensku sa prejavilo aj v existencii náboženských programov vo verejnoprávnych médiách. Navyše – z pohľadu katolíkov – *Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou* tomu dáva i takmer kodifikovaný rámec.²³⁸

Náboženské vysielanie v modernej existencii Slovenska sa za takmer dvadsaťpäť rokov svojej existencie postupne vyvíjalo. Boli zriadené redakcie náboženského vysielania STV a SRO, ktoré si prešli svojím vývojom a krízami²³⁹. Reorganizácia a vznik RTVS sa dotkli

236 *História SRO* [on-line]. [cit. 8. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.rtv.s.org/o-rtvs/historia/historia-sro>>

237 Náboženské vysielanie bolo 20.4.1952 zastavené. Obnovené bolo až 26.2.1990.

História SRO [on-line]. [cit. 8. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.rtv.s.org/o-rtvs/historia/historia-sro>>

238 „Katolícka cirkev má právo vstupovať v primeranom rozsahu do vysielania verejno-právnych spoločenských informačných prostriedkov.“ (Čl. 14, bod 4).

Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou [on-line]. [cit. 8. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/cirkev/p/apostolska-nunciatura/i/zmluvy-medzi-sr-a-svatou-stolicou/c/zakladna-zmluva-medzi-slovenskou-republikou-a-svatou-stolicou>>

239 Napr. článok z 13. februára 2008 poukazuje na krízu náboženského vysielania v STV.

i náboženského vysielania, redakčnej práce, vysielacích časov a staníc.

Z pohľadu kvality masmediálnej práce RTVS vyžaduje určitú úroveň profesionality. Samotný obsah náboženského vysielania – jeho katolíckej časti – je však v rukách Cirkvi a mal by byť do budúcnosti výsledkom seriózných analýz, autentickej viery i profesionálneho prístupu, aby potenciál verejnoprávnych médií bol adekvátne využitý. Preto je neustále potrebná formácia a edukácia členov i spolupracovníkov náboženskej redakcie a potrebná podpora i primeraná súčinnosť zo strany cirkevných predstaviteľov a partikulárnych cirkví.

V rámci pôsobenia v RTVS i náboženské vysielanie participuje na technologických novinkách a možnostiach verejnoprávnych médií, či už ide o využívanie internetu, programové archívy, integrácia verejnoprávnych staníc v ponukách operátorov, atď.

S rozvojom médií vo vlastníctve Cirkvi stále častejšie zaznieva mienka vyjadrujúca vhodnosť stiahnuť náboženské vysielanie z verejnoprávnych médií. Z prostredia mimo Cirkvi ide o myšlienku motivovanú ekonomickými a ideologickými dôvodmi. Z prostredia Cirkvi ide o pohľad prameniacy z vedomia rozvoja vlastných médií a možno i z nedávnej skúsenosti prvej cenzúry náboženského vysielania²⁴⁰ – skúsenosti, ktorá vo svetle ideologického smerovania Európskej únie a implementácie jej legislatívnych rámcov v západných krajinách sa môže častejšie opakovať.

Myslíme si, že pôsobenie vo verejnoprávnych médiách treba zachovať a aj naďalej rozvíjať, keďže ide o médium geograficky s celoplošným dosahom, cez ktoré je možné komunikovať náboženské témy, hodnoty i postoje Cirkvi s rôznymi skupinami obyvateľstva a zároveň vyjadrovať reálnu prítomnosť Cirkvi v krajine, v ktorej sa aspoň formálne hlási cca. 73% obyvateľstva ku kresťanstvu²⁴¹. Profesionalita pracovníkov

Katolíci a židia kritizujú náboženské vysielanie STV [on-line]. [cit. 8. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://aktualne.atlas.sk/katolici-a-zidia-kritizuju-nabozenske-vysielanie-stv/slovensko/spolocnost/>>

240Išlo o cenzúru liturgie z 14. januára 2015 z Prešova pre obvinenie z útokov na homosexuálov.

RTVS cenzúruje kňaza. Sloboda prejavu na Slovensku [on-line]. [cit. 8. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://sobrance.rimkat.sk/index.php/d/318-rtvs-cenzuruje-knaza-sloboda-prejavu-na-slovensku>>

241*Sčítanie obyvateľstva 2011: Katolíkov a evanjelikov ubudlo* [on-line]. [cit. 8. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://svetkrestanstva.postoj.sk/2530/scitanie-obyvateľstva-2011-katolikov-a-evanjelikov-ubudlo>>

a spolupracovníkov náboženskej redakcie naviac dokáže vytvárať zdravú konkurenciu cirkevným médiám.²⁴²

5.1.3. Médiá vo vlastníctve Cirkvi alebo Cirkvou založených a kontrolovaných organizácií

Veľmi dôležitou zložkou súčasného cirkevného pôsobenia vo virtuálnom svete sú médiá vo vlastníctve Cirkvi alebo vo vlastníctve Cirkvou založených a kontrolovaných organizácií, keďže ich produkcia pokrýva prakticky všetky typy moderných médií, všetky vekové kategórie i široký duchovné, pastoračné a intelektuálne spektrum.

Z pohľadu typu média ich môžeme deliť na médiá pôsobiace v oblasti:²⁴³

- tlače;
- rozhlasového a televízneho vysielania;
- audiovizuálnej produkcie.

V oblasti tlače ide predovšetkým o pôsobenie Spolku svätého Vojtecha²⁴⁴ (SSV) a gréckokatolícky Spolku sv. Cyrila a Metoda²⁴⁵.

SSV má svoj vlastný webový portál, ktorého súčasťou je i elektronický nákup produktov – žiaľ bez podpory moderných elektronických formátov. SSV vydáva aj tri periodiká²⁴⁶, z ktorých na Slovensku najrozšírenejším a najčítanejším sú určite Katolícke noviny²⁴⁷.

Katolícke noviny sa profilujú ako „tradičné noviny súčasného kresťana“ a vychádzajú ako

242Napríklad pre fundované komentáre, klalitnú prípravu a spôsob tlmočenia Mons. ThDr. Mariána Gavendu, PhD. počas priamych prenosov z Vatikánu mnoho veriacich volí sledovanie prenosov s jeho komentármi a tlmočením vo verejnoprávnej televízii miesto sledovania v iných médiách.

243Samostatnú oblasť internetu a virtuálneho sveta neuvádzame, keďže o médiách pojednávame práve z tohoto zorného uhľa pohľadu.

244SSV je v súčasnosti najväčším katolíckym vydavateľom na Slovensku. Okrem duchovnej literatúry vydáva liturgické knihy, oficiálne dokumenty Katolíckej cirkvi a Bibliu.
Dostupné na internete: <<http://www.ssv.sk/>>

245Hlavnou náplňou spolku je vydavateľská a osvetová činnosť. Od obnovenia činnosti v roku 1991 spolok vydal takmer stovku knižných titulov a CD nosičov.
Dostupné na internete: <<http://www.sscm.sk/>>

246Ide o Katolícke noviny, Duchovný pastier a Liturgiu.

247Katolícke noviny sú najstarším katolíckym periodikom, ktoré bolo založené v roku 1849.
Dostupné na internete: <<http://www.katolickenoviny.sk/>>

týždenník v náklade okolo 80 000 kusov. Snažia sa byť rodinnými novinami a prinášajú informácie zo života Cirkvi i spoločnosti, rozličné témy, rozhovory a reportáže.

Z pohľadu ich dosahu na virtuálny svet sa síce prezentujú solídnu webovou prezentáciou, chýba však aktuálny elektronický obsah (k dispozícii sú len staršie čísla), ktorý by sa dal či už on-line alebo v rôznych elektronických formátoch konzumovať návštevníkmi a odberateľmi. Pozitívom je facebooková stránka a vlastný kanál na YouTube, ktorého aktivita je však veľmi nízka.

V oblasti tlačovín pôsobia i ďalšie vydavateľstvá, v kapitole 4.2.3. sme pozitívne hodnotili činnosť a aktivity Vydavateľstva Don Bosco, ktoré sa etabluje ako moderné vydavateľstvo snažiace sa osloviť široké spektrum veriacich (a nielen nich), pričom dáva osobitný dôraz na mladých. Vydavateľstvo má svoj vlastný portál, na ktorom umožňuje elektronický nákup produktov so širokou podporou moderných elektronických formátov a je aktívne i na sociálnych sieťach.²⁴⁸

Celkovo vnímame, že vydavateľstvá tlačovín si na jednej strane nachádzajú cestu do virtuálneho sveta, aby sprostredkovali informácie o svojej činnosti, resp. umožnili vykonávať elektronické objednávky svojich produktov. Stále však absentuje obsahová integrácia do virtuálneho sveta – až na svetlé výnimky chýba produkcia v elektronických formátoch, čo však nemusí byť len problém tvorcov médií, ale aj výsledok prieskumu aktuálneho dopytu po týchto formátoch.²⁴⁹

V oblasti periodickej tlače je markantné zaostávanie za ponukou profánnych médií, ktoré sú schopné svoj obsah ponúkať v elektronickej forme vďaka najrozličnejším ekonomickým modelom (príjem z reklamy, platený obsah, resp. jeho časť, klub priateľov a pod.).

Viaceré ekonomické modely sa vzhľadom na výtlak (návštevnosť stránok), resp. hodnotové zameranie (napr. profilácia zadávateľov reklamy) jednoducho uplatniť nedajú,

248Webové stránky vydavateľstva: <<http://www.donbosco.sk/>>

Vydavateľstvo na Facebooku: <<https://www.facebook.com/vydavatelstvoDONBOSCO/>>

Kanál vydavateľstva na YouTube (žiaľ neaktívny):

<<https://www.youtube.com/channel/UCm5RkNUBeLmjv6wyhkVMoyQ>>

249Ide napr. o činnosť Vydavateľstva Don Bosco, ktoré je schopné rozširovať svoju ponuku elektronických formátov, nestretáva sa však s dostatočným záujmom a dopytom v tejto oblasti.

no i tak si myslíme, že o on-line prítomnosť obsahu sa treba neustále snažiť, lebo bez toho bude aj náboženská a hodnotová sféra vo virtuálnom svete presiaknutá alternatívnymi – a prostredníctvom vyhľadávačov i sociálnych sietí aj ľahko dostupnými – informáciami.

V oblasti *rozhlasového a televízneho vysielania* pôsobí Rádio Lumen a Televízia Lux, ktorým sme sa v rovine obsahového posväcovania vo virtuálnom svete venovali v kapitole 4.2.3. O obidvoch týchto médiách možno povedať, že sú na slovenskej mediálnej scéne etablované s vysokou mierou profesionality a snahou dodávať kvalitný obsah.

V kontexte virtuálneho sveta sa okrem terestriálneho vysielania snažia ponúkať svoj obsah aj prostredníctvom *Triple Play* poskytovateľov²⁵⁰, vlastných archívov relácií a rozširovaním svojej činnosti a impaktu na poslucháčov a divákov prostredníctvom sociálnych sietí.

Rádiu Lumen i Televízia Lux majú webové stránky prakticky permanentne aktualizované a obidve médiá sú prítomné na Facebooku. Televízia Lux navyše uverejňuje časť svojho archívu aj na YouTube, je prítomná na Twitteri a ponúka podcasty na iTunes.²⁵¹

Rozsah prítomnosti médií vo vlastníctve Cirkvi a niektoré aspekty ich elektronického predaja na internete uvádzame v tabuľke č.2.²⁵²

Médium	Web	FB	TW	YT	iTunes	eShop	ePay
SSV							
Katolícke noviny							
Spolok svätých Cyrila a Metoda							

250Ide prevažne o poskytovateľov telefónnych a internetových služieb, ktorí svoju ponuku rozšírili o poskytovanie obsahu, t.j. televíznych i rozhlasových služieb a čím ďalej, tým častejšie aj o poskytovanie mediálneho obsahu na požiadanie (video on demand, videotéky, archívy vysielania...).

Triple Play [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Triple_Play>

251Webové stránky Rádia Lumen: <<http://www.lumen.sk/>>

Rádio Lumen na Facebooku: <<https://www.facebook.com/R%C3%A1dio-Lumen-606811289387431/>>

Webové stránky TV Lux: <<http://www.tvlux.sk/>>

TV Lux na Facebooku: <<https://www.facebook.com/TV-LUX-162904057100503/>>

Kanál televízie na YouTube: <<https://www.youtube.com/user/LUXTELEVIZIA>>

TV Lux na Twitteri: <https://twitter.com/TELEVIZIA_LUX/>

252Rozsah prítomnosti médií vo vlastníctve Cirkvi sme získavali vlastným prieskumom 8. apríla 2017.

Médium	Web	FB	TW	YT	iTunes	eShop	ePay
Vydavateľstvo Don Bosco							
Rádio Lumen							
Televízia Lux							PayPal/ SIPO

Tabuľka č. 2 – informačné formáty hlavných cirkevných médií.²⁵³

Okrem uvedených médií na Slovensku pôsobí veľké množstvo ďalších, prevažne farských, rehoľných a diecéznych časopisov, ktoré sú vo väčšine prípadov realizované primárne v elektronickej podobe ako webové stránky, resp. vydanie vo formáte PDF. Popri nich sa rozvíjajú aj ďalšie formáty, ide však skôr o výnimky, resp. krátkodobé projekty.

V oblasti menších cirkevných médií ide takmer vždy o dobrovoľnícke projekty a profesionálne zastrešenie je skôr výnimkou (okrem prác na objednávku, napr. sadzba, vytvorenie webovej prezentácie, a pod.).

Delenie podľa pôsobnosti na celoslovenské, lokálne a špecificky zamerané prakticky nemá zmysel, keďže v rámci virtuálneho sveta a jeho virtualizácie priestoru a času ide skôr o selekciu na úrovni záujmu, či príslušnosti návštevníkov, resp. konzumentov.

5.1.4. Médiá, ktoré sa oficiálne hlásia k Cirkvi

Médií oficiálne sa hlásiacich k Cirkvi je vo virtuálnom svete nepreberné množstvo a zahŕňajú prakticky celé spektrum mediálneho priestoru – od vydavateľstiev, či tlačovín, prezentujúcich sa na internete, cez kresťanské portály²⁵⁴, až po sociálne siete.

V oblasti vydavateľstiev a tlačovín možno spomenúť napr. Vydavateľstvo Lúč²⁵⁵, či Vydavateľstvo Michala Vaška. Ide aj o veľké množstvo časopisov teologického aj

²⁵³Vysvetlivky:

Web – webové stránky, FB – Facebook, TW – Twitter,

YT – YouTube, iTunes – podcasty iTunes, eShop – elektronický obchod,

ePay – elektronické platby (primárne platobné systémy bánk, ak nie je uvedené inak).

²⁵⁴Zámerne udávame *kresťanské*, keďže pre označenie *katolícke* treba splniť podmienky, ktoré stanovuje KKP.

²⁵⁵Dostupné na internete: <<http://www.luc.sk/>>

populárno-spirituálneho charakteru²⁵⁶.

V oblasti kresťanských portálov je ponuka zložitejšia, keďže portály, resp. webové stránky, na ktorých sú pravidelne zverejňované články, blogové príspevky, rôzne rubriky, atď. sú v súčasnosti už pravdepodobne za zenitom. Vo svojej klasickej forme²⁵⁷ svoj najväčší rozkvet zažívali na prelome milénia (cca. v rokoch 1995 – 2010). V náboženskej oblasti k nim cestu prekopala *Virtuálna kaplnka* Branislava Vartíka²⁵⁸, ako prvý z projektov, ktorých záber sa približoval označeniu portál. Nasledoval kresťanský portál *Christ-Net.sk*²⁵⁹, ktorý je aktívny od roku 2000 až do dnes. Okrem viacerých pokusov viac, či menej krátkeho trvania, sa v súčasnosti sľubne rozvíja portál *Cesta+*²⁶⁰, ktorá sám seba komunikuje ako magazín s hodnotami a projekt *Za stolom*²⁶¹, ktorý sa profiluje ako portál chcejúci

256Kapitola 1.6.1 Pastoračného a evanjelizačného plánu Katolíckej cirkvi na Slovensku pre roky 2001-2006 uvádza už v roku 2001 existenciu približne štyridsiatickych časopisov.

Pastoračný a evanjelizačný plán katolíckej cirkvi na Slovensku pre roky 2001-2006 [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-kbs/c/pastoracny-a-evanjelizacny-plan-katolickej-cirkvi-na-slovensku-2001-2006>>

257„Pod označením portál možno rozumieť širokospektrálne informačné sídlo internetu, ktoré sa na základe toho, že ponúka širokú paletu služieb a informácií, stáva pre človeka prakticky vstupnou bránou internetu. Portál je však nielen zbierkou rozličných informácií a služieb, ale ako spoločný menovateľ toho všetkého môže dávať a často krátko i dáva celému súboru služieb – modernou terminológiou povedané – určitý „lifestyle“ (udáva životný štýl), pričom nebudem ďaleko od pravdy, ak poviem, že tento udávajúci životný štýl zasahuje do roviny základných morálnych postojov a prezentovaného svetonázoru. Myslím si, že netreba zdôrazňovať, že prezentovaný svetonázor je u mnohých intenzívne navštevovaných portálov na míle vzdialený od životných postojov a pohľadu kresťana.“

ŠANTAVÝ, PETER. Internet – nové fórum na ohlasovanie evanjelia [on-line]. In: *Potrebujeme mediálnu výchovu?*. Bratislava: RKCMBF UK, 2002. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://paulus.frcth.uniba.sk/faculty/new/science/conferences/20020504/5-Santavy.html>>

258Virtuálna kresťanská kaplnka vznikla v roku 1995 ako projekt, iniciovaný diskusnou skupinou *Karmel*, ktorý bol súčasťou projektu Slovenskej akadémie vied pod názvom *Logos*. Od roku 1999 prešiel viacnásobnou zmenou správcu projektu a v súčasnosti je pod správou LUX communication, pričom je udržiavaný ako archív na serveroch Christ-Net.Sk.

O projekte [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <http://www.kaplanka.sk/o_projekte.html>

259Dostupné na internete: <<https://christ-net.sk/>>

260Dostupné na internete: <<http://www.cestaplus.sk/>>

261Dostupné na internete: <<http://zastolom.sk/>>

sprevádzať rodiny na ceste viery. Široký záber portálu môžeme vidieť i na projekte *Moja Komunita*²⁶², ktorý – vzhľadom na svoj charakter sociálnej siete, zdroje ponúkané pre webové podstránky farností a cirkevných organizácií spolu s možnosťami publikovania – je schopný ponúkať veľké množstvo aktuálneho obsahu. Existuje tiež viacero projektov, ktoré sa zameriavajú na mladých, pričom je potešiteľné, že mnohé, častokrát tie najaktívnejšie z nich, sú súčasťou diecéznych komisií pre mládež²⁶³ alebo priamo KBS²⁶⁴.

Z uvedeného prierezu je zrejmé, že čas klasických portálov s ich širokým záberom je preč. Budúcnosť patrí moderným portálom s prvkami sociálnych sietí, či stránkam, ktoré sa svojím pôsobením zameriavajú na konkrétne aktivity alebo skupiny veriacich. Potrebné je vytvorené zázemie, či už tím tvorcov, finančné, či materiálne podmienky, bez ktorých dlhodobé fungovanie nie je možné.

Skôr však, než opis množstva jednotlivých portálov, je zaujímavý ich vývoj, ktorý ovplyvnil a ovplyvňuje aktuálny stav a progres pôsobenia veriacich vo virtuálnom svete. Klasickou ukážkou tohoto vývoja *Christ-Net.Sk*²⁶⁵. Ponajprv išlo o klasický portál (viď. skôr uvedená definícia v poznámke), ktorý ponúkal široké portfóliu služieb – redakčné články, blogy, diskusné fóra, prvú databázu sv. omší a kresťanských podujatí na Slovensku, posielanie elektronických pohľadníc s duchovnou tematikou, vyhľadávač stránok, chatovací systém, prvý slovenský katolícky preklad Svätého písma na internete, gospelovú sekciu a pod. Nebránil sa ani takým technologickým novinkám, ako bolo sprevádzkovanie prvého wap²⁶⁶

262Dostupné na internete: <<http://www.mojakomunita.sk/>>

263Např. Komisia pre mládež Bratislavskej arcidiecézy je vo virtuálnom svete aktívne prítomná viacerému svojimi prezentáciami a projektami: mladezba.sk, cliptime.sk, vikvetfest.sk,...

264Např. Projekty zamerané na Svetové dni mládeže a ich slovenskú prípravu, t.j. Národné stretnutia P15, P18, atď., ktoré zastrešuje Rada pre mládež a univerzity KBS.

265Samozrejme, neide len o portál *Christ-Net.Sk*. Keďže však na jeho pôsobení participujeme a poznáme jeho problematiku, využívame to na dokumentáciu postupného rozvoja a vývoja pôsobenia veriacich vo virtuálnom svete.

266Wireless Application Protocol (WAP) bol technologickým štandardom pre prístup k informáciám prostredníctvom mobilných sietí. Najväčší rozmach mal okolo roku 2000, no neskôr s dostupnosťou mobilného internetu jeho využívanie okolo roku 2010 zaniklo.

Wireless Application Protocol [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/wiki/Wireless_Application_Protocol>

portálu na Slovensku, či vlastná kresťanská e-mailová služba (poštové schránky).

Samozrejme, taký široký rozsah portálu vyžaduje tím, ktorí sa oň stará. Nebolo možné, aby dobrovoľnícky projekt, na ktorom začínali piati ľudia a dlhodobo ho rozvíjali dvaja, či traja, sa počiatočným tempom a rozsahom uberal i naďalej. Tak sa časom viaceré časti portálu osamostatnili (napr. gospelový Mediablog, diskusné fóra Areopág), niektoré zanikli, keďže dobové technológie a služby už sú prekonané (napr. elektronické pohľadnice, vyhľadávač stránok, chatovací systém, wap portál). Portál v súčasnosti ponúka úspešnú duchovnú sekciu Kolovrátok, blogy a v obmedzenej miere redakčné články, pričom jeho webová prezentácia by si už žiadala redizajn, či využitie moderných prvkov načítavania obsahu (napr. Ajax) a nástrojov sociálnych sietí.

Myslíme si, že dôležitejšie, než aktuálne portfólio služieb, ktoré portál ponúka, je jeho vklad do rozvoja pôsobenia veriacich vo virtuálnom svete, keďže ponúkol aktivity i smerovanie, ktoré sa pretavilo do samostatných úspešných projektov – ide napríklad o veľmi dobre rozbehnutý portál kresťanských podujatí a aktivít *Výveska.Sk*, oficiálne *Sväté písmo a dokumenty Katolíckej cirkvi* na internete zastrešované KBS, portál *Moja Komunita* a aktivity na sociálnych sieťach.

Vnímajúc potenciál samostatných projektov v rámci samotného Christ-Net.Sk vznikol aj posun k ponuke webhostingových služieb, takže v súčasnosti ide nielen o webovú stránku ako takú, ale skôr o celú množinu serverov, ktoré ponúkajú bezplatné technologické zázemie pre samostatné webové stránky farností, rehôľ a kresťanských projektov.²⁶⁷ Christ-Net.Sk technologicky pomáhal s rozbehom viacerých známych webových projektov (oficiálne projekty diecéz, KBS, mládežnícke, gospelové projekty, stránok Postoy.Sk, TV Lux a Lux communication,...), z ktorých viaceré stále fungujú v rámci webhostingu Christ-Net.Sk. V súčasnosti na serveroch občianskeho združenia Christ-Net.Sk funguje viac než päťsto webových stránok a projektov, ktoré využívajú vo svojej rôznorodosti širokú škálu technologických prostriedkov a vykazujú aj pestrú paletu grafickej a obsahovej úrovne.

Po obsahovej i po technologickej stránke tak v súčasnosti ide o neustály progres vo využívaní prostriedkov IKT a prenikaní do virtuálneho sveta na najrozličnejších rovinách života členov Cirkvi. Veľkou výzvou je však jeho skvalitnenie, efektívnosť

²⁶⁷Christ-Net.Sk v tomto kontexte prevádzkuje projekty Fara.Sk a Reholia.Sk, ktoré ponúkajú bezplatný webhosting farnostiam a reholiam. V rámci projektu Fara.Sk sú zabezpečované aj emailové schránky farností viacerých diecéz.

a vízia pôsobenia, aby išlo o trvalo udržateľné a rozvíjajúce sa projekty.

5.2. Technologické aspekty pôsobenia vo virtuálnom svete

Technologická rovina pôsobenia vo virtuálnom svete vo všeobecnosti vytvára veľmi rozsiahly rámec tém a oblastí, ktorým by sme sa mohli venovať.

Vo všeobecnosti a nadväzujúc na kapitoly 4.1 a 4.2 možno povedať, že technologická stránka vecí nijako nevybočuje zo štandardu, ktorý nachádzame v kybernetickom priestore – technologické spektrum je štatisticky rovnaké od technologicky špičkových projektov až po tie zastarané a z pohľadu IKT neudržiavané (pričom z pohľadu obsahu ide častokrát o projekty, ktoré sú živé, pravidelne aktualizované a obsažné).

Z pohľadu dopadu technológií treba rátať s rizikami a dôsledkami, o ktorých pojednávame v kapitole 2.

V tejto kapitole sa krátko zameriame len na tie ďalšie oblasti, o ktorých si myslíme, že v kontexte témy tejto práce sú dôležité, a to:

- potrebu formácie a vzdelávania;
- niektoré aspekty infomačnej a kybernetickej bezpečnosti.

5.2.1. Formácia a vzdelávanie

Rozvoj využívania IKT pre pôsobenie Cirkvi vo virtuálnom svete, ktorý implikuje doteraz uvedený opis stavu, zjednodušovanie využívania technológií, sociálne siete a moderné komunikačné nástroje sú základom pre zapájanie sa čoraz širšieho spektra veriacich do aktivít vo virtuálnom svete nielen v rovine konzumentov, ale čoraz častejšie i v rovine aktívnych tvorcov, či poskytovateľov obsahu.

Práve pre špecifický dosah, vplyv a psychológiu pôsobenia médií dokumenty pápežov už od čias Leva XIII. (kapitola 3.4.3 a nasledujúce) až po koncilové dokumenty (kapitola 3.3), dokumenty *Pápežskej rady pre spoločenské komunikačné prostriedky* (kapitola 3.5) a dokumenty Katolíckej Cirkvi na Slovensku (kapitola 3.6) akcentujú potrebu formácie veriacich nielen ako konzumentov, ale aj ako pracovníkov médií.

V súčasnosti ide o tri základné oblasti formácie:

- duchovná a náboženská;

- mediálna;
- technologická.

Duchovná a náboženská formácia z pohľadu konzumenta znamená prehľbovanie poznania právd viery a svojej kresťanskej identity. Virtuálny svet je totiž častokrát priestorom podobajúcim sa pohanskému kontextu z čias prvokresťanskej cirkvi s rôznorodými vplyvmi a ponukami, s ktorými sú veriaci konfrontovaní a vyzvaní, aby svoju vieru i hodnoty či už obhájili, alebo si ich zachovali a podľa nich vo virtuálnom svete aj konali.

Duchovná a náboženská formácia z pohľadu tvorcov obsahu je podstatná, keďže záber ich produkcie môže byť v *global village* veľmi široký a dostupný komukoľvek. Preto je treba, aby publikovaný obsah sa neodchyľoval od právd viery a učenia v morálnej oblasti. Osobitne od pracovníkov médií vo vlastníctve Cirkvi sa tak žiada osobná duchovná zrelosť spojená s prezentovaním cirkevného učenia a pôsobenia v kontexte budovania spoločenstva Cirkvi. Vnímajúc krízu duchovnej a náboženskej formácie tvorcov obsahu vo svete, ktorá ide ruka v ruku s obdobnou krízou tamojších miestnych cirkví,²⁶⁸ bude táto oblasť zohrávať čím ďalej tým dôležitejšiu úlohu aj v slovenskom kontexte.

Dôležitá je schopnosť kritického hľadania, vnímania a predkladania pravdy. Aj v tejto oblasti existuje určitá disproporcija medzi deklarovanými postojmi a skutočnou realitou.²⁶⁹

268Napríklad v čase písania tejto časti práce rezonuje prípad z belgickej Katolíckej univerzity v Louvain, ktorá má cirkevné schválenie, jej Veľkým kancelárom je arcibiskup v Mallines-Bruxelles a členmi správnych orgánov ďalší traja biskupi. Ide o prípad prepustenia prof. Stéphana Merciera, za filozofické cvičenie s protoabortívnou témou a jasným katolíckym postojom v tejto oblasti. Alarmujúcim nie je len „v mene akademickej slobody“ prezetovaný dištanc univerzity od názorov prof. Merciera, ale aj alibistický postoj hovorca belgickej konferencie biskupov.

Akože „*Katolícka univerzita v Louvain* [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://blog.postoj.sk/22692/akoze-katolicka-univerzita-v-louvain>>

269Ako príklad môžeme uviesť manipulatívne vyjadrenie v denníku *Postoj.Sk* na margo príspevku dekana RKCMBF UK na konferencii Náboženstvo a migrácia, ktorá sa uskutočnila 21. februára 2017 na pôde RKCMBF UK. Keďže sme sa podieľali na príprave konferencie a boli na nej aj priamo prítomní, vnímame, že ide o jasné nepochopenie témy konferenčného príspevku, ktoré bolo v denníku *Postoj.Sk* prezentované vo veľmi nesprávnom kontexte.

Mediálna formácia je po stránke formálnej na Slovensku dostatočne pokrytá existujúcimi študijnými odbormi na viacerých univerzitách (primárne na Katolíckej univerzite v Ružomberku), predmetmi v rámci štúdia kandidátov kňazstva a programami pre pracovníkov v masmédiách na farskej, komunitnej či záujmovej činnosti.²⁷⁰

Dôležitý je však výber, motivácia i dlhodobé angažovanie tých absolventov, ktorí preukázali schopnosti vo virtuálnom svete efektívne a kvalitne pôsobiť. Tiež je potrebné pamätať na permanentnú formáciu kňazov, keďže virtuálny svet už teraz je a v budúcnosti bude možno oveľa viac jedným z dôležitých rozmerov ich pastoračného pôsobenia.

V súčasnosti vzrastá aj potreba *mediálnej formácie konzumentov* ako dôsledok dvoch skutočností:

- informačného zápasu;
- psychologických dôsledkov a rizík virtuálneho sveta (závislosti a pod.).

V kapitole 2.15. venujúcej sa informácii ako nástroja moci sme sa dotkli aj rizík manipulácie, propagandy a reality s tým súvisiacich psychologických nástrojov a postupov. V súčasnosti, osobitne v rovine politickej, hodnotovej a ideologickej, sa vo virtuálnom svete rozrastá nešvár informačného zápasu, ktorý v defraudácii pravdy a manipuláciách s informáciami sa snaží meniť a ovplyvňovať postoje i zmýšľanie prijímateľov informácií.

Vo vedomí Kristových slov – *poznáte pravdu a pravda nás vyslobodí*²⁷¹ – je vhodné vytvárať také formačné aktivity, ktoré umožnia veriacim rozlišovať a správne hodnotiť jednotlivé informačné postupy až do tej miery, aby sa stávali imúnnymi voči manipulácii a propagande a zostávali tak v *Ježišovom slove*.

Osobitné miesto má v tomto smere mediálna formácia ako súčasť prevencie a liečby moderných foriem závislostí, ktoré sú fenoménom virtuálneho sveta a rodiacej sa informačnej spoločnosti.

V kapitole 2.12. sme ako rizikové faktory virtuálneho sveta spomínali závislosti na forme

Fenomén Duka [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://svetkrestanstva.postoj.sk/22568/fenomen-duka>>

270Vid' aktivity Network Slovakia a univerzít, o ktorých sme pojednávali v kapitole 4.2.3.

271„Ak ostanete v mojom slove, budete naozaj mojimi učeníkmi, poznáte pravdu a pravda vás vyslobodí.“
(Jn 8,31-32).

i na obsahu. Treba konštatovať, že tento trend v súvislosti so sociálnymi sieťami narastá. Podľa výročnej správy Pew Research Center má v súčasnosti Facebook aktívnych cca. 1,86 miliardy návštevníkov, ktorí tvoria 79% používateľov internetu. 76% z nich navštevuje Facebook denne a ďalších 15% týždenne. Twitter využíva približne 24% používateľov internetu, Instagram 32%, atď.²⁷²

V kontexte sociálnych sietí to už nie sú len klasické formy závislostí v informačnom šate (napr. závislosť na pornografii, počítačových hrách, filmoch,...), ale i nové formy, napr. závislosť na informačných zdrojoch, závislosť na sociálnych sieťach, resp. kybernetických vzťahoch, digitálna úzkosť a pod.²⁷³

Je dobré, že v tomto smere sľubne rozvíja svoje aktivity predovšetkým Katedra žurnalistiky Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku, v rámci ktorej pod názvom *Rodina a médiá* vznikol projekt mediálnej formácie, prevencie a ochrany, ktorý poskytuje potrebné informácie a pomoc nielen v oblasti formácie, ale pokrýva i rôzne formy informačnej závislosti.²⁷⁴ Okrem tohoto projektu existujú na Slovensku i ďalšie, napr. *Zodpovedne.Sk* venujúce sa ohrozeniam na internete²⁷⁵, *Závislosť od internetu*²⁷⁶, a pod.

V kapitole 5.2. sme spomínali technologický rámec cirkevného a náboženského pôsobenia v reálnom svete, ktorý nijako nevybočuje z reálneho všeobecného stavu technologického rozvoja. Z pohľadu *technologickéj formácie* tak ide skôr o budovanie potrebného technologického povedomia veriacich i pracovníkov médií.

Rozvíjanie primeraného technologického povedomia veriacich je potrebné z pohľadu možných rizík a bezpečného i efektívneho využívania technológií v náboženskej sfére a cirkevnom živote. Rozvíjanie povedomia pracovníkov médií navyše akcentuje schopnosť efektívne a primerane využívať prostriedky IKT pre adekvátne dosahovanie cieľov ich

²⁷²Demographics of Social Media Users in 2016 [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.pewinternet.org/2016/11/11/social-media-update-2016/>>

²⁷³Závislosť od internetu [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete:<<http://rodinaamedia.ku.sk/zavislost-od-internetu/>>

Can't unplug? Here's how to navigate your digital anxiety [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.bbc.com/capital/story/20170220-cant-unplug-heres-how-to-navigate-your-digital-anxiety>>

²⁷⁴Dostupné na internete: <<http://rodinaamedia.ku.sk/>>

²⁷⁵Dostupné na internete: <<http://www.zodpovedne.sk/>>

²⁷⁶Dostupné na internete: <<https://www.internetovazavislost.sk/>>

pôsobenia.

Primeraná mediálna a technologická formácia je dôležitá aj pre predstaviteľov Cirkvi, ktorí nielenže zastrešujú cirkevné pôsobenie vo virtuálnom svete, ale aj sami môžu v tejto oblasti aktívne pôsobiť a vizionársky usmerňovať aktivity Cirkvi v rodiacej sa informačnej spoločnosti.²⁷⁷

5.2.2. Informačná a kybernetická bezpečnosť

Bezpečnosť v oblasti SKP a IKT prešla v posledných desaťročiach búrlivým vývojom – od praktickej neexistencie, či úplného marginalizovania²⁷⁸, cez riešenie problémov, ktoré vznikali pri reálnej prevádzke a potrebe chrániť systémy pred dôsledkami rozvíjajúcej sa počítačovej kriminality, až po dnešný stav, v ktorom ide o dosť rozsiahly vedecký obor, jeden z podstatných a nutných rozmerov dizajnu moderných informačných technológií a vytváranie jednotiek kybernetického boja u armád nielen najsilnejších štátov sveta²⁷⁹. Zároveň z pohľadu informačnej kriminality ide v súčasnosti už o najvýnosnejší spôsob kriminality, predstihujúci drogovú kriminalitu a obchodovanie s ľuďmi²⁸⁰.

277Sr. Catherine Wybourne, predstavená kláštora Najsvätejšej Trojice v Oxfordshire, známa zo svojho pôsobenia na Twitteri ako @Digitalnun, uvádza: „Being web-savvy should be a required skill for religious leaders in general“, voľne preložené: „byť zdatným používateľom webu by malo vo všeobecnosti patriť k požadovaným schopnostiam náboženských predstaviteľov“.

What effect has the internet had on religion? [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/technology/2011/apr/17/untangling-web-aleks-krotoski-religion>>

278Pravda, ak opomenieme napríklad tú skutočnosť, že prapôvod internetu možno hľadať v projektoch DARPA, ktoré mali zabezpečiť komunikáciu a technologické riadenie pred účinkami jadrového útoku.

279Finančná a technologická náročnosť je v úplne inej rovine, než u konvenčných, či jadrových zbraní, no účinnosť býva veľmi veľká. Preto majú pomerne špičkové oddelenia jednotiek kybernetického boja nielen štáty ako USA, Veľká Británia, Rusko, Izrael, Čína a pod., ale aj napr. Irán a Severná Kórea.

280Kybernetická kriminalita sa v rokoch 2015-2016 stala najvýnosnejšou oblasťou kriminality.

Cybercrime Is Now More Profitable Than The Drug Trade [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.tripwire.com/state-of-security/regulatory-compliance/pki/cybercrime-is-now-more-profitable-than-the-drug-trade/>>

Pokročilý ransomware je v súčasnosti najvýnosnejším obchodným modelom kybernetickej kriminality.

Why Advanced Ransomware Is Cybercrime's Most Profitable Business Mode [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://blog.knowbe4.com/why-advanced-ransomware-is-cybercrimes-most>>

Zo širokého spektra aspektov, ktorými sa v súčasnosti informačná bezpečnosť zaoberá, sa v intenciách analýzy virtuálneho sveta v kontexte náboženskej formácie, pôsobenia a života Cirkvi zameriame na dva:

- zabezpečenie používateľov;
- kybernetická bezpečnosť prevádzkovateľov.

Zabezpečenie používateľov z radov veriacich, resp. v náboženskom kontexte sa v ničom neodlišuje od riešenia bezpečnostných aspektov vo všeobecnosti. Základy počítačovej bezpečnosti sa postupne stávajú súčasťou osnov v informatických predmetoch na školách, existujú viaceré webové stránky i špecializované portály, ktoré ponúkajú rady z tejto oblasti. Z kresťanských aktivít možno spomenúť súbor návodov portálu Christ-Net.Sk, ktoré sa venujú počítačovej bezpečnosti²⁸¹, súkromiu emailovej komunikácii²⁸² na internete a zabezpečeniu webových stránok²⁸³.

I keď zabezpečenie používateľov z radov veriacich sa z pohľadu technológií, postupov a návykov nelíši od toho, čo platí pre všetkých ostatných, určitú výhodu požívajú tí, ktorí sa aj vo virtuálnom priestore správajú podľa svojej viery a morálnych zásad. Veľa škodlivého kódu a rizikových aktivít je totiž spojených s nemorálnym, či podvodným obsahom (pornografické stránky, warez, bulvár,...).

Druhou oblasťou, na ktorú by sme sa v pohľade na informačnú bezpečnosť chceli zamerať, je *kybernetická bezpečnosť prevádzkovateľov* cirkevných, či vo všeobecnosti náboženských médií a technológií vo virtuálnom svete.

I túto oblasť môžeme rozdeliť na dve základné časti:

- bezpečnosť oficiálnych inštitúcií a ich médií;
- zabezpečenie ostatných médií.

Ponajprv treba konštatovať rôzne úrovne informačného zabezpečenia oficiálnych inštitúcií a ich médií, ktorá vyplýva zo samostatnosti partikulárnych cirkví a s tým

profitable-business-model>

281Zabezpečenie počítača [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://christ-net.sk/security>>

282Bezpečné e-maily [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <https://christ-net.sk/bezpecne_emaily>

283Zásady bezpečnosti pri spravovaní webových stránok [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <https://christ-net.sk/zabezpecenie_webu>

súvisiacich rôznorodých technologických i manažérskych riešení informačnej bezpečnosti.

Prehľad aktuálneho bezpečnostného (nie funkčného) stavu uvádzame v tabuľke č. 3.²⁸⁴

Súčasť	Web TLS	Vlastníctvo domény	Uloženie dát	Webmail TLS	Privátna zóna
KBS					
Bratislavská arc.					
Trnavská d.					
Nitrianska d.					
Žilinská d.					
Banskobystrická d.					N/A ¹
Košická arc.					
Spišská d.					
Rožňavská d.					
Košická ep.					
Prešovská arc.					
Bratislavská ep.					
Ordinariát OS a OZ			N/A ²	N/A ²	N/A ²

Tabuľka č. 3 – aktuálny stav informačnej bezpečnosti KBS a diecéz.

Popis tabuľky č. 3:

Web TLS	prístup na webové stránky je zabezpečený šifrovaným spojením
Vlastníctvo domény	TLD doména 2. stupňa je vo vlastníctve Cirkvi
Uloženie dát	privádne dáta a informácie sú uložené na cirkevných serveroch
Webmail TLS	prístup k elektronickej pošte (webmail alebo IMAP/SMTP) je zabezpečený šifrovaným spojením
Privátna zóna	prístup do privátnej zóny je zabezpečený šifrovaným spojením
N/A ¹	informácie o privátnej zóne nie sú k dispozícii, resp. privátna

²⁸⁴Informácie o aktuálnom stave informačnej bezpečnosti KBS a slovenských diecéz sme získavali vlastným prieskumom 6. a 7. apríla 2017.

	zóna neexistuje
N/A ²	údaj nie je relevantný, ordinariát má tieto oblasti spravované ministerstvom obrany na štátnych serveroch
	plne vyhovujúci stav – bezpečné
	čiastočne vyhovujúci stav – existuje určité bezpečnostné riziko (napr. self-signed certifikáty, u ordinariátu štátne servery a pod.)
	nevyhovujúci stav – praktická možnosť úniku dát, resp. ďalších škodlivých aktivít (napr. dáta dostupné externej firme, nešifrované spojenie, zlá implementácia certifikátov umožňujúca MITM útok)
	nezabezpečené spojenie, pričom bezpečnosť bežnej prevádzky nie je ohrozená (vo výnimočných scenároch však určité bezpečnostné riziko existuje)

Viacere zo zabezpečených oblastí jednotlivých diecéz využívajú technológie portálu elektronických služieb Katolíckej cirkvi ecclesia a viaceré iné zasa rozšírené služby projektu *Fara.Sk*, ktorý zastrešuje *Christ-Net.Sk*. V cirkevnom prostredí sa tak buduje solídne portfólio technológií, ktoré by mohli využiť aj diecézy s problematickým zabezpečením.

Z uvedeného prehľadu je zrejmé, že cirkevné organizácie informačnú bezpečnosť vedia zabezpečiť. Existujú i technológie, ktoré sa dajú použiť naprieč celým slovenským cirkevným prostredím, pričom niektoré z nich vyžadujú skutočne minimálne náklady. Preto je potrebné, aby aj diecézy, ktoré prevádzkujú služby s nevyhovujúcim bezpečnostným stavom, si uvedomili zodpovednosť a v súčasnosti priam povinnosť svoj bezpečnostný stav zlepšovať.²⁸⁵

Okrem oficiálnych cirkevných médií sme skúmali tiež základný stav bezpečnosti médií, ktoré sú vo vlastníctve Cirkvi, resp. sa k Cirkvi hlásia. Tu je situácia o dosť horšia, ba priam katastrofálna, keďže väčšina z projektov zlyháva v ochrane súkromia a umožňuje

²⁸⁵Informačná bezpečnosť je proces, takže okrem realizácie potrebných bezpečnostných riešení, či technológií musí priebežne kybernetickú bezpečnosť riešiť každá súčasť. I tá najlepšie zabezpečená diecéza môže podľahnúť špecializovaným APT útokom, resp. iným hrozbám.

tak či už krádež identity alebo únik osobných údajov.

Prehľad aktuálneho bezpečnostného (nie funkčného) stavu vybraných médií z kategórie vo vlastníctve Cirkvi, resp. hlásiacich sa k Cirkvi uvádzame v tabuľke č. 4.²⁸⁶

Médium	Zabezpečenie	Médium	Zabezpečenie
SSV		TV Lux	
Katolícke noviny		Rádio Lumen	
Vydavateľstvo Lúč		MojaKomunita	polofunkčné
Vydavateľstvo Don Bosco		Christ-Net.Sk	
Kumran		Web Závislosť od internetu	
Zachej		Cesta+	
FarskyUrad.Sk	naviac dáta v zahraničí (USA)!!!	Fara.Sk	čiastočne (časť je zabezpečená)

Tabuľka č. 4 – aktuálny stav informačnej bezpečnosti médií z kategórie vo vlastníctve Cirkvi, resp. hlásiacich sa k Cirkvi.

Vo všetkých problematických prípadoch ide predovšetkým o nezabezpečené prihlasovacie a registračné formuláre, odosielanie osobných údajov a pod.

Obdobná je situácia aj pri ďalších projektoch a webových stránkach. V niektorých prípadoch ide síce o technologické obmedzenie²⁸⁷, v mnohých iných však buď o nedostatočné finančné zabezpečenie projektov spravovaných dobrovoľníkmi²⁸⁸, alebo

²⁸⁶Informácie o aktuálnom stave informačnej bezpečnosti vybraných médií z kategórie vo vlastníctve Cirkvi, resp. hlásiacich sa k Cirkvi sme získavali vlastným prieskumom 8. a 10. apríla 2017.

²⁸⁷Napr. projekt Fara.Sk umožňuje zabezpečené spojenie len pre časť webových stránok, keďže sa nachádza v procese migrácie na novšie technológie, takže mnohé farnosti bežia ešte na starších technológiách neumožňujúcich plnú podporu pre šifrovanie (ide o TLS pre SNI). Za zmienku stojí i fakt, že úzkym hrdlom migrácie nie je nedostatok odborných znalostí alebo nedostatočné technologické zabezpečenie, ale nedostatok ľudských zdrojov, keďže ide o personálne malý dobrovoľnícky projekt.

²⁸⁸Sprevádzkovanie zabezpečeného spojenia obnáša nielen existenciu a konfiguráciu potrebných technológií, ale aj nákup a pravidelnú obnovu šifrovacích certifikátov, resp. ich podpísanie certifikačnou autoritou (okrem projektov, ktoré podporujú iniciatívu Let's encrypt, v tomto prípade sa však hlásia o slovo ďalšie rizikové faktory).

o nedostatočné bezpečnostné povedomie, čo je dosť častý nešvár u informatikov.

Na rozdiel od zabezpečenia oficiálnych cirkevných médií a prostriedkov, v oblasti médií z kategórie vo vlastníctve Cirkvi, resp. hlásiacich sa k Cirkvi je stav zabezpečenia oveľa horší, niekedy až alarmujúci. Okrem niektorých zabezpečených projektov a projektov, ktoré si aktuálny stav uvedomujú a pracujú na zlepšení, resp. náprave, všade inde je potrebná kontinuálna osвета a vzdelávanie, nutné minimálne finančné zabezpečenie i primeraná technologická úroveň.

5.3. Výzvy, pred ktorými Cirkev stojí

V 5. kapitole ponúknutý prierez a analýza poukazujú na rôznorodé problémy, ktoré sprevádzajú pôsobenie Cirkvi vo virtuálnom svete a evokujú výzvy, na ktoré je treba odpovedať.

Primárnou výzvou je osvojenie si potreby pôsobenia v kybernetickom priestore, vnímanie reality aktuálneho stavu a s tým súvisiacej potreby toto pôsobenie systematizovať, rozvíjať a konsolidovať. Ide nielen o vyjadrenie deklaratívnych postojov, ale predovšetkým o realizáciu konkrétnych krokov na všetkých úrovniach.²⁸⁹

5.3.1. Aktuálne výzvy a problémy

Z aktuálnych problémov vnímame ako podstatné nasledovné:

- kooperácia a konsolidácia pôsobenia;
- profesionalizácia, finančné a personálne zabezpečenie.

Mnoho v oblasti informačných projektov zlyhalo ako dôsledok nedostatku vzájomnej spolupráce na personálnej i technologickej úrovni. Dôvodom na strane tvorcov býva individualizmus, ktorý sa prenáša aj do informačnej sféry, prípadne nízke zručnosti

²⁸⁹I keď sa môže zdať, že primárne mienime vedenie diecéz na Slovensku a diecéznych biskupov, častokrát opak je pravdou. Mnohé aktivity, biskupmi podporené, končia na nižších úrovniach, či už z dôvodu nezájmu, pracovného vyťaženia alebo – žiaľ – niekedy aj postranných záujmov spolupracovníkov.

v oblasti projektového manažmentu a komunikácie. Na strane predstaviteľov Cirkvi mnohokrát zlyháva snaha o hľadanie spoločných riešení a vzájomnú spoluprácu, pričom meniac sa paradigma informačnej spoločnosti zasahuje i partikulárne cirkvi a presahuje ich schopnosti v samostatnom pôsobení vo virtuálnom svete.

Potenciál Cirkvi na kvalitné a rôznorodé pôsobenie vo virtuálnom svete tu určite je, no bez jeho rozvoja to reálne nepôjde. Ak majú mať rozbehnuté projekty úspech a zároveň majú držať krok s rodiacou sa informačnou spoločnosťou, treba prevažne dobrovoľnícke a ľudsky väčšinou hlboko poddimenzované aktivity profesionalizovať. Bez odborného personálneho a primeraného finančného zabezpečenia to nepôjde.

Medzi dôležité výzvy patrí:

- pokračovať v tvorbe pastoračných a evanjelizačných plánov KBS, ktorých súčasťou je aj oblasť pôsobenia vo virtuálnom svete;
- formácia a edukácia veriacich, pastoračných pracovníkov i tvorcov médií;
- rozvíjanie rôznych foriem a spôsobov využívania prostriedkov IKT pre pastoračné a evanjelizačné pôsobenie;
- príprava kvalitného mediálneho obsahu;
- vízia pôsobenia v profánnych médiách.

5.3.2. Cirkev a informačná spoločnosť v budúcnosti

Podstatným faktorom pre akékoľvek moderné pôsobenie je evanjeliový základ, *sensus fidei* a ekleziálny rozmer. Len tak bude možné adekvátne využiť možnosti moderného sveta bez rizika erózie podstatných aspektov viery a pastoračného života.

Dôležitou výzvou bude i naďalej hľadanie adekvátnych modelov fungovania a duchovného pôsobenia, reálna potreba kooperácie na nadnárodnej úrovni a presun agendy do informačných dátových tokov.

Cirkev bude stáť aj pred úlohou využiť svoj potenciál a hodnotový rámec ako ponuku jasnej alternatívy voči všetkým prúdom, ktorých dôsledky na psychiku, vzťahy a ľudské spoločenstvo sa v informačnej spoločnosti mnohokrát zosilňujú. Táto hodnotová alternatíva tak môže byť integrálnou súčasťou novej evanjelizácie vo virtuálnom svete.

Vzhľadom na nutnosť fyzickej prítomnosti v reálnom živote v kontexte pastorácie a spoločenstva Cirkev môže v budúcnosti slúžiť ako model rovnováhy a skĺbenia

virtuálneho a reálneho sveta v praktickom živote.

Akýkoľvek pohľad do budúcnosti zároveň nie je možný bez hlbokého pochopenia zmeny paradigmy, ktorú so sebou prináša informačná spoločnosť a tiež ostatné spoločenské zmeny, i bez poctivého a vytrvalého pôsobenia vo virtuálnom svete, ktorého ovocím je solídny základ pre akýkoľvek rozvoj do budúcnosti.

Záver

V kontexte paradigmatickej zmeny rodiacej sa informačnej spoločnosti, ktorá sa snúbi s permanentnou technickou revolúciou sme ponúkli analytický pohľad na základné rozmery, v ktorých sa pôsobenie Cirkvi s virtuálnym svetom prelína.

Každú časť práce vnímame svojím spôsobom ako podstatnú, či dôležitú.

Nie je možné cirkevne pôsobiť, či nábožensky formovať vo svete, ktorého podstata by nám unikala, prípadne by sme si neuvedomovali jeho dôsledky a vplyv na dnešného človeka a spoločnosť. Podstate a popisu virtuálneho sveta a informačných i komunikačných technológií (IKT) nielen z pohľadu prostriedku, ale i z pohľadu kontextu spoločnosti v mnohorakej šírke dopadu na jej fungovanie a premenu sme sa preto venovali v prvej kapitole. Následne v kapitole druhej bol predstavený celý rozsah vplyvov virtuálneho sveta na život človeka a spoločnosti od tých fundamentálnych cez psychologické až po spoločenské a politicky strategické.

Súčasne by bolo veľmi náročné chcieť mať esenciálny pohľad a vytýčiť principiálne i praktické smerovanie bez osvojenia si optiky Božie zjavenia a Učiteľského úradu Cirkvi. Preto sme v tretej kapitole predstavili postoj Magistéria k IKT a virtuálnemu svetu v snahe ponúknuť pohľad principiálny, prameniacy z Božieho zjavenia i pohľad aktuálny, podporený aktuálnymi dokumentami Magistéria i Katolíckej cirkvi na Slovensku.

Nepoznanie aktuálneho stavu, v ktorom sa veriaci so svojimi aktivitami vo virtuálnom svete nachádzajú, by stavalo akékoľvek naše snahy mimo realitu. Štvrtá kapitola je tak venovaná analýze súčasného stavu, v ktorom sa nachádzajú kresťania pohybujúci sa vo svete moderných technológií na Slovensku. Pohľad sme zamerali nielen na vplyv IKT na život kresťanov, ale aj – a to predovšetkým – na ich adaptáciu vo využívaní možností virtuálneho sveta v duchovnej a náboženskej oblasti.

Zároveň bez podchytenia aktuálnej situácie pôsobenia Cirkvi v mediálnom svete a vo využívaní prostriedkov IKT nie je možné existujúce aktivity rozvíjať, usmerňovať a na ich základe, resp. poučiac sa z terajšej skúsenosti hľadať nové spôsoby a možnosti pôsobenia. Analýzou pôsobenia Cirkvi v kontexte virtuálneho sveta a IKT, sme sa preto zaoberali v piatej kapitole, snažiac sa ponúknuť ucelený obraz súčasného stavu na Slovensku. Mapovali sme nielen aktuálny stav, ale poukázali na možnosti, potenciál a existujúce výzvy, nedostatky i riziká.

Načrtnutý pohľad na virtuálny svet a informačnú spoločnosť, učenie a postoje Magistéria i aktuálny stav v optike náboženského života veriacich a pôsobenia Cirkvi akcentuje viacero výziev a úloh, pred ktorými Cirkev stojí, pričom to určite nie sú výzvy jediné. Nesmieme ich však marginalizovať, pretože realita virtuálneho sveta Cirkvi v dnešnom svete neminie a bude záležať len na nás, či dokážeme virtuálny svet na dobré využiť a ho aj svojím pôsobením posvätiť, alebo budeme zápasit' so svetom, ktorý nám bude vzdialený.

Zoznam použitej literatúry

A Conversation with Dr. Scott Hahn [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.youtube.com/watch?v=ifDRq0I1kEw>>

Acta Apostolicae Sedis, 28. Rím: Vatikán, 1936.

Acta Apostolicae Sedis, 49. Rím: Vatikán, 1957.

Acta Apostolicae Sedis, 51. Rím: Vatikán, 1959.

Acta Apostolicae Sedis, 53. Rím: Vatikán, 1961.

Acta Apostolicae Sedis, 55. Rím: Vatikán, 1963.

Acta Apostolicae Sedis, 56. Rím: Vatikán, 1964.

Acta Apostolicae Sedis, 59. Rím: Vatikán, 1967.

Acta Apostolicae Sedis, 63. Rím: Vatikán, 1971.

Aetatis Novae [on-line]. [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete:

<http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_22021992_aetatis_en.html>

Akože „Katólicka“ univerzita v Louvain [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://blog.postoj.sk/22692/akoze-katolicka-univerzita-v-louvain>>

BAŠTECKÁ, BOHUMILA. *Klinická psychologie v praxi*. Praha: Portál, 2003.

BOSÝ, MÁRIO. *Kresťanský internet na Slovensku – mapovanie a analýza* [diplomová práca]. Bratislava: RKCMBF UK, 2002.

CAMPBELL, HEIDI A. *When Religion Meets New Media*. New York: Routledge, 2010.

Can't unplug? Here's how to navigate your digital anxiety [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.bbc.com/capital/story/20170220-cant-unplug-heres-how-to-navigate-your-digital-anxiety>>

Cronistoria documentata e contestualizzata della Radio vaticana [on-line]. [cit. 6. apríla 2016].

Dostupné na internete: <<http://www.radiovaticana.va/it1/cronistoria.asp?pag=2>>

Cybercrime Is Now More Profitable Than The Drug Trade [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.tripwire.com/state-of-security/regulatory-compliance/pci/cybercrime-is-now-more-profitable-than-the-drug-trade/>>

DALZIEL, HENRY. *The four amigos: Stuxnet, Flame, Gauss and DuQu* [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.concise-courses.com/security/stuxnet-flame-gauss-duqu/>>

Data Mining Techniques [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<http://documents.software.dell.com/statistics/textbook/data-mining-techniques>>

Dekrét o masmédiách [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.ke-arcidieceza.sk/wp-content/uploads/2011/03/Dekr%C3%A9t-o-masm%C3%A9di%C3%A1ch.pdf>>

Demographics of Social Media Users in 2016 [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.pewinternet.org/2016/11/11/social-media-update-2016/>>

Discorsi di Pio XI., I vol. Torino: SEI, 1960.

Discorsi di Pio XI., II vol. Torino: SEI, 1960.

Discorso di Giovanni Paolo I ai rappresentanti della stampa internazionale [on-line]. [cit. 20. februára 2017].

Dostupné na internete: <http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/documents/hf_jp-ii_spe_01091978_press.html>

DOČEKAL, DANIEL. *Facebook léta sbíral data o brouzdacích návycích lidí, teď je využije v reklamách* [on-line]. [cit. 9. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<http://www.lupa.cz/clanky/facebook-leta-sbiral-informace-o-navycich-lidi-ted-je-vyuzije-v-reklamach/>>

Dokumenty Druhej synody Spišskej diecézy [on-line]. [cit. 31. marca 2017].

Dostupné na internete: <http://dieceza.kapitula.sk/userfiles/file/Dokumenty%202DS_komplet.pdf>

EasyWorship – projekcia v kostoloch [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://mediablog.christ-net.sk/easyworship-projekcia-v-kostoloch/>>

Ecclesia info 1/2013 [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <http://ecclesia.sk/newsletter/Ecclesia_info-1_2013.pdf>

Ecclesia info 2/2013 [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <http://ecclesia.sk/newsletter/Ecclesia_info-2_2013.pdf>

Ecclesia info 3/2013 [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <http://ecclesia.sk/newsletter/Ecclesia_info-3_2013.pdf>

eGovernment [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<http://portal.egov.sk/sk/content/egovernment>>

eHealth [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://en.wikipedia.org/wiki/EHealth>>

Elektronické schránky podľa zákona o e-Governmente [on-line]. [cit. 31. marca 2017].

Dostupné na internete: <https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/_elektronicke-schranky-zakon1/>

Ethics in Communications [on-line]. [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete: <http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/pccs/documents/rc_pc_pccs_doc_20000530_ethics-communications_en.html>

Európska stratégia 2020 [on-line]. [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <<http://www.eu2020.gov.sk/strategia-europa-2020/>>

Fenomén Duka [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://svetkrestanstva.postoj.sk/22568/fenomen-duka>>

FIORE, NEIL A. *The Now Habit: A Strategic Program for Overcoming Procrastination and Enjoying Guilt-Free Play*. New York: Penguin Group, 2006.

France bans pro-life websites that do not 'openly state' they are pro-life [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.catholicherald.co.uk/news/2017/02/17/france-bans-pro-life-websites-that-do-not-openly-state-they-are-pro-life/>>

GALATSIDAS, ACHILLEAS. *Sustainable development goals: changing the world in 17 steps – interactive* [on-line]. [cit. 9. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<http://www.theguardian.com/global-development/ng-interactive/2015/jan/19/sustainable-development-goals-changing-world-17-steps->

interactive>

Germany approves bill curbing online hate crime, fake news [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].
Dostupné na internete: <<https://www.usatoday.com/story/news/world/2017/04/05/germany-approves-bill-curbing-online-hate-crime-fake-news/100062106/>>

Germany calls for EU laws on hate speech and fake news [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].
Dostupné na internete: <<https://euobserver.com/foreign/137521>>

História SRO [on-line]. [cit. 8. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.rtv.slovensko.sk/o-rtvs/historia/historia-sro>>

HUMBER, MATHAIS. *Technology and Workforce: Comparison between the Information Revolution and the Industrial Revolution* [on-line]. Berkeley: University of California, 2007. [cit. 16. mája 2015].

Dostupné na internete:

<<http://infoscience.epfl.ch/record/146804/files/InformationSchool.pdf>>

Istituita la Segreteria per la comunicazione [on-line]. In: *L'Osservatore Romano* [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.osservatoreromano.va/it/news/istituita-la-segreteria-la-comunicazione>>

ISO/IEC 24760-1:2011 [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete:

<http://www.iso.org/iso/iso_catalogue/catalogue_tc/catalogue_detail.htm?csnumber=57914>

JÁN PAVOL II. *Redemptoris Missio*. Praha: Zvon, 1994.

Katolíci a židia kritizujú náboženské vysielanie STV [on-line]. [cit. 8. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://aktualne.atlas.sk/katolici-a-zidia-kritizuju-nabozenske-vysielanie-stv/slovensko/spolocnost/>>

KONDRLA, PETER. *Postmoderna – priestor pre svojské alternatívy*. In: Rozmer 1/2013, str. 16-20.

Kresťanské slovo do celého sveta hlási Rádio Vatikán už 85 rokov [on-line]. [cit. 2. mája 2016].

Dostupné na internete: <<http://www.teraz.sk/magazin/radio-vaticana-vatikansky-rozhlas/181345-clanok.html>>

KOVÁČIK, J. TK KBS – prepájanie aktivity Cirkvi a médií. In: *Plnia kresťanské médiá v Slovenskej spoločnosti svoju úlohu?* Bratislava, 2005.

LANDWEBE, LAWRENCE. *How the Web Was Won* [on-line]. [cit. 29. marca 2017].
Dostupné na internete: <<http://www.vanityfair.com/news/2008/07/internet200807>>

Lisabonská stratégia [on-line]. [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <<http://www.eu2020.gov.sk/lisabonska-strategia/>>

Lisabonská stratégia 2000 [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete:

<http://consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm>

LUDWIG, PETR. *Konec prokrastinace: Jak přestat odkládat a začít žít naplno*. Brno: Jan Melvil Publishing, 2013.

LUX IN TENEBRIS Svetlo v tmách [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.kaplnka.sk/dimenzie/apr98/5lux.htm>>

MCLUHAN, ERIC. The source of the term, "Global Village" [on-line], In: *Marshall McLuhan Studies: Issue 2*, 17.5.2000. [cit. 14. mája 2015].

Dostupné na internete: <http://projects.chass.utoronto.ca/mcluhan-studies/v1_iss2/1_2art2.htm>

MG SIEGLER. *Eric Schmidt: Every 2 Days We Create As Much Information As We Did Up To 2003* [on-line]. [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <<http://techcrunch.com/2010/08/04/schmidt-data/>>

MILLER, D. Cave art: an early example of information processing. In: *MD Comput* 1999, Jan-Feb; 16(1):56-9.

Mirari vos [on-line]. [cit. 4. apríla 2016].

Dostupné na internete: <<http://www.papalencyclicals.net/Greg16/g16mirar.htm>>

Morto Giovanni Sartori. Politologo fuori dagli schemi [on-line]. [cit. 6. apríla 2017].

Dostupné na internete: <http://www.corriere.it/cultura/17_aprile_04/morto-giovanni-sartori-politologo-fuori-schemi-c501d986-1940-11e7-abec-63a8e356a8af.shtml>

O projekte [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <http://www.kaplnka.sk/o_projekte.html>

Oficiálny účet Jeho Svätosti pápeža Františka, [on-line]. [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://twitter.com/pontifex>>

Operačný program Informatizácia spoločnosti [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<http://www.informatizacia.sk/opis/598s>>

PAVOL VI.: *Evangelii nuntiandi* [on-line]. [cit. 4. júla 2016].

Dostupné na internete: <[https://w2.vatican.va/content/paul-](https://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/apost_exhortations/documents/hf_p-vi_exh_19751208_evangelii-nuntiandi.html)

[vi/it/apost_exhortations/documents/hf_p-vi_exh_19751208_evangelii-nuntiandi.html](https://w2.vatican.va/content/paul-vi/it/apost_exhortations/documents/hf_p-vi_exh_19751208_evangelii-nuntiandi.html)>

Pope Francis promulgates Motu Proprio instituting the 'Secretariat for Communications' [on-line]. [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete:

<http://en.radiovaticana.va/news/2015/06/27/pope_francis_promulgates_motu_proprio/1154455>

Progetto Baragli [on-line]. [cit. 4. apríla 2016].

Dostupné na internete: <<http://www.chiesaecomunicazione.com/>>

Rádio LUMEN od svojich začiatkov po súčasnosť [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.lumen.sk/historia.html>>

Rise Of a Second Digital Divide [on-line]. [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <<https://pinigeria.org/media-centre/blog/rise-of-a-second-digital-divide/>>

RTVS cenzúruje kňaza. Sloboda prejavu na Slovensku [on-line]. [cit. 8. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://sobrance.rimkat.sk/index.php/d/318-rtvs-cenzuruje-knaza-sloboda-prejavu-na-slovensku>>

SÁRKOZI, IVAN. *Jak mohu jako majitel webu docílit toho, aby uživatelé neblokovali reklamu?* [on-line]. [cit. 9. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<http://www.podnikatel.cz/clanky/jak-mohu-jako-majitel-webu-docilit-toho-aby-uzivatele-neblokovali-reklamu/>>

Sčítanie obyvateľstva 2011: Katolíkov a evanjelikov ubudlo [on-line]. [cit. 8. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://svetkrestanstva.postoj.sk/2530/scitanie-obyvateľstva-2011-katolikov-a-evanjelikov-ubudlo>>

Slobodný softvér [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://christ-net.sk/foss>>

STERLING, BRUCE. *The Hacker Crackdown*. In: *Natura* 12/1995-07/1996.

Sväté Písmo Starého i Nového zákona. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1996.

ŠANTAVÝ, PETER. *Informačné a komunikačné technológie (1)* [on-line]. Bratislava: RKCMBF UK, 2013. [cit. 14. mája 2015].

Dostupné na internete: <<https://paulus.frcth.uniba.sk/moodle/course/view.php?id=244>>

ŠANTAVÝ, PETER. *Ako idú prenosy?* [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://christ-net.sk/node/100>>

ŠANTAVÝ, PETER. *Bezpečné e-mailly* [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <https://christ-net.sk/bezpecne_emailly>

ŠANTAVÝ, PETER. *Informačné a komunikačné technológie (2) - vybrané kapitoly* [on-line]. Bratislava: RKCMBF UK 2013. [cit. 1. septembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://paulus.frcth.uniba.sk/moodle/course/view.php?id=245>>

ŠANTAVÝ, PETER. Internet – nové fórum na ohlasovanie evanjelia [on-line]. In:

Potrebuje mediálnu výchovu? Bratislava: RKCMBF UK, 2002. [cit. 16. mája 2015, 10. decembra 2015, 27. marca 2017, 10. apríla 2017].

Dostupné na internete:

<<http://paulus.frcth.uniba.sk/faculty/new/science/conferences/20020504/5-Santavy.html>>

ŠANTAVÝ, PETER. *Využívanie obrázkov, fotografií a iných materiálov z rôznych zdrojov* [on-line]. [cit. 1. septembra 2015].

Dostupné na internete: <http://www.christ-net.sk/slobodne_media>

ŠANTAVÝ, PETER. *Zabezpečenie počítača* [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://christ-net.sk/security>>

ŠANTAVÝ, PETER. *Zásady bezpečnosti pri spravovaní webových stránok* [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <https://christ-net.sk/zabezpecenie_webu>

The Influx of Technology in Religion [on-line]. [cit. 6. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://techdayhq.com/community/articles/the-influx-of-technology-in-religion>>

UK Plans To Do Away With Free Speech. In: *The Name Of Free Speech*. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.techdirt.com/articles/20150513/07020630985/uk-plans-to-do-away-with-free-speech-name-free-speech.shtml>>

YouTube Company Statistics [on-line]. [cit. 6. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.statisticbrain.com/youtube-statistics/>>

VACEK, JIŘÍ, SKALICKÝ, JIŘÍ, VOSTRACKÝ, ZDENĚK, POTMĚŠIL, JAROSLAV.

Společnost, věda a technologie [online]. [cit. 16. mája 2015].

Dostupné na internete: <http://www.kip.zcu.cz/kursy/svt/svt_www/2_soubory/2_7.html>

VIDO, JÁN. *Zmapovanie a analýza internetu v službe Konferencie biskupov Slovenska* [diplomová práca]. Bratislava: RKCMBF UK, 2009.

Vimeo declares war, censors ex-gay testimony videos for 'inciting hatred' [on-line]. [cit. 6. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.lifesitenews.com/opinion/vimeo-declares-war-on-websites-with-videos-on-unwanted-same-sex-attractions>>

Vznik Košického exarchátu sprevádzalo napätie [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://svetkrestanstva.postoj.sk/22747/vznik-kosickeho-exarchatu-sprevadzalo-napaetie>>

WASSERMAN, STANLEY, FAUST, KATHERINE. *Social network analysis: methods and applications*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.

What effect has the internet had on religion? [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/technology/2011/apr/17/untangling-web-aleks-krotoski-religion>>

What is Horizon 2020? [on-line]. [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>>

Why Advanced Ransomware Is Cybercrime's Most Profitable Business Mode [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://blog.knowbe4.com/why-advanced-ransomware-is-cybercrimes-most-profitable-business-model>>

WOODS, E. THOMAS, Jr. *Ako Katolícka cirkev budovala západnú civilizáciu*. Bratislava: Redemptoristi - Slovo medzi nami, 2010.

Zákon č. 305/2013 Z. z. [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<http://www.epi.sk/zz/2013-305>>

Závislosť od internetu [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete:<<http://rodinaamedia.ku.sk/zavislost-od-internetu/>>

KBS.Sk:

Ad gentes [on-line]. [cit. 11. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/ad-gentes>>

Apostolicam actuositatem [on-line]. [cit. 11. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/apostolicam-actuositatem>>

BENEDIKT XVI. *Posolstvo k 42. svetovému dňu spoločenských oznamovacích prostriedkov*, 4 [on-line]. [cit. 25. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/posolstvo-masmedia-2008>>

Cirkev a internet [on-line]. [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/cirkev-a-internet>>

Communio et progressio [on-line]. [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/communio-et-progressio>>

Gaudium et spes [on-line]. [cit. 10. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/gaudium-et-spes>>

Gravissimum educationis [on-line]. [cit. 15. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/gravissimum-educationis>>

Christus Dominus [on-line]. [cit. 15. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/christus-dominus>>

Inter mirifica [on-line]. [cit. 10. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/inter-mirifica>>

Etika a internet [on-line], KBS [cit. 27. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/etika-a-internet>>

JÁN PAVOL II. *Posolstvo k 36. svetovému dňu spoločenských oznamovacích prostriedkov*, 6 [on-line]. [cit. 23. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/posolstvo-masmedia-36>>

JÁN PAVOL II. *Posolstvo k 39. svetovému dňu spoločenských oznamovacích prostriedkov*, 1 [on-line]. [cit. 23. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/posolstvo-masmedia-39>>

Kódex kánonického práva [on-line]. [cit. cit. 9. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/kodex-kanonickeho-prava>>

Lumen gentium [on-line]. [cit. 21. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/lumen-gentium>>

O projekte [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://zamyslenia.kbs.sk/sekcia/oprojekte>>

Optatam totius [on-line]. [cit. 21. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/optatam-totius>>

Pastiersky list biskupov Slovenska k 33. Svetovému dňu spoločenských dorozumievacích prostriedkov [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/pastierske-listy-konferencie-biskupov-slovenska/c/pl-k-33-svetovemu-dnu-spolocenskych-dorozumievacich-prostriedkov>>

Pastoračný a evanjelizačný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku pre roky 2001-2006

[on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-kbs/c/pastoracny-a-evanjelizacny-plan-katolickej-cirkvi-na-slovensku-2001-2006>>

Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku pre roky 2007-2013 [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/documents/pdf/pep/pep2007.pdf>>

Presbyterorum ordinis [on-line]. [cit. 21. decembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/presbyterorum-ordinis>>

Príhovor na 7. Veľkonočnú nedeľu – Svetový deň masmédií [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/pastierske-listy-konferencie-biskupov-slovenska/c/prihovor-na-7-velkonocnu-nedelu-svetovy-den-masmedii>>

Stanovisko KBS /reklama/ [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-kbs/c/stanovisko-kbs-reklama-50>>

Štatistika pre www.breviar.sk (uzol 1) [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://h.kbs.sk/stats/>>

Unitatis redintegratio [on-line]. [cit. 9. februára 2016].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/unitatis-redintegratio>>

Vyhlásenie KBS k televíznemu vysielaniu tzv. reality šou [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-kbs/c/vyhlasenie-kbs-k-televiznemu-vysielaniu-tzv-reality-sou-50>>

Výzva biskupov Slovenska na 12. nedeľu v Cezročnom období [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-kbs/c/vyzva-biskupov-slovenska-na-12-nedelu-v-vezrocnom-obdobii>>

vyhlásenia/p/dokumenty-kbs/c/vyzva-biskupov-slovenska-na-12-nedelu-v-
cezrocnom-obdobi>

Zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/cirkev/p/apostolska-nunciatura/i/zmluvy-medzi-sr-a-svatou-stolicou/c/zmluvy-medzi-sr-a-svatou-stolicou>>

Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou [on-line]. [cit. 28. marca 2017].

Dostupné na internete: <<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/cirkev/p/apostolska-nunciatura/i/zmluvy-medzi-sr-a-svatou-stolicou/c/zakladna-zmluva-medzi-slovenskou-republikou-a-svatou-stolicou>>

Wikipedia.org:

Cellular network [on-line], [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/?title=Cellular_network>

Dark Web [on-line], [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/wiki/Dark_Web>

Distanční vzdělávání [on-line]. [cit. 6. apríla 2017].

Dostupné na internete: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Distan%C4%8Dn%C3%AD_vzd%C4%9BI%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD>

eGovernment [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://en.wikipedia.org/wiki/E-government>>

E-learning (theory) [on-line]. [cit. 6. apríla 2017].

Dostupné na internete: <[https://en.wikipedia.org/wiki/E-learning_\(theory\)](https://en.wikipedia.org/wiki/E-learning_(theory))>

Fundraising [on-line]. [cit. 7. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://en.wikipedia.org/wiki/Fundraising>>

Geek [on-line], [cit. 22. júna 2015].

Dostupné na internete: <<https://en.wikipedia.org/wiki/Geek>>

Hactivism [on-line], [cit. 24. júna 2015].

Dostupné na internete: <<https://en.wikipedia.org/wiki/Hactivism>>

Intellectual property [on-line], [cit. 7. decembra 2015].

Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/wiki/Intellectual_property>Internet
[on-line], [cit. 16. mája 2015].

Dostupné na internete: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Internet>>

Net neutrality [on-line], [cit. 24. júna 2015].

Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/wiki/Net_neutrality>

Prokrastinácia [on-line], [cit. 1. septembra 2015].

Dostupné na internete: <<https://sk.wikipedia.org/wiki/Prokrastin%C3%A1cia>>

Streaming [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <<https://sk.wikipedia.org/wiki/Streaming>>

Triple Play [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Triple_Play>

Video on demand [on-line]. [cit. 4. apríla 2017].

Dostupné na internete: <https://en.wikipedia.org/wiki/Video_on_demand>

Wireless Application Protocol [on-line]. [cit. 10. apríla 2017].

Dostupné na internete:

<https://en.wikipedia.org/wiki/Wireless_Application_Protocol>

World Wide Web [on-line], [cit. 16. mája 2015].

Dostupné na internete: <http://en.wikipedia.org/wiki/World_Wide_Web>